

Demokratiavajetta ja yhteiskunnallista muutosta

Venäjän 2011 duuman vaalien ja 2012 presidentinvaalien ympärillä käyty keskustelu suomalaisessa mediassa

Ella Keinänen
Turun yliopisto
Poliittinen historia
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2019

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

KEINÄNEN, ELLA: Demokratiavajetta ja yhteiskunnallista muutosta – Venäjän 2011 duuman vaalien ja 2012 presidentinvaalien ympärillä käyty keskustelu suomalaisessa mediassa

Pro gradu -tutkielma, 99 s.
Poliittinen historia
Huhtikuu 2019

Tutkielman aiheena on suomalaisessa mediassa käyty keskustelu Venäjän 2011 duuman vaalien ja 2012 presidentinvaalien ympärillä. Tutkielmassa on tutkittu tutkijoiden ja toimittajien kommentteja erilaisissa suomalaisissa medialähteissä: tiede-, sanoma- ja aikakauslehdissä ja verkkojulkaisuissa. Aineistoon kuuluvat Helsingin Sanomat, Suomen Kuvalehti, Idäntutkimus, Ulkopoliittikka-lehti sekä Ulkopoliittisen instituutin verkkosivuilla julkaistut kommentit ja Poliitikasta.fi -verkkolehti vuosilta 2011-2012. Tutkimuksessa on käytetty sisällönanalyysia ja diskurssianalyysia.

Keskustelussa esiin nousevat Venäjän vaalien ja poliittisen järjestelmän epädemokraattisuus, Yhtenäinen Venäjä, Vladimir Putinin paluu presidentiksi, venäläisten kasvava tyytymättömyys, oppositioliike, sosiaalisen median ja internetin merkitys sekä Venäjän tulevaisuus vaalien jälkeen. Keskustelussa esiintyvien diskurssien kautta Venäjästä rakentuu samaan aikaan puutteellisen demokratian Venäjä, jota määrittävät vaihtoehdottomuus, pysähtyneisyys ja demokratian kulissit, sekä muutosten Venäjä, jota määrittävät Venäjän yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset: kansalaisten kasvava tyytymättömyys hallintoon ja puutteelliseen demokratiaan, uudenlainen vallanpitäjien julkinen kritisointi, internetin ja sosiaalisen median kasvun luoma vapaan tienonvälityksen ja julkisen keskustelun areena.

Tulevaisuusarvioissa ennustetaan muutosten tuomaa epävarmuutta ja epävakautta. Mahdollista on, että hallinto ei kestä, valtaeliitti hajaantuu ja valtarakenteet korvataan uusilla. Nykyjärjestelmän tulisi tulevaisuudessa uudistua, sallia poliittinen kilpailu ja muuttua avoimemmaksi ja vapaammaksi. Sen ongelmana on kuitenkin sen kykenemättömyys tähän. Opposition tulisi luoda yhteinen, uskottava poliittinen ohjelma, jolla haastaa vallanpitäjät. Sen ongelmana ovat kuitenkin hajanaisuus ja sisäiset erimielisyydet.

Asiasanat: Venäjä, demokratia, media, tutkijat, toimittajat, Venäjä-kuva, diskurssit

Sisällys

1. Johdanto	1
1.1. Aiheen esittely ja aikaisempi tutkimus.....	1
1.2. Tutkimuskysymykset ja aineiston esittely	4
1.3. Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen rakenne	7
2. Venäjä-keskustelu ja -kuvat Suomessa	10
3. Vaalit Venäjän demokratian puutteiden ilmentäjänä	18
3.1. Venäläinen demokratia	19
3.2. Venäläiset vaalit ja vallanjako	27
3.3. Vaalien manipulointia ja Yhdenäisen Venäjän yllättävä tappio	29
3.4. Putinin paluu.....	38
4. Ilmapiiirin ja yhteiskunnan muutos	50
4.1. Kasvava tyytymättömyys hallintoon	51
4.2. Putinin hiipuva hohto	56
4.3. Aktivoituva kansalaisyhteiskunta ja oppositio	60
4.4. Sosiaalinen media ja internet.....	66
5. Venäjän tulevaisuus	73
5.1. Putinin hallinnon tulevaisuus	76
5.2. Opposition tulevaisuus	84
6. Puutteellisen demokratian ja muutosten Venäjä	87
LÄHTEET	93

1. Johdanto

1.1. Aiheen esittely ja aikaisempi tutkimus

Venäjän vuoden 2011 duuman vaalit ja vuoden 2012 presidentinvaalit olivat merkittävät Venäjän yhteiskunnan kannalta. Vaalit saivat osakseen kritiikkiä niin kansainvälisesti kuin Venäjän sisälläkin. Vaaleja syytettiin epärehellisiksi ja epäreiluiksi tai pidettiin vähintäänkin epäilyttävinä, mikä johti vaalien jälkeen laajoihin mielenosoituksiin, jollaisia ei tässä mittakaavassa Venäjällä ole juurikaan ollut: 2011 ja 2012 protestit olivat luonteeltaan erilaisia edellisiin verrattuna pääasiassa niiden massaluonteen vuoksi, ja koska vaatimukset olivat ensisijaisesti poliittisia eivätkä taloudellisia. Vaaleja ja niitä seurannutta protestiliikettä pidettiin mahdollisesti käänteentekevinä venäläisessä politiikassa. Niin duumanvaalien yllättävät tulokset kuin vaalien herättämä julkinen kansalaisten protestiliike olivat merkkejä mahdollisesta muutoksesta ja herättivät monet pohtimaan vaikutuksia Putinin aikaiselle järjestelmälle.¹

Vuoden 2011 duumanvaaleissa pääministeri Vladimir Putinin johtama Venäjän valtapuolue Yhtenäinen Venäjä kaikkien odotusten mukaisesti voitti vaalit saamalla 49,32 prosenttia äänistä, ja lunastaen duuman 450 paikasta 238. Vaalitulos oli kuitenkin odotettua huonompi kannatuksen laskettua edellisten vaalien 64,3 prosentista, ja Yhtenäinen Venäjä menetti 2/3 enemmistönsä duumassa. Vaalitulos aiheutti laajoja mielenosoituksia Venäjällä, kun jo vaalien alla aktivoitunut oppositio syytti vaaleja vilpillisiksi, ja monien venäläisten kyllästyessä epärehelliseen ja epäreiluun järjestelmään sekä vallanpitäjien vallan väärinkäyttöön. Oleellisena osana oli myös sosiaalinen media, jonka välityksellä pystyttiin levittämään tieto ja todisteita vaalivilpistä sekä järjestämään mielenosoituksia.

Venäläisten tyytymättömyyttä lisäsi pääministeri Putinin ja presidentti Dmitri Medvedevin ilmoitus syyskuussa 2011 vuosia aiemmin suunnitellusta paikkojen vaihdosta, ja että Putin aikoo palata presidentiksi. Vladimir Putin myös lopulta – jälleen odotusten mukaan – valittiin presidentiksi, kerättyään 63,6 prosentin äänisaaliin, minkä jälkeen myös järjestettiin protesteja. Mielenosoituksissa protestoitiin valtion korruptiota, vaalien vilpillisyyttä ja hallitusta sekä Putinia vastaan. Mielenosoitusten tavoitteina oli

---

¹ DeBardeleben 2013, 3,8.

muun muassa vapaat ja rehelliset vaalit, poliittisten vankien vapauttaminen ja vilpillisten vaalien tulosten mitätöiminen.

Joulukuun 10. päivä duuman vaalien jälkeen järjestettiin ensimmäiset suuret mielenosoitukset (järjestäjien arvio 50 000) ja protestit jatkuivat siitä eteenpäin; helmikuun 4. päivänä oli jälleen suurimpia (järjestäjien arvio 120 000, poliisin 38 000). Tämän jälkeen presidentin vaalien seurauksena 5. ja 10. maaliskuuta sekä 7. toukokuuta, Putinin virkaanastujaisia ympäröiden sekä vielä 12. kesäkuuta Venäjän kansallispäivänä.²

Venäjän demokratian tilaan on sen historian aikana erityisesti länsimaissa suhtauduttu kriittisesti ja myös Venäjän vaalien demokraattisuutta kohtaan on esitetty kritiikkiä. Vaaleissa on ulkopuolisten arvioiden mukaan esiintynyt vilpillisyyttä eikä vaaleja ole voitu pitää täysin vapaina tai rehellisinä vaan niihin on liittynyt muun muassa opposition rajoittamista ja erityisesti median rooli on ollut oleellisessa roolissa vaalikampanjoissa suosimalla toisia.³

Suomessa kansalaisten mielipiteissä Venäjän demokratian toimivuudesta ei yleisesti olla oltu kovin vakuuttuneita, ei myöskään poliittisista oikeuksista tai kansalaisvapauksista.⁴ Suomalaisessa keskustelussa Venäjästä nouseekin esiin usein Venäjän epädemokraattisuus tai demokratian puutteellisuus sekä tästä huolestuminen.⁵ Länsimaissa yleisesti myös toivotaan Venäjän kehittyvän maaksi, jossa kunnioitetaan ihmisoikeuksia, sananvapautta ja elinkeinovapautta; jossa vallitsisi demokraattinen monipuoluejärjestelmä ja lakeja kunnioitettaisiin; jossa ei olisi korruptiota.⁶

Suomen naapurina Venäjällä on suuri merkitys Suomelle ja myös Venäjän sisäpoliittiset tapahtumat ja muutokset ovat suomalaisesta näkökulmasta kiinnostavia ja tärkeitä aiheita. Suomalaiset näkemykset Venäjästä ja suomalainen Venäjä-keskustelu ovat myös erityisesti tällaisten muutosten kohdalla mielenkiintoisia, johtuen siitä, millainen vaikutus niillä voi olla Venäjä-keskusteluun ja -kuvaan. Venäjä-kuva ja sen hahmottaminen puolestaan on tärkeää, sillä käsitykset ja mielikuvat itänaapurista vaikuttavat asenteisiin sekä ratkaisuihin ja toimenpiteisiin niin poliittisten suhteiden kehittämissä kuin

---

² DeBardleben 2013, 9.

³ Saari 2012, 86–88, 93–107.

⁴ Raittila 2011, 145, 149.

⁵ Seppänen 2010, 350, 338; Ojajärvi & Valtonen 2011, 30–34.

⁶ Juntunen 2012, 35–36.

liiketoiminnassa ja muussakin kanssakäymisessä.⁷ Erityisesti myös kysymys, mihin Venäjä on menossa, on ollut kiinnostava monille bisneksentekijöistä poliittisen historian tutkijoihin.⁸

Lotta Lounasmeren toimittama *Näin naapurista : median ja kansalaisten Venäjä-kuvat* (2011) koostuu useista eri tutkijoiden artikkeleista, jotka käsittelevät muun muassa Venäjä-kirjoittelua ja mediasta välittyvää sekä kansalaisten Venäjä-kuvaa sekä sen muutoksia. Teokseen sisältyvä Sanna Ojajärven ja Sanna Valtosen artikkeli *Karhun ja kassakaapin naapurissa: journalismin ja kansalaisten Venäjä* käsittelee erityisesti suomalaisen journalismin Venäjä-kuvaa kehysanalyysin⁹ kautta, suomalaisten sanomalehtien pohjalta. Myös Esa Seppäsen *Venäjä : vanha tuttu, vaan niin vieras : Suomen naapurikuvan todet, luulot ja harhat* (2010) käsittelee niinkään suomalaisia Venäjä-kuvia ja suomalaista Venäjä-keskustelua. Seppänen on teosta varten haastatellut useita asiantuntijoita: poliitikkoja, virkamiehiä, diplomaatteja, sotilaita, tutkijoita, liikemiehiä, opetuksen, median, kansalaisjärjestöjen sekä kulttuurin ja matkailualan edustajia.

Timo Vihavaisen teoksessa *Venäjän kahdet kasvot : Venäjä-kuva suomalaisen identiteetin peruskivenä* (2004) on koottu artikkeleita, joissa niin ikään käsitellään suomalaista Venäjä-kuvaa, sen historiaa ja muutoksia, muun muassa Julitta Suomelan artikkeli, jossa kirjoitetaan suomalaisten aikakauslehtien kuvasta Neuvostoliitosta. Venäjä-kuvan historiasta ja siihen liittyvästä Venäjä-pelosta Suomessa on myös kirjoitettu muun muassa Timo Vihavaisen teoksessa *Ryssäviha : Venäjän-pelon historia* (2013) käsittelee Venäjään kohdistuneen pelon ja epäluulon historiaa Suomessa mutta myös Venäjän muiden naapureiden näkökulmasta. ”Ryssävihasta” on kirjoittanut myös Matti Klinge teoksessaan *Vihan veljistä valtiososialismiin* (1972), jossa kuvataan suomalaisen poliittisen ajattelun muotoutumista 1920- ja 1930-luvuilla, ja sen keskeisenä teemana on myös venäläisvihan synnyttäminen ja leviäminen 1920-luvulla.

---

⁷ Seppänen 2012, 18.

⁸ Luukkanen 2001, 234.

⁹ Journalismin näkökulmasta *kehys* on organisoiva idea, jonka avulla toimittajat tulkitsevat jotain tiettyä aihetta tai ilmiötä. Kehys siis sisältää ennakkokäsityksen siitä, miten todellisuus on rakentunut ja ikään kuin vastaa kysymykseen mistä ilmiössä on kyse tai mihin ilmiö liittyy. Kehyksien avulla voidaan arvioida median roolia julkisen keskustelun arvojen, näkökulmien ja tukintojen organisoijana. Ojajärvi & Valtonen 2011, 30.

Suomen Venäjä-uutisointia koskevaa tutkimusta on esimerkiksi Petra Peltosen pro gradu –työ *Naapurisuhteiden arki ja juhla : Suomen ja Venäjän suhteet Helsingin Sanomissa vuosina 2000-2008* (2015), jossa tutkitaan Helsingin Sanomissa esiintyviä Suomen ja Venäjän välisiä suhteita kuvaavia diskursseja. Marko Sykkö puolestaan on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan *Suomalaisasiantuntijoiden suhtautuminen Venäjään Tšetššenian sodan lehtikirjoitusten pohjalta* (1999) asiantuntijoiden kommentteja Venäjästä ja Tšetššenian sodasta suomalaisissa aikakausi- ja sanomalehdissä.

1.2. Tutkimuskysymykset ja aineiston esittely

Tutkimuksessa pyritään mediassa esiintyvää julkista diskurssia tutkimalla vastaamaan kysymykseen, mitä ja miten Venäjän vaaleista ja niihin liittyvistä tapahtumista ja ilmiöistä kirjoitetaan. Tarkentavina kysymyksinä pyritään vastaamaan: Millaisia arvioita esitettiin Venäjän demokratian ja poliittisen järjestelmän tilasta ja kehityksestä vaalien yhteydessä? Millaisia arvioita esitettiin itse vaaleista ja miten arvioitiin vaalien tulosten sekä opposition ja kansalaisyhteiskunnan vaikutusta Venäjän tulevaisuuteen ja kehitykseen? Miten eri toimijoita ja heidän toimintaansa ja tulevaisuuttaan arvioidaan? Näiden perusteella pyritään myös selvittämään, millainen kuva Venäjästä ja sen tulevaisuudesta rakentuu vaalien yhteydessä. Kysymyksiin pyritään vastaamaan sisällönanalyysia ja diskurssianalyysia hyödyntäen. Näihin palataan tarkemmin seuraavassa luvussa.

Aineisto koostu tutkijoiden ja toimittajien kommenteista erilaisissa suomalaisissa kirjallisissa medialähteissä: tieteellisissä julkaisuissa, sanoma- ja aikakauslehdissä ja verkkojulkaisuissa. Näihin kuuluvat Helsingin Sanomat, Suomen Kuvalehti, Idäntutkimus, Ulkopoliittika-lehti sekä Ulkopoliittisen instituutin verkkosivuilla julkaistut kommentit ja Poliitikasta.fi -verkkolehti vuosilta 2011-2012 liittyen Venäjän vaaleihin. Helsingin Sanomista on kerätty aineistoksi sähköisestä arkistosta pääkirjoitusosaston kirjoitukset, sisältäen pääkirjoituksia, asiantuntijoiden Vieraskynä-artikkeleita sekä toimittajien kolumneja. Pois on rajattu Muut lehdet -kirjoitukset, joissa tiivistetään muiden lehtien kirjoituksia. Pääkirjoitusosastoon rajausta johtuu näiden kirjoitusten luonteesta: enemmän pohdintaa ja mielipiteitä ilmaisevaa kuin uutiskirjoittelu.

Helsingin Sanomat on Suomen laajalevikkisin sanomalehti, jolla on laaja yleisö. Suomen Kuvalehti on yhteiskunnallisia asioita, taloutta, politiikkaa, kulttuuria, tiedettä ja taidetta, niin kotimaan kuin ulkomaidenkin tapahtumia käsittelevä aikakauslehti.¹⁰ Ulkopoliitiikka on Ulkopoliittisen instituutin julkaisema kansainvälisiin suhteisiin erikoistunut lehti, joka osallistuu kansainvälisestä politiikasta, taloudesta ja ilmiöistä käytävään keskusteluun.¹¹ Ulkopoliitiikka-lehden lisäksi aineistossa on myös Ulkopoliittisen instituutin tutkijoiden, instituutin verkkosivuilla julkaistuja kommentteja (FIIA Comment). Kommentit ovat lyhyitä, ajankohtaista aihetta kommentoivia tekstejä, joka on kirjoitettu helppolukuisella kielellä laajaa yleisöä varten.¹²

Politiikasta.fi on Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisema yhteiskuntatieteisiin ja politiikkaan liittyviä kysymyksiä käsittelevä sekä yhteiskuntatieteiden ja politiikan tutkimuksen yleistajuistamiseen keskittyvä verkkolehti.¹³ Idäntutkimus on erityisesti Venäjän ja itäisen Euroopan kysymyksiä käsittelevä VIETS:in eli Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen seuran julkaisema lehti, joka ilmestyy 6-7 kertaa vuodessa, ja jonka jokaisessa numerossa käsitellään jotain Venäjä-tutkimuksen teemaa.¹⁴ Monen erityyppisen ja eriluonteisen aineiston yhdistämisellä pyritään saamaan mahdollisimman laaja kuva suomalaisesta Venäjä-keskustelusta, kuitenkin pro gradu työn laajuuden puitteissa. Ajallisesti aineisto rajoittuu vuosille 2011 ja 2012.

Aineisto koostuu asiantuntijakommenteista; tutkimuskohteena olevassa keskustelussa on pääasiassa siis mukana tutkijoita ja toimittajia, usein Venäjä-asiantuntijoita. Helsingin Sanomien kirjoituksiin sisältyy sekä tutkijoiden että toimittajien kirjoituksia, Suomen Kuvalehdessä painottuvat toimittajien kirjoitukset, Ulkopoliitiikassa ja Politiikasta.fi -verkkolehdestä, Idäntutkimuksessa ja Ulkopoliittisen Instituutin kommenteissa puolestaan painottuvat tutkijoiden kirjoitukset.

Jotkut keskustelijat ovat esillä myös enemmän ja useammin. Samat asiantuntijat kirjoittavat myös useammassa lähteessä, esimerkiksi Venäjään erikoistunut, Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden laitoksen tutkija Markku Lonkila kirjoittaa

---

¹⁰ Otavamedian verkkosivut. <<https://otavamedia.fi/tuotteet/suomen-kuvalehti/>> [luettu 5.10.2018]

¹¹ Ulkopoliitiikka-lehden verkkosivut. <<https://www.ulkopoliitiikka.fi/lehden-esittely/>> [luettu 5.10.2018]

¹² Ulkopoliittisen instituutin verkkosivut. <<https://www.fiia.fi/>> [luettu 5.10.2018]

¹³ Politiikasta.fi -verkkolehti. <<https://politiikasta.fi/mika/>> [luettu 5.10.2018]

¹⁴ Idäntutkimuksen verkkosivut. <<http://www.helsinki.fi/idantutkimus/idantutkimus.htm>> [luettu 5.10.2018]

Idäntutkimuksessa, politiikasta.fi:ssä sekä Helsingin Sanomien Vieraskynä-palstalla. Myös Ulkopoliittisen Instituutin EU:n itäisen naapurusto ja Venäjä -tutkimusohjelman ohjelmajohtaja, tutkija Arkady Moshes esiintyy useaan kertaan myös Helsingin Sanomien Vieraskynä-palstalla. Lonkila ja Moshesin lisäksi Helsingin Sanomissa Vieraskynä-palstalla esiintyvät Helsingin yliopiston Maailman kulttuurien laitoksen dosentti ja Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen yliopistolehtori Arto Luukkanen, joka on kirjoittanut myös useita Venäjää käsitteleviä teoksia sekä Helsingin yliopiston Venäjä-tutkijat Suvi Salmenniemi ja Laura Lyytikäinen.

Idäntutkimuksen pääkirjoituksissa kirjoittaa Markku Kangaspuro, Idäntutkimuksen silloinen päätoimittaja, Venäjä-tutkija ja nykyinen Aleksanteri-instituutin tutkimusjohtaja. Lisäksi Idäntutkimuksen artikkeleissa kirjoittavat silloinen Aleksanteri-instituutin tutkija, tutkimuksessaan Venäjän tiedotusvälineisiin sekä tähän liittyviin aiheisiin, kuten Suomen mediaan ja Venäjä-kuvaan keskittynyt Jukka Pietiläinen, Venäjä-tutkija Eeva Korteniemi, Venäjään erikoistunut politiikantutkija Kirill Rogov, Markku Lonkila sekä Laura Lyytikäinen ja Suvi Salmenniemi. Ulkopoliittisen instituutin kommenteissa kirjoittajina Arkady Moshesin lisäksi Ulkopoliittisen instituutin tutkijat Sinikukka Saari (nyk. ulkoministeriön erikoistutkija) Katri Pynnöniemi (nyk. Venäjän turvallisuuspolitiikan apulaisprofessori Maanpuolustuskorkeakoulussa) ja Sean Roberts (nyk. Winchesterin yliopiston opettaja).

Suomen Kuvalehdessä artikkeleissa ja kolumneissa kirjoittavat toimittajat Susanna Niinivaara ja Teppo Tiilikainen. Susanna Niinivaara on Venäjään erikoistunut vapaa toimittaja, joka on kirjoittanut myös Venäjään liittyviä teoksia omiin kokemuksiin ja Venäjällä vietettyyn aikaan perustuen. Suomen Kuvalehden kolumneissa kirjoittaa myös diplomaatti ja ministeri Jaakko Iloniemi. Helsingin Sanomien tämän tutkimuksen aineistossa Vieraskynä-kirjoittajien lisäksi kirjoittavat – niiltä osin kuin kirjoittaja on mainittu – pääkirjoitustoimittaja Kaija Virta, Moskovan-kirjeenvaihtaja Jussi Niemeläinen, Helsingin Sanomien entinen vastaava päätoimittaja (2010-2013) Mikael Pentikäinen sekä vapaa toimittaja Elina Grundström.

Ulkopolitiikka-lehden tässä tutkimuksessa käytetyt artikkelit ovat kirjoittaneen lehden toimittaja Joonas Pörsti, mutta niissä pääosin ajatuksiaan esittelevät haastateltavat tutkija Nikolai Petrov sekä diplomaatti, muun muassa entinen Suomen suurlähettiläs Venäjällä (2004-2012) Matti Anttonen. Poliitikasta.fi:ssä kirjoittaa Lonkila lisäksi Helsingin

yliopiston valtio-opin politiikan tutkimuksen linjan yliopistonlehtori Jarmo Rinne, joka tutkii poliittista osallistumista, mobilisaatiota ja poliittisesti toimimista.

1.3. Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen rakenne

Tutkielmassa tarkoituksena on tutkia siis tekstiaineistoa, ja siinä esiintyvää julkista diskurssia, koskien lähimenneisyyden tapahtumia. Tutkimus on luonteeltaan laadullista tutkimusta, joten tarkoituksenmukaista on myös käyttää laadullisen tutkimuksen tutkimusmenetelmiä. Koska tarkastelun kohteena on tekstiaineistoa, sovelletaan tutkimuksessa, laadullisen tutkimuksen tekstianalyysin keinoja: sisällönanalyysia, tarkemmin teoriaohjaavaa analyysia, ja diskurssintutkimusta, niiden ominaisuuksiin ja menetelmiin tutkimukseen soveltuvien osien. Näiden lisäksi on tarkasteltava, millaisia haasteita tutkimusaineiston ja -kohteen sijoittuminen lähihistoriaan tuo, ja millaisia seikkoja on huomioitava lähelle nykypäivää tulevassa tutkimuksessa.

Monissa nykypäivää lähelle tulevilla tutkimuksissa ongelmana voi olla, että aineiston määrä kasvaa, sillä nykyhetki tuottaa niin paljon ja jatkuvasti uusia lähteitä. Lehdistön rinnalle ovat tulleet laajat ja nopeasti kasvavat sähköisten tiedotusvälineiden arkistot. Perinteisten paperisten sanoma- ja aikakauslehtien lisäksi on olemassa jatkuvasti lisääntyvää internetmateriaalia, niin nettijulkaisujen ja -keskustelujen kuin blogienkin muodossa, jolloin aineiston rajaaminen voi olla haastavaa, ja on valittava kaikkein tarkoituksenmukaisimmat ja hedelmällisimmät aineistot tutkimuskohteena olevaa ilmiötä ajatellen. Tässäkin tutkimuksessa on käytetty sekä paperista että sähköistä materiaalia.

Jotkut ovat kritisoineet lähihistorian tutkimusta historiallisen perspektiivin vuoksi: nykyhetkeen ulottuvaa aihetta tai tapahtumasarjaa tutkiessa tutkija on liian lähellä prosessia. Tässä kohtaa oleellista on hakea perspektiiviä historiasta sekä muusta tutkimuksesta. Toisena ongelmana on myös tutkijan sitoutuneisuus ja moraali. Haasteena on, että tutkija itse aikalaisena saattaa antaa omien kokemusten ja mielipiteiden vaikuttaa faktojen valintaan ja tulkintaan, sillä lähellä oleviin ja tutkijan omana aikana vaikuttaviin asioihin on kenties vaikeampi olla ottamatta kantaa tai omat käsitykset saattavat helpommin vaikuttaa.¹⁵

---

¹⁵ Soikkanen 1995, 123–126; Vihavainen 1995, 167–168.

Edellisiin seikkoihin huomion kiinnittämisen lisäksi lähdekritiikki on olennainen metodinen osa (laadullista) analyysia¹⁶ sekä myös erityisesti historian tutkimusta. Historiantutkimuksessa lähdeaineistoa käytetään ikään kuin todisteina, jolloin lähdeaineistoon kohdistuva lähdekritiikki on tärkeä osa historian tutkimusta, tutkijan arvioidessa kuinka pitkälle meneviä johtopäätöksiä eri lähteistä voi tehdä. Lähdekritiikki voidaan jakaa ulkoiseen lähdekritiikkiin, jossa lähde pyritään sijoittamaan historialliseen kontekstiinsä ja siten selvittämään sen syntyprosessia, ja sisäiseen lähdekritiikkiin, jossa lähteen todenmukaisuutta arvioidaan.¹⁷

Sisällönanalyysi ja diskurssianalyysi ovat molemmat tekstianalyyseja, mutta joiden erona on, että sisällönanalyysissa analysoidaan tekstin merkityksiä ja diskurssianalyysissa, miten merkityksiä tekstissä tuotetaan.¹⁸ Laadullisessa tutkimuksessa ”pyritään mm. kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa, antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle”¹⁹ sekä ”ymmärtämään ihmisen toimintaa ja merkitysmaailmaa”²⁰. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysissä käytettävä perusanalyysimenetelmä on sisällönanalyysi, johon tavalla tai toisella kaikki laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat, ja jolla tarkoitetaan ”kirjoitettujen, kuultujen ja nähtyjen sisältöjen analyysia väljänä teoreettisena kehyksenä”.²¹

Sisällönanalyysin avulla voidaan analysoida aineistoa systemaattisesti ja objektiivisesti siten, että aineisto saadaan jäsenneltyä, ja tutkittava aihe tai ilmiö saadaan kuvattua tiivistetysti ja yleisesti. Aineisto pyritään järjestämään selkeään ja tiiviiseen muotoon, ja näin hajanaisesta aineistosta pyritään selkeää informaatiota, josta voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissa itse aineisto ryhmitellään ja luokitellaan aineistolähtöisesti, eikä esimerkiksi valmiin teorian mukaan, mutta aikaisempaa tietoa ja teorioita voidaan käyttää hyödyksi.²² Esimerkiksi käytettäessä aineistona kirjallista materiaalia, sitä läpi käymällä selvitetään millaisia teemoja eri kirjoituksissa tulee esiin ja niiden kautta jaotellaan ja ryhmitellään aineiston sisältö ja luodaan sen kautta runko analyysille.

---

¹⁶ Alasuutari 2011, 95.

¹⁷ Rasilainen 1995, 60–61.

¹⁸ Tuomi & Sarajärvi 2009, 84, 104.

¹⁹ Tuomi & Sarajärvi 2009, 85.

²⁰ Pietikäinen & Mäntynen 2009, 139.

²¹ Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.

²² Tuomi & Sarajärvi 2009, 103, 108, 117.

Diskurssianalyysi on kielen käytön tutkimusta, jossa analysoidaan sitä, miten kielen käytöllä rakennetaan sosiaalista todellisuutta, kielenkäytön ollessa keino sekä kuvata maailmaa että myös merkityksellistää, järjestää ja rakentaa, uusintaa ja muuntaa sosiaalista todellisuutta.²³ Diskursseilla voidaan vaikuttaa käsityksiin maailmasta, tapahtumista ja ihmisistä; kuvata ja rakentaa erilaisia käsityksiä maailmasta.²⁴ Luonnollisesti erityisesti julkisella diskurssilla on suuri vaikutus ja joukkotiedotusvälineiden kautta kyetään vaikuttamaan suuren joukon käsityksiin maailmasta ja sen tapahtumista, ilmiöistä ja ihmisistä, sekä rakentaa tietynlaista kuvaa eri asioista joko tietoisesti tai tiedostamatta.

Diskurssintutkimuksen yhtenä keskeisinä kohteina on ”*miten maailmaa ja sen tapahtumia ja toimijoita kuvataan eli representoidaan*”. Representaatio on merkityksen tuottamista asioille kielellisesti, esittämällä niitä tietyin ilmauksin.²⁵ Esimerkiksi mediaesitykset ovat representaatioita, jotka paitsi esittävät, myös rakentavat todellisuutta jostain näkökulmasta.²⁶ Kuten representaatiotkin, diskurssit viittaavat sekä merkityksenannon ja vuorovaikutuksen prosessiin että prosessin lopputuloksiin. Diskurssien avulla voidaan syventää ymmärrystä kielenkäytöstä sosiaalisena toimintana: kieli ei vain heijasta ulkopuolella olevaa todellisuutta vaan kielenkäytöllä myös tuotetaan todellisuuden merkityksiä.²⁷

Kieltä käyttäessä muodostuu diskursseja, jotka ovat merkityssuhteiden systeemejä, jotka sekä rakentuvat sosiaalisista käytännöistä että samalla rakentavat sosiaalista todellisuutta.²⁸ Sosiaalinen todellisuus puolestaan on moninainen eli se hahmottuu useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien maailmaa merkityksellistävien merkityssysteemien eli diskurssien kautta.²⁹ Samoista tapahtumista, ilmiöistä ja aiheista voidaan myös erilaisten diskurssien myötä saada rakennettu hyvin erilaista kuvaa, riippuen muun muassa siitä, millaisia asioita diskurssissa otetaan esille.³⁰ Tässä tutkimusaineistosta esiin nousevat diskurssit ovatkin paitsi rinnakkaisia myös osittain keskenään kilpailevia.

---

²³ Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 9–10,18.

²⁴ Pietikäinen & Mäntynen 2009, 52,27.

²⁵ Pietikäinen & Mäntynen 2009, 52.

²⁶ Seppänen & Väliaverron 2012, 90.

²⁷ Seppänen & Väliaverron 2012, 104.

²⁸ Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 27.

²⁹ Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 24,17.

³⁰ Pietikäinen & Mäntynen 2009, 54–55.

Tutkimuksen sisältö on jaoteltu teemoittain, keskustelussa esiin nousevien aiheiden mukaan: venäläiset vaalit ja demokratia, duuman ja presidentinvaalit, venäläinen kansalaisyhteiskunta ja tyytymättömyys vallanpitäjiin, uuden median merkitys sekä viimeisenä Venäjän tulevaisuus. Lopussa tarkastellaan näissä teemoissa esiin tulevia diskursseja, ja millaisen kuvan ne Venäjästä rakentavat.

2. Venäjä-keskustelu ja -kuvat Suomessa

Seppäsen *Venäjä : vanha tuttu, vaan niin vieras : Suomen naapurikuvan todet, luulot ja harhat* (2010) -teoksessa haastattelemat asiantuntijat esittävät kritiikkiä suomalaista yhteiskunnallista Venäjä-keskustelua kohtaan liittyen yhteiskunnallisen Venäjä-keskustelun tasoon, sisältöön ja määrään nykyään: Venäjä-keskustelua toivotaan enemmän ja sen toivotaan olevan parempaa. Nykyisellään keskustelua on liian vähän ja se on pinnallista, realistinen käsitys nyky-Venäjän tilanteesta puuttuu, eikä suomalaisilla näin ole realistista Venäjä-kuvaa.³¹

Venäjä-kuva ja -tieto on paljon asiantuntijoiden, kuten tutkijoiden, poliitikkojen tai journalistien varassa, ei esimerkiksi omien kokemusten, jolloin näillä asiantuntijoilla on erityisen tärkeä rooli Venäjä-keskustelussa ja Venäjä-tiedon levittämisessä. Mediassa erityisesti paitsi toimittajat, myös eri alojen tutkijat ovat tärkeässä roolissa.³² Tutkijoilla on useita eri rooleja toiminnassaan julkisuudessa: Väliverronen määrittelee tutkijan roolit seuraavasti: *popularisoija*: kertoo uusista tutkimustuloksista; *tulkitsija*: kommentoi ajankohtaisia ilmiöitä ja ongelmia; *kriitikko*: arvioi ja tulkitsee julkisuudessa esitettyjä tietoja ja väitteitä; *manageri*: esittelee ja markkinoi omaa tutkimustaan, alaansa tai tiedettä yleensä; *osallistuja*: ottaa kantaa yhteiskunnalliseen keskusteluun, vaatii poliittisia toimenpiteitä.

Roolit voivat myös olla median tarjoamia, ei tutkijan omia valintoja; medialle on tyypillistä kehystää haastateltavia tiettyihin rooleihin. Mediassa tutkijalle tarjotaan usein ensimmäisenä juuri tulkitsijan roolia, sillä tutkijoita usein käytetään asiantuntijalähteinä.

---

³¹ Seppänen 2010, 337–338, 145–146.

³² Seppänen 2012, 337.

Yhteiskuntatieteilijät ja humanistit tyypillisesti esiintyvät mediassa ajankohtaisten ilmiöiden kommentoijina, eivät niinkään tutkimustulostensa popularisoijina.

Asiantuntijuuteen ja tutkijoiden julkisuuteen suhtautumisen voi jakaa suppeaan ja laajaan asiantuntijuuteen: suppeassa tutkijan tulee pitäytyä vain oman tutkimuksensa popularisoinnissa kommentoimatta laajemmin muita omaan alaansa liittyviä kysymyksiä. Laajemmassa puolestaan tutkijalla on mahdollisuus, ellei velvollisuus, kommentoida kaikkia oman alansa kysymyksiä asiantuntemuksensa pohjalta; tiedeviestintä on siis laajemman mukaan muutakin kuin oman tutkimuksen popularisointia, ja antaa mahdollisuuden eri areenoilla toimimiseen vapaammin, oman asiantuntemuksensa pohjalta.³³

Yhteiskunnallisen Venäjää-keskustelun huolena on uutisoinnin väheneminen ja suomalaisten toimittajien Venäjä-osaamisen ja määrän Venäjällä väheneminen. Muutos on huomattava verrattuna esimerkiksi Neuvostoliiton aikaan, jolloin suomalaisia toimittajia oli Neuvostoliitossa toistakymmentä. Yleisestikään Venäjään erikoistuneita toimittajia ei ole enää paljon ja Venäjää tuntevien toimittajien määrä on vähenemässä. Toisaalta kuitenkin ne, jotka Venäjä-tiedottamista hoitavat, ovat alan asiantuntijoita.³⁴ Omassa tutkimusaineistossakin on Venäjään erikoistuneita toimittajia, kuten Suomen Kuvalehden Susanna Niinivaara.

Toimittajien lisäksi Venäjä-keskustelussa tärkeässä osassa ovat tutkijat, joiden kommentit niin sanomalehdissä kuin tiedejulkaisuissakin ovat suuressa osassa myös tämän tutkimuksen aineistossa. Venäjä-tutkijoiden yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumisen ongelmana on Seppäsen teoksessaan haastatteleman silloisen ulkoministeriön erikoistutkija Hiski Haukkalan mukaan tulosten puutteellinen popularisointi: tutkijoiden tulisi aktiivisemmin pyrkiä julkaisemaan lehdissä ja nimenomaan osata popularisoida omia perusajatuksiaan. Positiivisena asiana on, että Venäjään erityisesti syventyneiden tutkijoiden lisäksi Suomessa on monia eri tieteenalojen tutkijoita, joilla on lisäksi hyvä Venäjä-osaaminen.³⁵

---

³³ Väliverronen 2016, 58–63.

³⁴ Seppänen 2010, 372–373, 341, 376.

³⁵ Seppänen 2010, 246–266.

Yksi Suomen Venäjä-keskusteluun ja -kuvaan vaikuttavista tekijöistä on, ettei Suomessa historiallisista syistä johtuen ole ollut avoimen ja kriittisen keskustelun traditiota siitä, mitä Venäjällä tapahtuu.³⁶ Kylmän sodan aikana suomalaista mediaa ohjattiin valtion taholta, ja Neuvostoliitosta kirjoittamisen käytännöksi syntyi itsesensuuri perinne, jossa ulkopoliittikan vaatima varovaisuus ja journalismin itsesensuuri leimasivat Neuvostoliitto-kirjoittelua, ja joka jatkui jossain muodossa Neuvostoliiton hajoamiseen saakka. Vielä 1960-luvulla oli mahdollista käyttää kriittisempäänkin otetta Neuvostoliiton käsittelyssä, 1970-luvulle tultaessa kontrolli kiristyi, ja 1970-luvun aikana itsesensuuri vahvistui ja lieveni vasta glasnostin ja Neuvostoliiton hajoamisen myötä.³⁷

Suomalaisten aikakauslehtien kuvaa Neuvostoliitosta tutkittaessa on havaittu, että neuvostoystävyyden näkyi selkeästi Venäjä-kuvassa, ja Suomen ja Neuvostoliiton välinen ystävyys korostui erityisesti 1970-1980 -luvulla. Suomalainen ystävyyspolitiikka näkyi siis aikakauslehdissä, mutta niissä ei kuitenkaan tarpeen tullen epäröity kirjoittaa kriittisestikin neuvostoyhteiskunnasta.³⁸

Neuvostoliitto-kirjoittelun aiheet olivat kylmän sodan aikana rajoittuneita: esimerkiksi maan sisäisiin asioihin ei juuri koskettu. Pääasiassa kirjoitettiin kansainvälisistä suhteista ja Neuvostoliiton ulkopoliitikasta, eikä esimerkiksi demokratiasta tai kansalaisvapauksista Neuvostoliiton aikaan juuri kirjoiteltu tai ainakin hyvin pienimuotoisesti, sillä demokratiaa ja kansalaisvapauksia koskevat kysymykset olivat erityisen herkkiä aiheita Neuvostoliitto-uutisoinnissa. Esimerkiksi toisinajattelijakysymys oli aihe, josta ei juurikaan kirjoitettu. Vasta glasnostin jälkeen alettiin Suomessakin kirjoittaa maan sisäisestä tilasta.³⁹ Avoimella, julkisella Venäjä-keskustelulla ei siis Suomessa ole pitkät juuret, ja erityisesti sisäisiä asioista, kuten demokratiaan ja kansalaisvapauksiin liittyvistä asioista ei ole pitkään puhuttu.

Yksi suomalaiseen Venäjä-kuvaan ja sen historiaan liittyvä tekijä on Venäjän-pelko, joka on osaltaan vaikuttanut Venäjä-kuvaan. Niin Suomessa kuin muuallakin Euroopassa on Venäjää ja sen politiikkaa vuosisatojen aikana usein pelätty, vihattu ja vastustettu eri syistä. Usein syyt ovat toki olleet päteviäkin. Syinä Venäjään ja venäläisyyteen aina

---

³⁶ Seppänen 2010, 273.

³⁷ Lounasmeri 2011, 71,77,87.

³⁸ Suomela 2004, 432.

³⁹ Lounasmeri 2011, 118,121.

liittyneeseen tiettyyn kielteisyyteen ja pelkoon suomalaisessa asenteessa on ollut muun muassa jo maiden ja kansojen välinen kokoero sekä historia: esimerkiksi sodat.

Sodanjälkeisinä vuosia suomalaisten Venäjä-kuvaa hallitsi luonnollisesti sotien aikana saatu kokemus ja sen muodostama viholliskuva. 1950-luvulla käsitys venäläisistä noudatteli sodan aikana saatuja muotoja, eli neuvostovastaisuutta oli, vaikkei räikeää venäläisvastaisuutta enää esiintynytkaan rauhanoloissa. Sitä mukaa kun kommunismin kokeminen uhkana väheni, muuttui suhtautumine Neuvostoliittoon neutraalimmaksi 1960- ja 70-luvuilla. Negatiivista Venäjä-myyttiä on joinain aikoina pyritty Suomessa vahvistamaan. Erityisesti 1920- ja 1930 -luvulla tapahtui Venäjään ja venäläisiin kohdistuvan vihan lietsontaa, jonka levittämisen taustalla olivat erityisesti Akateemisen Karjala-Seura ja sen piirissä toiminut salainen veljespiiri Vihan Veljet.⁴⁰

Vuonna 2011 tehdyn kyselytutkimuksen mukaan suuri osa suomalaisista katsoi Venäjän poliittisten oikeuksien ja vapauksien olevan huonolla tolalla, erityisesti sanavapautta pidettiin suurena ongelmana nyky-Venäjällä. Saman vuonna tehtyjen haastattelujen perusteella suomalaiset eivät olleet vakuuttunut Venäjän demokraattisuudesta; haastatteluissa toistuivat muun muassa sellaiset asiat kuin kulissidemokratia, harvainvalta, epäilyt väärinkäytöksistä vaaleissa sekä kansalaisten ohjailu ylhäältä käsin. Venäjä-kuva oli pääasiassa samanlainen kuin mediasta välittyvä kuva.⁴¹

Median rooli, merkitys ja vastuu ovat keskeisiä Venäjä-kuvan muodostumisen kannalta, sillä suurin osa ihmisistä saa tiedon Venäjästä juuri median kautta. Medialla on Venäjä-kuvaan osittain haitallinen vaikutus, valikoimalla pääasiassa kielteisiä uutisia, vahvistaen harhakuvaa venäläisten alituisesta hengenvaarasta ja riistosta, vaikka Venäjällä on normaalielämäkin. Toki uutisten luonteeseen kuuluu negatiivisista asioista kertominen ja epäkohdista pitääkin kertoa, ja Venäjällä myös riittää aiheita tällaiseen negatiiviseen uutisointiin sen toiminnalla. Länsimaisen uutiskäsityksen negatiivisuus myös vaikuttaa tähän, sillä usein uutiskynnyksen läpäisevät juuri negatiivisävyiset tapahtumat. Silti uutisvirran yksipuolisuus voi aiheuttaa sen, että Venäjä-keskustelussa korostuu kärjistetty uhkateema, erityisesti negatiiviseen uutisointiin sisältyvät esimerkiksi yhteiskuntaan ja politiikkaan liittyvät aiheet.⁴²

---

⁴⁰ Vihavainen 2013, 299; Vihavainen 2004 c, 437; Vihavainen 2004 b, 394; Klinge 2012, 20,88; Vihavainen 2004 a, 363,369.

⁴¹ Raittila 2011, 145,149,151.

⁴² Seppänen 2010, 331,252,357,374.

Ojajärvi ja Valtonen jaottelevat sanomalehtien Venäjä-kirjoittelun ajalta 2006-2010 neljään temaattiseen kategoriaan lähestymistavan mukaan: Venäjä 1) osana kansainvälistä järjestelmää 2) erityisenä kahdenvälisenä kysymyksenä suhteessa Suomeen 3) arvokysymyksenä suhteessa länsimaisiin demokratiakysymyksiin 4) arjen ja kulttuurin kautta.⁴³ Tässä tutkimuksessa aineisto sijoittuisi lähinnä kolmanteen kategoriaan, ottaen huomioon, että tutkimuksessa käsitellään käsityksiä Venäjän demokratiasta, politiikasta ja yhteiskunnasta.

Ojajärvi ja Valtonen ovat määrittäneet myös Venäjä-kirjoittelussa esiintyviä kehyksiä eli ennakkokäsityksiä, jotka ohjaavat journalismin näkökulmasta aiheen tai ilmiön tulkintaa sekä miten todellisuus on rakentunut. Nämä ennakkokäsitysten kautta syntyvät tulkintakehykset Venäjä-kirjoittelussa voidaan jakaa kolmeen: 1) uhan 2) mahdollisuuden ja 3) toiseuden tulkintakehyksiin.

Eri teemallisissa kategorioissa (jotka esitettiin edellä) uhka, mahdollisuus ja toiseus näyttäytyvät eri tavalla. Esimerkiksi uhka-kehys demokratiaa ja arvokysymyksiä koskevassa kirjoittelussa: Venäjän demokratia on alikehittynyt, rikkoo läntisiä käsityksiä ihmisoikeus- ja sananvapauskysymyksissä, toiminnan motiivina usein oman edun tavoittelu muiden kustannuksella, sisäiset levottomuudetkin estävät demokratisoitumista. Etenkin länsimaisten demokratiaihanteiden rikkominen koetaan uhaksi arvioitaessa Venäjää suhteessa länsimaisiin demokratioihin.⁴⁴ Kansainvälisten tutkimusten mukaan Venäjästä raportoidaan pääasiassa kielteisten kehysten kautta, jolloin Venäjä esiintyy sellaisten kehysten kautta, kuten ”*nouseva uhka*”, ”*kylmä sota*” tai ”*vaikeuksissa oleva demokratia*”.⁴⁵

Ojajärven ja Valtosen havaintojen mukaan ”*venäjään liittyvä arvokeskustelu kytkeytyy lähes poikkeuksetta siihen, miltä venäläinen yhteiskuntajärjestelmä näyttää läntisiin demokratioihin verrattuna.*”⁴⁶ Juntusen mukaan Suomessa Venäjää tarkkaillaan ja vertaillaan läntiseen demokratiaan ja arvoihin, ja niihin verrattuna Venäjän demokratiassa on puutteita ja järjestelmässä paljon länsimaisen demokratiakäsityksen vastaisia piirteitä. Länsimaissa on Venäjän aina toivottu ja odotettu tulevan länsimaiden kaltaiseksi

---

⁴³ Ojajärvi & Valtonen 2011, 23.

⁴⁴ Ojajärvi & Valtonen 2011, 30–34.

⁴⁵ Pietiläinen 2011, 173.

⁴⁶ Ojajärvi & Valtonen 2011, 27.

demokratiaksi, mikä länsieurooppalaisen käsityksen mukaan vaatisi demokraattisen eliitin ja kansalaisyhteiskunnan sekä puoluejärjestelmän kehittymistä.⁴⁷ Länsimaissa Venäjän toivotaan kehittyvän maaksi, jossa kunnioitetaan ihmisoikeuksia, sananvapautta ja elinkeinovapautta; jossa vallitsisi demokraattinen monipuoluejärjestelmä ja lakeja kunnioitettaisiin; jossa ei olisi korruptiota.⁴⁸

Erityisesti Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen lännessä toivottiin ja uskottiinkin Venäjän demokratisoituvan. Suomessa ja pohjoismaissa varsinkin toivottiin jo Neuvostoliiton seuraavan sosiaalidemokraattisen hyvinvointivaltion esimerkkiä. Neuvostoliiton romahdettua on ollut tapana uskoa, että Venäjä liittyisi läntisten demokratioiden yhteisöön ja siitä tulisi samanlainen demokratian ja markkinatalouden maa kuin muistakin länsimaista. Lännen näkökulmasta toivottavaa kehitystä ei ole kuitenkaan tapahtunut.

Länsimaissa Venäjän demokratian puutteista ja kehittymättömyydestä syytetään usein valtakoneistoa: presidenttiä sekä muita johtavia poliitikkoja. Lännessä katsottuna Putinin hallintoa on verrattu läntisiin demokratioihin, ja Venäjän tapahtumia tarkastellaan sen avulla, sopivatko ne läntisen kehityksen malliin, jolloin Putinin ja Venäjän kehitys on nähty kielteisenä; vallan keskittyminen ja uuden vallan puolueen ympärille rakennettu systeemi sekä taloudellinen harvainvalta ja laaja korruptio on annettu selitykseksi sille, ettei Venäjä vielä 2000-luvullakaan ole ollut ”*tavanomainen läntinen demokratia*”.⁴⁹

Venäjä keskustelussa näkyvänä teeman ja valtavirtana on ollut huolestunut seuraaminen Venäjän demokratian taka-askeleita Putinin hallinnon voimistuvassa otteessa. Tämä teema on Venäjä-keskustelussa näkyvämminkin esillä kuin Venäjän pelko, joka sekin on näkyvästi esillä. Venäjä keskustelussa esiintyykin Seppäsen haastatteleman Erkki Pennasen, Helsingin Sanomien entisen Moskovon kirjeenvaihtajan ja media-alan Venäjä-asiantuntijan, mukaan yleinen vääristymä, jossa Venäjän nykytilaa arvioidaan läntisiin demokratioihin verraten; jokaisen Venäjä-tuntijan tulisi kuitenkin tietää, ettei Venäjän nykytilaa voi arvioida läntisten demokratioiden mittatikulla, Venäjän historian ollessa yhtä yksinvaltaista imperiumia. Venäjä-keskustelussa unohtuu Pennasen mukaan usein, ettei Venäjän kohdalla poliittisen demokratian osalta ole realistista odottaa nopeaa

---

⁴⁷ Juntunen 2012, 50–51,54.

⁴⁸ Juntunen 2012, 35–36.

⁴⁹ Juntunen 2012, 36,42,50; Vihavainen 2013, 276,285.

kehitystä: ottaen huomioon lähtökohdat, tarvitaan aikaa, eikä kymmenen vuotta ole paljon, ja on tyydyttävä siihen, että suunta on oikea.⁵⁰

Kansainvälisen Venäjä-tutkimuksen kylmän sodan aikaisiin asenteisiin pohjautuvan suuntauksen näkemys on määritellyt Neuvostoliiton ”*pahan valtioksi*” (*state of evil*) tai vapaan maan viholliseksi, ja tällaiset näkemykset vaikuttavat Markku Kangaspuron mukaan nykyäänkin näkemyksiin ja keskusteluun Venäjän kehityksestä; hallinnosta ja demokratiasta. Läntisissä näkökulmissa on usein vaikuttanut ennakkoasenne, jonka vuoksi Venäjän kehitykseen on jatkuvasti petytty, kun odotukset ja Venäjän todellinen kehitys eivät ole kohdanneet. Vastauksena Putinin aikaisen kehityksen pettymyksen, on vertailtu ”*totalitaarista Venäjää*” ja ideaalisia läntisten yhteiskuntien liberaalin demokratian malleja, joiden mukaisia valtioita ei todellisuudessa ole olemassa. Seurauksena on ollut myös lähetysaarnajamaisen asenteen tuleminen Venäjä-keskusteluun eli demokratian ja ”*läntisten arvojen*” vienti Venäjälle.⁵¹

Seppänen ja Väliaverronen tuovat esille Stuart Hallin esittämän havainnon median diskursiivisista tavoista tehdä jaottelua *meidän* ja *muiden* välille. Yhtenä esimerkkinä tällaisesta jaosta on juuri perusjako läntisen maailman ja ei-läntisen maailman, kuten Venäjän, välillä. ”*Länsi*” on tässä merkityksessä historiallisesti ja diskursiivisesti muodostunut, eikä niinkään maantieteellinen kokonaisuus. Tämä länsi tarkoittaa kehittyntä, modernia, kapitalistista, kaupungistunutta ja maallista yhteiskuntaa. Tällainen lännen käsite mahdollistaa luokittelun läntisiin ja ei-läntisiin yhteiskuntiin, jolloin länteen liitetään positiivisia kuvia ja ei-läntisiin puolestaan stereotypioita köyhistä, alikehittyneistä tai uskonnollisesti ahdasmielisistä yhteiskunnista.

Lännestä puhuminen luo pohjan vertailulle ja arvioinnille siitä, kuinka läntinen – eli eri tavoin moderni ja kehittynyt – yhteiskunta on, ja perusteet, joilla yhteiskuntien hyviä ja huonoja puolia arvioidaan. Tällaisella diskurssilla luodaan myös *toiseuden* kuvaa, jolla viitataan vieraaseen, outoon ja tuntemattomaan sekä siitä erottautumiseen, asettamalla *toinen* heikompaan tai alistettuun asemaan.⁵² Korostamalla siis venäjän demokratian puutteita vertaamalla niitä länteen tai läntisiin arvoihin, korostetaan jakoa *meihin* ja

---

⁵⁰ Seppänen 2010, 338.

⁵¹ Kangaspuro 2009, 15,17,20.

⁵² Seppänen & Väliaverronen 2012, 105–106.

toiseen, ja luodaan Venäjästä kuvaa *toisena*, joka erottuu selvästi lännessä, ja joka demokratiakehityksen ja demokratian kannalta on heikommassa asemassa.

”Länttä” määrittävät sellaiset sanat kuin demokratia, vapaus ja yksilöllisyys. Lännen käsitteeseen liitetään myös muita käsitteitä kuten liberalismi, modernisaatio, kapitalismi, kristinusko ja konsumerismi, mutta näkökulmasta riippuen myös esimerkiksi kolonialismi ja orjuus. Lännestä puhuttaessa usein tarkoitetaan ns. poliittista länttä, johon kuuluvat Länsi-Eurooppa ja Yhdysvallat, mikä on lähtöisin kylmän sodan ajasta, mutta myös esimerkiksi Australia, Uusi-Seelanti ja Israel sekä joskus sellaiset kuin Japani lasketaan kuuluviksi tähän. Poliittinen länsi määrittyy usein myös esimerkiksi Naton tai EU:n mukaan. Kulttuuri voi kuitenkin tällöin toimia erottavan tekijänä, jolloin Nato- ja EU-maatkin eroavat ”lännestä”, kuten esimerkiksi Turkki tai Itä-Eurooppa. Toisaalta myös eurooppalaiset ja yhdysvaltalaiset voidaan katsoa edustavan erilaisia länsiä, eurooppalaisten painottaessa demokratian ja vapauden merkitsevän sosiaalidemokratiaa ja tasa-arvoa, ja amerikkalaisille uusliberalismia ja individualismia.⁵³

Pennanen ja Jouhki kirjoittavat jonkinlaisesta paluusta nykyään kylmän sodan aikaiseen länsi-itä jaotteluun ja vastakkainasetteluun, jossa ideologioiden sijaan kilpailevat arvot: Länsi-Euroopan ja Yhdysvaltain vapaat vaalit, sananvapaus, ihmisoikeudet, uskonnollinen suvaitsevaisuus ja oikeusvaltioperiaate, ja vastassa esim. Venäjän ja Kiinan ohjattu demokratia ja yksilönvapauksien rajoittaminen. Helsingin Sanomien ulko- ja turvallisuuspolitiikan toimittaja Kari Huhta on tullut tulokseen, että lännen tunnusmerkkeihin kuuluvat ”*parlamentaarinen demokratia, yksilönvapaudet, oikeusvaltio ja markkinatalous*”, jonka vastakohtana puolestaan on diktatuuri.⁵⁴

Historiassa ”*läntinen*” on ollut Euroopassa myönteisesti yhteiskuntaa määrittelevä attribuutti, ja länsimaisuuden asteen avulla on jaoteltu eurooppalaisia poliittisia järjestelmiä; läntinen on määrittynyt liberaaliksi, demokraattiseksi ja parlamentaariseksi. Lännen ja vaihtoehtoisten poliittisten järjestelmien raja ollut Euroopassakin epäselvä ja vaihteleva: esimerkiksi Venäjän kuuluminen länteen ollut aina ollut epävarmaa.⁵⁵ Läntisen demokratian tai läntisen demokratiakäsityksen voidaan siis määritellä olevan parlamentaarinen, liberaali oikeusvaltio ja markkinatalous, johon kuuluvat sellaiset arvot

---

⁵³ Pennanen & Jouhki 2016, 6, 12–14.

⁵⁴ Pennanen & Jouhki 2016, 23, 29.

⁵⁵ Pennanen & Jouhki 2016, 94–95.

kuin yksilönvapaus, vapaat vaalit, sananvapaus, ihmisoikeudet, uskonnollinen suvaitsevaisuus ja oikeusvaltioperiaate sekä riippuen länsimaasta, merkitsevän sosiaalidemokratiaa ja tasa-arvoa tai uusliberalismia ja individualismia.

Eniten Venäjä-kuvaan kuitenkin vaikuttaa Venäjä itse, miten se kehittyy, muuttuu ja toimii kansainvälisellä areenalla. Viime kädessä tämä määrittää suomalaisten käsityksen Venäjästä. Käsityksiä Venäjästä epädemokraattisena maana ja sotilasmahtina, jolla on imperialistisia pyrkimyksiä, voidaan siis pitää realistisinakin.⁵⁶ Vaikka Venäjälle voi toivoa oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa, demokratiaa ja vakautta ja vapautta, on myös ymmärrettävä Venäjän historiaa ja mahdollisuuksia.⁵⁷ Venäjää ei ole mahdollista määritellä vain yhdellä tavalla. Niin Venäjä kuin käsitykset siitä ovat keskenään ristiriitaisia, kilpailevia ja moninaisia.⁵⁸ Vanha Venäjä uusiutuu, ja siksi myös suomalaisten ”*näkökenttään pitää piirtyä rinnakkain sekä vanha että uusiutuva Venäjä*”, jotta kyettäisiin näkemään realistisesti tämä ”*uusi vanha tuttu*” ja sen haasteet, ongelmat ja uusiutuvat tai jähmettyneet yhteiskunnalliset rakenteet.⁵⁹

3. Vaalit Venäjän demokratian puutteiden ilmentäjänä

Oleellisena osana demokratiaa ovat vaalit ja vaalit toimivatkin myös demokratiakehityksen ja demokratian tilan indikaattorina. Venäjän vaaleista kirjoitettaessa korostuu Venäjän demokraattisuudet puute. Venäjän vaalien kohdalla keskustelussa kuva Venäjän demokratian puutteellisuudesta korostuu kirjoituksissa vaihtoehtojen puutteesta ja kontrolloinnista, äänestäjien vaikutusvallan puutteesta sekä vaalien vilpillisyydestä: vaaleja ei yleisesti, ja perustellustikin, pidetä täysin rehellisinä tai vapaina, vaan joulukuun duumanvaaleja 2011 ja seuraavan kevään presidentinvaaleja leimasi vaalivilppi, puolueellinen media ja vaihtoehdottomuus.

Epäilyt Venäjän vaalien epärehellisydestä ja epäreiludesta eivät olleet mikään uusi ilmiö. Yksiäkään Venäjän historian parlamenttivaalien ja presidentinvaalien vapaus ja rehellisyys on jossain määrin aina kyseenalaistettu. Jo ensimmäisissä duuman vaaleissa 1993 ei ollut olosuhteita reiluille ja rehellisille vaaleille, ja näistä ensimmäisistä vaaleista

---

⁵⁶ Seppänen 2010, 556,350.

⁵⁷ Seppänen 2010, 556.

⁵⁸ Ojajarvi ja Valtonen 2011, 19.

⁵⁹ Seppänen 2010, 557.

aina 2011 ja 2012 vaaleja edeltäviin vuoden 2008 presidentinvaaleihin, kaikissa vaaleissa kansainväliset tarkkailijat ovat raportoineet puutteista ja vilpistä. Erityisesti median puolueellisuus ja riippumattomuus, sekä sen valjastaminen vallanpitäjien käyttöön on aina ollut kritiikin kohteena.

Huolimatta kansainvälisten tarkkailijoiden raportoimista puutteista, esimerkiksi lehdistönvapauteen liittyen vaalikampanjan aikana sekä vaalisalaisuuteen liittyen sekä joidenkin tahojen mielipiteistä, etteivät vaalit vastanneet lainkaan demokratian vaatimuksia, Venäjän ensimmäiset parlamenttivaalit hyväksyttiin kuitenkin virallisesti vapaina ja rehellisinä.⁶⁰

Lännen jonkin asteinen vaalien hyväksyntä jatkui läpi 90-luvun, mutta 2000-luvulla, kun parannusta ei näkynyt, alettiin läntisissä instituutioissa arvostella vaalien epädemokraattisuutta rankemmin. Putinin Venäjällä vaalijärjestelmä on tullut ohjaillummaksi, ja kilpailu on vähentynyt. Alkuvuosien optimismista huolimatta vuotta 2008 kohti tultaessa Venäjän vaaleissa näkyi selkeän epädemokraattinen kehityssuunta, ja vaalien manipulointi nähtiin jo maan tapana. Vuoden 2007 duumanvaaleihin kansainvälisiä tarkkailijoita ei päästetty ja 2008 presidentinvaaleissakin kansainvälisiä tarkkailijoita rajoitettiin. Lisäksi oppositiota rajoitettiin, ja valtion kontrolloima media esitti vaalikampanjan hyvin yksipuolisesti.⁶¹

3.1. Venäläinen demokratia

Demokratia eli kansanvalta on poliittinen järjestelmä, jonka juuret tulevat muinaisen Kreikan filosofeilta, mutta nykymerkityksessä juuret ovat 1700-luvun lopun länsimaisten yhteiskuntien eli Länsi-Euroopan ja Yhdysvaltojen vallankumouksellisissa liikkeissä. Samuel Huntington määrittelee demokratian sille keskeisentoiminnon, vaalien kautta eli demokratiassa kansalaiset valitsevat vallanpitäjät vaalien kautta. Demokraattisessa maassa vallanpitäjät valitaan reiluilla, rehellisillä ja säännöllisillä vaaleilla, joissa ehdokkaat vapaasti kilpailevat äänistä, ja käytännössä kaikilla aikuisilla kansalaisilla on oikeus äänestää.⁶²

---

⁶⁰ Saari 2010, 86–88; Sakwa 2008, 169.

⁶¹ Saari 2010, 93–107; Sakwa 2008, 168.

⁶² Huntington 1991, 5–7.

Robert Dahl määrittelee demokratian poliittiseksi järjestelmäksi, joka vastaa täysin tai lähes täysin kansalaisilleen. Näin ollen demokratiassa tiettyjen vaatimusten on täyttyttävä:

- (1) kansalaisten vaaleilla valitsevat toimihenkilöt takaamaan edustuksellisuus;
- (2) vapaat, rehelliset ja usein järjestettävät vaalit;
- (3) ilmaisunvapaus: kansalaisten oikeus ilmaista mielipiteensä poliittisissa asioissa, mukaan lukien viranomaisten, valtion tai ideologian kritisoiminen, ilman rangaistuksen pelkoa;
- (4) pääsy vaihtoehtoihin tiedonlähteisiin: kansalaisilla tulee olla oikeus vaihtoehtoihin ja riippumattomiin tiedonlähteisiin, ja tällaisten tulee myös olla olemassa, jotka eivät ole valtion tai yhden poliittisen puolueen hallinnassa, ja näiden lähteiden tulee olla lailla suojeltu
- (5) oikeus olla tekemisissä vapaasti ja itsenäisesti järjestöjen tai organisaatioiden, kuten poliittisten puolueiden tai intressiryhmien kanssa;
- (6) kattava kansalaisuus: maassa pysyvästi asuvalta ei voida kieltää oikeuksia, jotka muilla on ja jotka ovat tarvittavia edellä mainittujen toteutumiseen, kuten äänioikeus, oikeus asettua ehdolle, ilmaisunvapaus, osallistumisoikeus, oikeus tiedonsaantiin yms. oikeudet ja vapaudet.

Lisäksi demokratian vaatimuksena on poliittisten johtajien kilpailun kansalaisten tuesta, kansalaisten kelpoisuuden julkisiin virkoihin sekä instituutiot varmistamaan hallinnon päätösten ja toiminnan riippuvuuden äänistä ym. tahdon ilmaisuista.⁶³

Huntingtonin mukaan vapaat ja rehelliset vaalit ovat minimissään demokratian määritelmiä. Voidaan lisätä demokratian määritelmään myös ja joillekin todelliseen demokratiaan kuuluu esimerkiksi sellaisia asioita, kuten vapaus, veljeys ja tasa-arvo, vastuullinen hallinto, tietoinen ja järkevä harkinta, politiikan avoimuus ja rehellisyys, vallan ja osallistumisen tasa-arvo, mutta ne eivät ole aina välttämättä tarkkoja demokratian analysoinnin välineitä. Vaaleilla valittu hallinto voi esimerkiksi olla tehoton, korruptoitunut, vastuuton, lyhytnäköinen, tiettyjen intressien kontrolloima tai kykenemätön tekemään päätöksiä kansan parhaaksi, mutta tämä ei vielä tee siitä epädemokraattista.

---

⁶³ Dahl 1971 b, 2–3; Dahl 2015, 85–86.

Korruptiota, tehottomuutta, epäpätevyyttä ja pienen joukon intressien dominointia löytyy kaikista yhteiskunnista riippumatta hallintomuodosta. Demokratiat voivat myös ja ovatkin laiminlyöneet yksilönvapauksia ja oikeuksia. Kuitenkin demokratiaan yhdistetään usein yksilönvapaudet, sillä korrelaatio demokratian ja yksilönvapauksien välillä on vahva. Demokraattiset järjestelmät ovat yleensä myös vähemmän väkivaltaisia eli vähemmän poliittista väkivaltaa ja vähemmän väkivaltaa kansalaisia kohtaan kuin autoritaariset hallinnot. Koska demokratiat tarjoavat oppositiomielipiteille kanavan, on niin hallinnolla kuin oppositiollakin vähemmän motivaatiota käyttää väkivaltaa toisiaan kohtaan. Monesti demokratiaa mitataan yhdistämällä eri indikaattoreita, kuten vaalien reiluus, poliittisten puolueiden rajoitteet, lehdistönvapaus; näin voidaan mitata eri demokratioiden astetta tai autoritarismin astetta ei-demokraattisissa valtioissa.⁶⁴

Epädemokraattiseksi järjestelmän tekee esimerkiksi se, ettei opposition osallistumista vaaleihin sallita, opposition toimintaa häiritään, sanomalehtiä sensuroidaan tai lopetetaan, ääniä manipuloidaan tai lasketaan väärin. Myöskään demokratian kanssa yhteensopivia eivät ole armeijan vallankaappaukset, sensuuri, peukaloidut vaalit, opposition häirintä, poliittisten vastustajien vangitseminen tai poliittisten kokousten kieltäminen. Epädemokraattisen järjestelmästä tekee Huntingtonin mukaan myös esimerkiksi se, mikäli vaaleilla valituilla vallanpitäjillä ei todellisuudessa ole valtaa, vaan toimivat vain todellisen vallankäyttäjän nukkena ja julkisivuna, sillä tällöin vallanpitäjien valitseminen kansan toimesta ei ole toteutunut.⁶⁵

Venäjän perustuslaissa Venäjän todetaan olevan “*democratic federal law-bound State with a republican form of government*”.⁶⁶ Venäjä on siis demokratia, mutta demokratiaa on myös monenlaista: esimerkiksi amerikkalainen tai ranskalainen demokratia poikkeavat toisistaan, samoin kreikkalaisesta tai suomalaisesta; venäläinen demokratia on siis yksi monien joukossa.⁶⁷ Demokratia merkitsee – ja kuten Venäjän perustuslaissakin sanotaan – että maassa ylin valta on kansalaisilla ja näin ollen vallanpitäjät ovat vastuussa kansalaisille. Putinin Venäjällä kuitenkin vallanpitäjien ei voida katsoa palvelevan kansalaisiaan vaan johtavat valtiota ilman vuoropuhelua, imitoiden demokratiaa.⁶⁸

---

⁶⁴ Huntington 1991, 27–28, 11.

⁶⁵ Huntington 1991, 7–8, 10.

⁶⁶ Venäjän federaation perustuslaki 1993, artikla 1.

⁶⁷ Vihavainen 2013, 276.

⁶⁸ Karppinen 299.

Venäjän poliittisen järjestelmän määrittäminen voikin olla hankalaa. Siitä on kuitenkin runsaasti tutkimuskirjallisuutta, niin suomalaista kuin kansainvälistäkin. Markku Kivisen mukaan Venäjän poliittisen järjestelmän määrittäminen voi olla helpompaa sen kautta mitä se ei ole kuin mitä se on. Venäjä ei ole totalitaarinen tai diktatuurinen, mutta demokratiasta puhumisenkaan ei ole täysin osuvaa. Virallisesti Venäjä on demokratia: sillä on monipuoluejärjestelmä ja se on sitoutunut noudattamaan oikeusvaltioperiaatetta, ja hallinnon vastuullisuuteen. Todellisuudessa kuitenkin vallan tasapainoa ylläpitävät instituutiot ovat heikkoja, niin oppositiopuolueet kuin itsenäiset oikeuslaitokset, ja presidentillä on huomattavan paljon valtaa.⁶⁹

Tutkimuskirjallisuudessa Venäjän hallinnon ominaisuuksia on kuvattu myös seuraavasti: valta on keskittynyt pienelle poliittisen eliitin joukolle, rajoitettu määrä poliittisia puolueita, selkeän ideologian puute, kansalaisyhteiskunnan minimaalinen vaikutus, alhainen poliittinen osallistuminen, kovien otteiden käyttö oppositiota vastaan ja kansallinen media on kontrolloitu.⁷⁰ Presidentin valtaoikeudet ovat Venäjällä laajat: sekä hallitus että duuma ovat presidentin ohjattavissa, eroten perinteisistä läntisistä demokratioista, joissa parlamentti ja hallitus rajoittavat presidentin valtaa. Presidentin vahvan aseman pohjalla on Venäjän itsevaltainen traditio, mutta myös tarve ehkäistä hallinnon sisäisiä konflikteja.⁷¹

Markku Kivinen on luonnehtinut nyky-Venäjän järjestelmää massademokratian (*mass democracy*) käsitteellä. Tällä hän viittaa järjestelmään, jossa kaikki yhteiskuntaluokat ovat heikosti järjestäytyneet ja heikosti edustettuina poliittisessa järjestelmässä, ja todellinen vallanjako tapahtuu eliitin piirissä. Venäjän järjestelmää määrittää myös Neuvostoliiton jälkeinen poliittinen kulttuuri, jossa neuvostohistoria on tukahdutettu, mutta sitä ei voi pyyhkiä pois, vaan kulttuurinen muisto elää pinnan alla; autoritaarisen kulttuurin paino vaikuttaa Venäjän politiikassa. Venäjän poliittinen järjestelmä on näin massademokratian ja autoritaarisen poliittisen kulttuurin yhdistelmä.⁷²

---

⁶⁹ Kivinen 2010, 17.

⁷⁰ Khuvostunova & Voinova 2009, 187.

⁷¹ Juntunen 2012, 38–40.

⁷² Kivinen 2010, 18.

Venäjältä löytyy kaikki ne ulkoiset puitteet – duuma eli parlamentti, perustuslaki, poliittiset puolueet – joita demokraattiseen yhteiskuntaan tarvitaan, mutta näitä demokraattisia osia kuitenkin sovelletaan Venäjällä niin, ettei Venäjästä voida puhua demokraattisena maana, vaikkei myöskään autoritaarisena valtiona.⁷³ Venäjä on kaukana demokratiasta, mutta on se silti hyvin kaukana myös totalitarismista.⁷⁴

Totalitaarinen hallinto on yksipuoluejärjestelmä; yleensä yhden henkilön johtama; siihen kuuluu vahva salainen poliisi; sillä on pitkälle kehittynyt ideologia, joka määrittää ihanteellisen yhteiskunnan, jonka saavuttamiseen pyritään muun muassa pyrkimys kansan mobilisoimiseen tähän tarkoitukseen; hallitus kontrolloi joukkoviestintää ja kaikkia tai suurinta osaa sosiaalisia ja taloudellisia organisaatioita. Totalitaarinen järjestelmä eroaa autoritaarisesta järjestelmästä. Perinteiseen autoritaariseen järjestelmään kuuluu yksi johtaja tai pieni vallanpitäjien ryhmä; heikko puolue tai ei puoluetta; ei kansan poliittista mobilisaatiota; ei ideologiaa, mutta mahdollisesti ”*mentaliteetti*”; rajoittunut hallinto ja poliittinen pluralismi; yhteiskunnan uudistamiseen ei pyritä.⁷⁵

Venäjää siis usein kuvataan tutkimuskirjallisuudessa demokratiaa ja autoritaarisia piirteitä yhdistelevänä järjestelmänä. Venäjää ei voi pitää täytenä demokratiana, mutta olisi väärin puhua myöskään täysin epäonnistuneesta demokraattisesta siirtymästä, sillä demokraattisen kehityksen voidaan katsoa olevan vielä kesken. Venäjää ei voi myöskään pitää autoritaarisena valtiona, vaikka autoritaarisia elementtejä löytyykin. Se on siis hybridijärjestelmä, jolla on potentiaalia demokraattiseen kehitykseen, mutta toisaalta myös vahvempaan autoritaariseen järjestelmään.⁷⁶

Venäjän järjestelmää on kuvailtu myös demokratuuraksi: ”*demokratian ja diktatuurin risteytys, jossa viranomaiset pyrkivät estämään Venäjän kansalaisyhteiskunnan aktivoitumisen ja kontrolloimaan kansalaisten poliittista toimintaa*”.⁷⁷ Venäjän järjestelmään kuuluu demokraattisten instituutioiden puitteet, muuta niiden varsinaista toimintaa on heikennetty: vaalit pidetään, mutta niiden tulokset on ennalta päätetty;

---

⁷³ Smith 2008, 33.

⁷⁴ Greene 2014, 92.

⁷⁵ Huntington 1991, 12.

⁷⁶ Sakwa 2008, 443.

⁷⁷ Smith 2008, 41.

kansalaisyhteiskunnan olemassaolo sallitaan, mutta sitä on rajoitettu; yksilön oikeuksia kunnioitetaan siihen asti, kun ne eivät ole ristiriidassa valtion etuoikeuksien kanssa.⁷⁸

Suomalainen ja länsimainen käsitys Venäjän demokratian tilanteesta ei välttämättä ole sama kuin Venäjällä: venäläisille lännen tapa tehdä demokratiaa on vain yksi tapa ja Venäjä pitää oikeutettuna toteuttaa omaa linjaansa. Putinin aikana erityisesti on kuljettu erityistietä: Venäjä ilmoittaa olevansa kyllä demokratia, mutta ”*suvereeni*” sellainen eli päättää omista arvoistaan kysymättä muilta.⁷⁹ Venäläinen ideologi Vladislav Surkov, onkin käyttänyt tästä omasta linjasta termiä *suvereeni demokratia*. Surkov katsoo venäläisen demokratian eroavan muista demokratioista, johtuen Venäjän demokratian nuoruudesta ja siitä, ettei samanlaisia demokratiaa tukevia rakenteita kuin länsimaissa ole vielä olemassa. Tästä syystä Venäjä tarvitsee omanlaistaan demokratiaa, jossa vastuulliset piirit eli johtoeliitti kantaa vastuun demokratian rakentamisesta sekä yhteiskuntajärjestyksestä ja valtakunnanpolitiikasta.⁸⁰

Venäjä-tutkimuksessa on myös esitetty, että lännestä lainatuille käsitteille, kuten demokratialle ja liberalismille ei löydy selvää vastinetta Venäjältä; venäläinen järjestelmä itsessään on esteenä lännen matkimisyhtyeiden toteuttamiselle siksi, ettei länessä johdonmukaisille ja luonnollisille kehitysteille löydy vastinetta Venäjältä. Perustuslakiinkin kirjattu demokratia ei myöskään Venäjällä voi tarkoittaa samaa kuin länessä, jo historiallisista syistä. Esteenä on myös venäläisen yhteiskunnan asenne kansalaisten ja vallanpitäjien suhteesta, jossa kansalaiset ovat alamaisia ja vallanpitäjät käskijöitä. Venäjän näkökulmasta Venäjä on erilainen suhteessa länteen ja kulkee omaa tietään, eikä länsimaiden tulisi arvostella Venäjää omilla mittapuillaan.⁸¹

Myös Putinin puheissa demokratiasta, on korostunut mahdollisuus omanlaiseen demokratiaan. Putin on puhunut demokratian arvoista, kuten monipuoluejärjestelmä, kansanvalta, vapaat ja rehelliset vaalit, demokratian perusarvoina, joihin Venäjäkin on sitoutunut, mutta korostanut myös, ettei kaikkien demokratioiden tarvitse olla samanlaisia ja demokratian menestys on mahdollista myös muissa kuin eurooppalaistyyllisissä maissa. Putin on korostanut Venäjän erityisyyttä lisääntyvissä määrin vuosien aikana, ja korostanut jatkuvasti ja johdonmukaisesti 2000-luvulla, kuinka Venäjä hyväksyy kyllä

---

⁷⁸ Remington 2010, 9.

⁷⁹ Vihavainen 2013, 276.

⁸⁰ Juntunen 2012, 54.

⁸¹ Karppinen 308–309.

demokratian perusarvot, mutta niitä kuitenkin sovelletaan ottaen huomioon Venäjän erityispiirteet: Venäjällä Putin onkin käyttänyt usein termiä venäläinen demokratia.⁸²

Jaakko Iloniemen, Martti Ahtisaaren ja Tapani Ruokasen tulevaisuutta ja muun muassa muuttuvaa Venäjää pohtivassa teoksessa *Miten tästä eteenpäin?*, Iloniemi on kirjoittanut, kuinka venäläisten oma käsitys demokratian tilasta ei ole ollut sama kuin lännessä vallitseva käsitys. Riippumattoman venäläisen Levada-tutkimuskeskuksen mukaan vuonna 2006 37% venäläisistä arveli, että maassa vallitsi jonkin asteinen demokratia ja vuonna 2016 62% mielestä demokratia oli venäjällä todellisuutta. Tämän pohjalta voisi Iloniemen mukaan päätellä, että Putinin kansallismielinen politiikka olisi olennaisesti venäläisten käsityksen mukaan edistänyt demokratian toteutumista. Kuitenkin länsimaista käsitystä tukee Iloniemen toteamus, kuinka maassa ei ole uskottavaa oppositiota ja sananvapaus on entistä rajallisempaa. Selitys lieneekin Iloniemen arvion mukaan siinä, että demokratia-sanalla on eri merkitys Venäjällä kuin läntisessä maailmassa.⁸³

Seppäsen mukaan demokratialla on Venäjällä käsitteenä ollut monia merkityksiä ja siihen on suhtauduttu eri tavoin, usein varauksella ja jopa negatiivisesti, johtuen erityisesti siitä, että moni venäläinen yhdistää demokratian epävakauteen ja epäjärjestykseen. Vakauden edistyttyä, on alettu arvostaa demokratian ideologisia perusteita, erityisesti sananvapautta, monipuoluejärjestelmää, vallanpitäjien valitsemista vaaleilla ja kansalaisten mahdollisuutta kontrolloida poliittista toimintaa. Enemmistö venäläisistä haluaa kuitenkin oman venäläisen demokratian, ei läntistä kopiota; monelle venäläinen malli on juuri suvereeni demokratia.⁸⁴

*”Venäjä on perustuslakinsa mukaan presidenttivaltainen federaatio. Käytännössä se on epävirallisten, salaisten voimasuhteiden pohjalta keskitetysti johdettu harvainvalta.”*⁸⁵ Näin toimittaja Kaija Virta kuvailee Venäjän järjestelmää Helsingin Sanomissa; eli todetaan, että se mitä Venäjä on virallisesti, ei käytännössä ole sama asia. Suomalainen diskurssi vaalien yhteydessä mukailee käsitystä Venäjästä, joka sijoittuu johonkin välimaastoon, jossa demokratian aineksia kyllä on, mutta demokratiasta ei silti voida puhua: toimittaja Elina Grundström kirjoittaa Venäjän olevan *”tavallaan demokratia,*

---

⁸² Kortenieniemi 2007, 29–31.

⁸³ Ahtisaari, Iloniemi & Ruokanen 2016, 162.

⁸⁴ Seppänen 2014, 271–273.

⁸⁵ HS 5.9.2011 ”Näitä vaaleja ei tarvitse jännittää” Kaija Virta

muttei ihan: tavallaan eurooppalainen oikeusvaltio ja markkinatalousmaa muttei ihan aidosti mitään näistä".⁸⁶ Idäntutkimuksessa Eeva Kortenieni puolestaan tuo esiin näkemyksen Venäjästä rajoitettuna demokratiana, eräänlaisena ”hybridiregiiminä”, jossa yhdistyvät demokratia ja autoritaria.

Tämän käsitteen pohjalla on Jeff Haynesin käsite rajoitetusta demokratiasta, joka on yksi kolmesta Haynesin määrittelemästä demokratiatyypistä: julkisivudemokratia (*facade democracy*), rajoitettu demokratia (*limited democracy*) ja täysi demokratia (*full democracy*), jotka eroavat toisistaan poliittisten ja kansalaisvapauksien tasojen kohdalla. Julkisivudemokratioilla on vähän demokraattisia ominaisuuksia, mutta säännölliset vaalit on sallittu, tosin nekin ovat rajoitettuja, samoin kansalaisvapaudet, täydet demokratiat puolestaan ovat ideaaleja, joita ei ole olemassa.

Rajoitetut demokratiat ovat näiden väliin sijoittuvia hybridiregiimejä, jossa sekoittuvat demokraattiset ja epädemokraattiset ominaisuudet. Niistä löytyy jollain lailla hyväksyttävät kriteerit täyttävät demokraattiset käytännöt, kuten säännölliset, suhteellisen vapaat ja rehelliset vaalit, mutta vaalit eivät välttämättä ole tarkoitettu luomaan olosuhteita, joissa hallinnon muutos olisi uskottava, sekä poliittisia ja kansalaisvapauksia, joissa kuitenkin on puutteita: suhteellisen kapeat kansalaisvapaudet, joita on usein rajoitettu lailla.

Rajoitettujen demokratioiden juuret ovat usein eliittiryhmien – jotka voivat koostua siviileistä, armeijan henkilökunnasta tai näiden yhdistelmästä – ja oligarkkien poliittisessa kilpailussa tai yhteistyössä. Poliittinen vakaus perustuu usein vähemmän demokraattisten arvojen kunnioittamiseen ja enemmän valtion johtajan henkilökohtaiseen valtaan, hänen lähipiiriinsä ja turvallisuuspalveluiden valtaan. Toimeenpanovallalla on hyvin vähän institutionaalisia rajoitteita, ja johtajaan henkilöitynyttä valtaa rajoittavat lähinnä vain olemassa olevat voimasuhteet ja rajoitetut edustuskaudet.⁸⁷

Putinin noustessa valtaan vuonna 2000 nousi valtaan myös uusi eliitti, Venäjän alkaessa muuttua sekurokratian – eli valtion turvallisuuteen ja vakauteen sekä valtion turvallisuuskoneiston merkittävään valta-asemaan ja perustuvan järjestelmän –

---

⁸⁶ HS 7.2.2012 ”146 prosenttia vapautta” Elina Grundström

⁸⁷ Haynes 2001, 12–16.

hallitsemaksi maaksi.⁸⁸ Heti Putinin presidenttikauden alussa alkoivat hallinnolliset uudistukset: vanhat toimijat saivat siirtyä ja tilalle tulivat valtaan Putinin luottomiehet. Uutta hallintoa nimittäessä Putin luotti ennen kaikkea turvallisuuspalvelun henkilöstöön ja sotilaisiin, joita yleisesti kutsutaan silovikeiksi, ja turvallisuuspalvelu- ja armeijataustaisten henkilöiden nimittäminen talouden, politiikan ja hallinnon avainvirkoihin lisääntyi. Poliitiikan eliitit Venäjällä voidaan jakaa kolmeen ryhmään: silovikit, teknokraatit ja liberaalit. Silovikeja edustava ryhmä erittäin vaikutusvaltainen, ellei jopa vaikutusvaltaisin Venäjän politiikassa. Putinin kaudella Venäjä rakentui juuri tämän silovikeista koostuvan eliittiryhmän varaan.⁸⁹

Valtaeliitin jäsenet työskentelevät hallituksessa, presidentinhallinnossa, eri puolilla virkakoneistoa, armeijassa, rajajoukoissa, tiedustelupalveluissa, suojelussa, syyttäjän virastoissa, veropoliisissa; sekurokratia on keskittänyt poliittisen vallan ja sen keskeiset käyttömuodot – kuten laki, syyttäjälaitos, armeija, talous ja media – itselleen. Se on sijoittanut jäseniään myös business-maailmaan, yksityisiin yhtiöihin, ja valtiollisiin yhtiöihin.⁹⁰ Putinin hallinnossa valta ja vastuu jakaantuvat luottamuksen mukaan: mitä enemmän nauttii Putinin luottamusta, sitä enemmän sai myös valtaa ja lähempänä vallan keskusta. Näin ollen vallan keskuksessa olivat Putin sisäpiiriläisineen, joihin muun muassa Dimitri Medvedev kuului. Tärkein päätöksenteko tapahtui Putinin sisäpiirissä ja presidentinhallinnon, Venäjän federaation turvallisuusneuvoston ja FSB:n⁹¹ muodostamassa kolmiossa, johon valta suurimmaksi osaksi Venäjällä Putinin ensimmäisellä kaudella alkoi keskittyä.⁹²

3.2. Venäläiset vaalit ja vallanjako

Kuten edellisessä luvussa todettiin, kansan mahdollisuus käyttää valtaansa ja valita vallanpitäjät reiluilla ja rehellisillä vaaleilla, ovat demokratian määrittävä tekijä, ja näin ollen vaalit ovat oleellinen osa demokraattisuutta arvioitaessa. Venäjällä vallanpitäjät pitävät huolen, ettei valtaa todellisuudessa pystytä haastamaan, eikä näin ollen todellisia vaihtoehtojakaan ole. Merkittävästi valtapuolueen ja Putinin voittoon vaikutti kansainvälistenkin arvioiden mukaan se, ettei varteenotettavia ehdokkaita haastamaan

---

⁸⁸ Luukkanen 2008, 138; Luukkanen 2011, 45.

⁸⁹ Smith 2008, 38–39.

⁹⁰ Luukkanen 2009, 449–450.

⁹¹ Venäjän federaation turvallisuuspalvelu, Venäjän korkein turvallisuuselin.

⁹² Luukkanen 2008, 74–77.

Putinia ollut, eikä myöskään varteenotettavia puolueita haastamaan valtapuolue Yhtenäistä Venäjää.⁹³

Venäjällä myös hallinnolliset resurssit ovat keskittyneet presidentinhallinnolle ja hallituspuolueelle, Yhtenäinen Venäjä. Valta on lähinnä yhdellä puolueella eli juuri Yhtenäisellä Venäjällä, eikä muilla puolueilla ole juurikaan todellisia mahdollisuuksia edes kilpailla sen kanssa, sillä politiikka on järjestetty toimiaan niin, että poliittisten kilpailijoiden ei ole mahdollista saada itselleen tarpeeksi valtaa tai tukea, jotta ne voisivat oikeasti kilpailla valtapuolueen ja valtaeliitin kanssa.⁹⁴

Venäjän vaaleista kirjoitettaessa, korostuu niiden ongelmallisuus ja puutteellisuus. Pietiläinen kirjoittaa muun muassa Venäjän vaalien tärkeimpien ongelmien olevan median yksipuolisuus ja poliittisten vaihtoehtojen rajoittaminen hallinnollisin toimin.⁹⁵ Yleisesti venäläisistä vaaleista kirjoitettaessa korostuukin vallanpitäjien luoma ja ylläpitämä vaihtoehtottomuus sekä kansan vallan puute. Kansalaisille ei lopulta anneta todellista valtaa päättää vallanjaosta vapaasti, vaan kaikki on vallanpitäjien tiukassa kontrollissa:

*”Venäjän äänestäjät eivät valitse vapaasti johtajiaan, koska poliittista kilpailua rajoitetaan tiukasti. Kansan tehtävä on hyväksyä heille esitetty johtaja, ja sen venäläiset viime aikojen valossa tekevät niin kauan kuin talous näyttää voivan hyvin.”*⁹⁶

*”Vaaleissa tärkeintä on kuitenkin se, ettei nykyinen johto aio jättää niissä tilaa todellisille vaihtoehdoille.”*⁹⁷

*”Venäläinen demokratia on klassisessa mielessä vallankäyttöä, jossa ei edes ole tarkoitus jakaa valtaa vaan legitimoida se äänestämiseksi typistetyllä, demokratiaksi kutsutulla proseduurilla.”*⁹⁸

---

⁹³ DeBardleben 2013, 7.

⁹⁴ Greene 2014, 85,7.

⁹⁵ Idäntutkimus 2/2012 ”Venäjän vaalituloksien rehellisyyttä jäljittämässä” Jukka Pietiläinen

⁹⁶ HS 29.4.2011 ”Ruorimies Putin näytti kurssin” Kaija Virta

⁹⁷ HS 11.4.2011 ”Kreml soitti kelloa ministereille” pääkirjoitus

⁹⁸ Idäntutkimus 3/2011 ”Tandemkratia” Markku Kangaspuro, pääkirjoitus

Markku Kangaspuro kirjoittaa, kuinka presidentti lopulta päättää politiikan suunnan, ja mikäli joku on sitä vastaan, ei heillä enää ole sijaa politiikassa. Kangaspuro kuvailee vaalien olevan ”*kallis koitos, jossa läpimeno edellyttää sitä, että puolueen johto asettaa kandidaatin riittävän korkealle sijalle ehdokaslistalla*” ja tähän ”*asemaan pääsevät vain puoluejohdon suosiossa olevat ehdokkaat*”, mikä ”*yhdistettynä Venäjän korkeaan äänikynnykseen tuottaa duuman edustajiksi jo valmiiksi ylhäältäpäin valikoidun joukon poliitikkoja*”. Jo ehdokasasettelun aikana Putinin johtama valtapuolue valitsee ne, jotka todennäköisesti duuman enemmistön tulevat muodostamaan, ja kun valtapuolueen lisäksi osa muidenkin puolueiden johdosta kuuluvat vallan piiriin apupuolueina ”*ei äänestäjille jää juuri valinnanvaraa*”, ja ”*valta on presidentin käsissä lähes vaaleista riippumatta*”.⁹⁹

Vaikka vaalit siis järjestetään ja äänestäminen on mahdollista, on vaalien päällimmäisenä tehtävänä kuitenkin antaa valmiiksi valitut ja vallanpitäjien hyväksymät vaihtoehdot kansalle vahvistettavaksi. Kansan tehtävänä vaaleissa ei siis ole valita vallanpitäjiä, eikä vaalien rooli vallanjakajana toteudu, vaan ”*Venäjällä vallanjaosta päättää valta itse*”¹⁰⁰. Suomen Kuvalehden pääkirjoituksessa kirjoitetaan Venäjän vaalien olevan ”*kaukana demokratiasta*” vallanpitäjien päättäessä, kuka vallassa on, ja kansan tehtävänä on vain hyväksyä valmiit asetelmat: ”*Aidon kansanvallan tärkein periaate on kansan oikeus ja mahdollisuus vaihtaa valtiat vapaissa vaaleissa. Tämä jää toteutumatta Venäjällä*.”¹⁰¹

Venäjän vaalijärjestelmää onkin kuvailtu myös autoritaariseksi sovitukseksi demokraattisesta vaalijärjestelmästä, vallanpitäjien kyetessä manipuloimaan vaalijärjestelmää ja vaaleja. Richard Sakwa kuitenkin muistuttaa myös, ettei vaalien tuloksia kyetä täysin alistamaan vallan tahtoon, vaan tietty määrä epävarmuuttakin säilyy vaaleissa, eikä näin ollen vielä voida puhua täysin autoritaarisesta vaalijärjestelmästä.¹⁰²

3.3. Vaalien manipulointia ja Yhtenäisen Venäjän yllättävä tappio

Duuman vaalit järjestettiin joulukuun 4. päivä. Jatkumona Venäjän vaalihistorialle, vuoden 2011 duumanvaaleja leimasi vaalivilppi, puolueellinen media ja vaihtoehtojen rajoittaminen. OSCE/ODIHR:n (Organization for Security and Co-operation in

---

⁹⁹ Idäntutkimus 3/2011 ”Tandemkratia” Markku Kangaspuro, pääkirjoitus

¹⁰⁰ HS 26.9.2011 ”Venäjällä vallanjaosta päättää valta itse” pääkirjoitus

¹⁰¹ SK 46/2011 ”Hyviä uutisia Venäjältä” pääkirjoitus

¹⁰² Sakwa 2008, 169.

Europe/Office for Democratic Institutions and Human Rights) tarkkailijoiden raporttien mukaan vaalien ympärillä oli useita ongelmia, kuten tiettyjen poliittisten puolueiden rekisteröinnin kieltäminen, vaalitoimijoiden riippumattomuuden puute, median puolueellisuus suosimalla valtapuoluetta kansallisissa lähetyksissä sekä valtion viranomaisten puuttuminen vaaleihin kaikilla tasoilla. Näiden yhdistelmä takasi, ettei reilua vaalikilpailua voitu käydä. Itse ääntenlaskutilanteessa havaittiin myös väärinkäytöksiä ja manipulaatiota. Ehdokkaita myös kohdeltiin epätasa-arvoisesti niin vaalihallinnon, paikallisten virkamiesten ja palveluntarjoajien taholta valtapuolueen hyödyksi.¹⁰³

Merkittävää Yhtenäisen Venäjän voiton kannalta oli myös se, ettei Yhtenäisellä Venäjällä ollut varteenotettavia puolueita sitä haastamaan.¹⁰⁴ Riippumattoman Levada-tutkimuskeskuksen kyselyn mukaan enemmistö kansalaisista äänestikin Yhtenäistä Venäjä, koska muilla puolueilla ei koeta olevan mitään vaikutusvaltaa.¹⁰⁵ Vuonna 2011 Venäjällä oli Yhtenäisen Venäjän lisäksi kuusi rekisteröitynyttä puoluetta: Kommunistinen puolue; Liberaalidemokraatit, jotka haluavat palauttaa Venäjän suurvalta-aseman; Oikeudenmukainen Venäjä, Kremlin sosiaalidemokraattinen ”tukipuolue”; Oikea asia, oikeistoliberaali puolue, jonka Kreml hajotti syyskuussa 2011; Jabloko, 1993 perustettu liberaalipuolue; Venäjän patriootit, vasemmistolainen ja kansallismielinen puolue.¹⁰⁶

Duuman vaaleissa voittajaksi selviytyi siis yllätyksettömästi Yhtenäinen Venäjä saamalla 49,32 % äänistä, lunastaen duuman 450 paikasta 238, menettäen kuitenkin 2/3 enemmistön duumassa. Vaalitulos oli muutenkin odotettua huonompi, kannatuksen pudotessa edellisien, vuoden 2007 duuman vaalien 64,3 % prosentin kannatuksesta. Toiseksi eniten ääniä sai Kommunistinen puolue 19,19 %:lla, lunastaen 92 paikkaa duumassa. Seuraavina olivat Oikeudenmukainen Venäjä ja Liberaalidemokraattinen puolue, jotka saivat 13,24 % ja 11,67 % äänistä ja 64 ja 56 paikkaa. Kaikkien kolmen tulos parani huomattavasti edellisistä vaaleista. Myös Jablokon kannatus nousi edellisten vaalien 1,97 %:sta 3,43%:iin, mutta jäi ilman paikkoja duumassa. Jabloko,

---

¹⁰³ OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report. Russian Federation. Elections to the State Duma 4 December 2011. 12.1.2012, 1–2. <<https://www.osce.org/odihr/86959>> [luettu 5.10.2018]

¹⁰⁴ DeBardleben 2013, 7.

¹⁰⁵ Juntunen 2012, 54.

¹⁰⁶ SK 46/2011 ”Kremlin muovaama puoluekenttä” pääkirjoitus

kansallismieliset ja Oikea asia, saivat yhteensä vain 5% äänistä, eivätkä saaneet paikkoja duumasta. Äänestysprosentti duuman vaaleissa oli 60,21 prosenttia.¹⁰⁷

Duumaan valittiin 450 jäsentä yhdestä valtakunnallisesta vaalipiiristä, alueelliset tulokset huomioon ottaen. Vaali toteutettiin suhteellisella vaalilla ja käytettiin listavaalia. Vain rekisteröityneet puolueet saivat osallistua vaaleihin; sitoutumattomat ehdokkaat ja vaaliliitot eivät olleet sallittuja, mutta puolueet saattoivat ottaa listalleen ehdokkaita, jotka eivät olleet minkään puolueen jäseniä. Venäjällä oli 2011 duumanvaaleissa 7 prosentin äänikynnys. Tästä alkaneella kaudella tuli voimaan myös muutos, jonka johdosta edellisestä neljästä vuodesta poiketen 2011 valittu duuma oli istuva viisi vuotta.¹⁰⁸

Duuman vaaleista kirjoitettaessa ennusteet lopputuloksista tuntuvat olevan selvillä ja kirjoitetaankin paljon, kuinka valtapuolue Yhtenäinen Venäjä tulee todennäköisesti vaalit voittamaan. Samoin vaalien jälkeen ei olla yllättyneitä, että Yhtenäinen Venäjä tosiaan sai eniten ääniä, mutta sen sijaan yllättyneitä ollaan siitä, että Yhtenäinen Venäjä sai lopulta odotettua vähemmän ääniä.

Ennen vaaleja ei vaaleissa arvioida tulevan mitään yllätyksiä. Kangaspuro odottaa Yhtenäisen Venäjän voittavan duuman vaalit, minkä jälkeen Putin valitsee tulevan presidentin ja ”suurin odotettavissa oleva uutinen Venäjän joulukuussa järjestettävissä duuman ja ensi maaliskuun presidentinvaaleissa tulee olemaan se, ettei mitään uutista tule”.¹⁰⁹ Kaija Virta kirjoittaa kuinka ”näitä vaaleja ei tarvitse jännittää”¹¹⁰ ja Susanna Niinivaaran mukaan ”Yhtenäinen Venäjä ei voi hävitä duumanvaaleja, sillä se ei ole pelkkä puolue. Se on järjestelmä, joka ulottuu kaikkialle.”¹¹¹

Venäläinen puoluejärjestelmä ei ole kehittynyt läntisille demokratioille ominaiseksi eikä puolueilla ole Venäjällä samanlaista merkitystä kuin läntisissä demokratioissa.¹¹² Länsimaisissa demokratioissa puolueet käyttävät ensisijaisesti poliittista valtaa ja toimivat puolueet ovat demokratian edellytys. Venäjällä Neuvostoliiton aikainen

---

¹⁰⁷ Black 2012, 221–222.

¹⁰⁸ Black 2012, 222; OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report. Russian Federation. Elections to the State Duma 4 December 2011. 12.1.2012, 4. <<https://www.osce.org/odihr/86959>> [luettu 5.10.2018]

¹⁰⁹ Idäntutkimus 2/2011 ”Kuninkaantekijä Putin” Markku Kangaspuro, pääkirjoitus

¹¹⁰ HS 5.9.2011 ”Näitä vaaleja ei tarvitse jännittää” Kaija Virta

¹¹¹ SK 48/2011 ”Kohti koneiston voittoa” Susanna Niinivaara

¹¹² Juntunen 2012, 54.

yksipuoluejärjestelmä on jättänyt poliittiseen elämään syvän jäljen, ja yhteiskunnan demokratisoitumisen edellytyksenä oleva väestön itsenäinen poliittinen ajattelu ei on vasta kehittymässä.¹¹³

Puoluejärjestelmä muistuttaa läntisiä malleja, mutta todellisuudessa ne ovat lähinnä kulissia ja merkittävät päätökset tapahtuvat kulissien takana. Puolueen tärkeimpänä tehtävänä olekaan kansalaisten hyväksynnän ja kannatuksen saavuttaminen, vaan Kremlin luottamuksen saavuttaminen¹¹⁴, eivätkä puolueet ole kyenneet herättämään ihmisten kiinnostusta ja muodostamaan käytännöllisiä poliittisia vaihtoehtoja. Puoluejärjestelmän kehitys on epäonnistunut, johtuen voimakkaasta presidenttilaitoksesta, kansalaisyhteiskunnan heikkoudesta sekä auktoriteettien onnistuneesta yhden, dominoivan puolueen luomisesta. Vaalit ovat muuttuneet vain seremoniaalisiksi tuen osoituksiksi vallitsevalle hallinnolle.¹¹⁵

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen venäläiseen puoluejärjestelmään nousi monia uusia puolueita, mutta vakaata, kilpailullista puoluejärjestelmää ei tästä huolimatta ole Venäjällä saatu rakennettua. 1990-luvulla syntyneillä venäläisillä puolueilla ei ollut vahvoja juuria: ne muodostettiin usein juuri ennen vaaleja ja ne myös hävisivät pian vaalien jälkeen, eikä äänestäjille tai poliitikoille syntynyt pysyviä siteitä puolueisiin.¹¹⁶ Kansalaiset eivät myöskään luota puolueisiin: niiden ei uskota ajavan kansalaisten vaan omia etuja. Samoin luottamus yksittäisiin poliitikkoihin on alhainen ja duuman jäsenten katsotaan ajavan omia etujaan. Puolueiden poliittiset ohjelmat ja suunnat ovat pitkälti eliitin määriteltävissä eikä kansalaisilla ole vaikutusta.¹¹⁷

Vaikka Venäjä on muodollisesti demokratia, on sen demokratian laatu kyseenalainen: poliittiset puolueet ja puoluejärjestelmä ovat ongelmallisia, sillä puolueet eivät niinkään edusta sosiaalisia intressejä tai toimi valtion ja yhteiskunnan välisen kommunikaation välineen. Demokratian edellytykset puuttuvat siis puoluejärjestelmän ollessa puutteellinen.¹¹⁸

---

¹¹³ Juntunen 2012, 43.

¹¹⁴ Smith 2008, 40.

¹¹⁵ Remington 2010, 187.

¹¹⁶ Remington 2010, 173.

¹¹⁷ Juntunen 2012, 54.

¹¹⁸ Sakwa 2008, 465–466.

Putinin hallinto pyrki vakauttamaan puoluejärjestelmään asettamalla sen tiukkaan valtion kontrolliin. Samalla Yhtenäiselle Venäjälle on pyritty saamaan vahva ja dominoiva asema ja kilpailevat puolueet on asetettu kontrolloituun, marginaaliseen asemaan. Tähän on pyritty muun muassa puolueiden rekisteröintiin liittyvällä lainsäädännöllä ja tiukoilla vaatimuksilla: pienempien puolueiden on vaikeampi kilpailla, ja lisäksi auktoriteettien on mahdollista esimerkiksi hylätä oppositioaatteita edustavien puolueiden aloitteita tai ehdokkaita hallinnollisiin rikkomuksiin vedoten.¹¹⁹ Nyky-Venäjällä valta on siis lähinnä yhdellä puolueella eli juuri Yhtenäisellä Venäjällä, eikä muilla puolueilla ole juurikaan mahdollisuuksia edes kilpailla sen kanssa vaan parlamentaarinen kilpailu on käytännössä olematonta.¹²⁰ Yhtenäisen Venäjän nousu dominoivaksi puolueeksi 2000-luvulla voidaan katsoa olevan merkki paluusta uudenlaiseen yksipuoluejärjestelmään.¹²¹

Vielä 1999 duumanvaaleissa voittajaksi selviytyi kommunistipuolue, mutta tämän jälkeen Putinin hallituksen perustama Yhtenäisyys -puolue sekä Isänmaa – Koko-Venäjä -puolue yhdistyivät Yhtenäinen Venäjä -puolueeksi, jota presidentti Putin tuki aktiivisesti seuraavissa vaaleissa 2003. Yhtenäinen Venäjä voitti kyseiset vaalit, ja voitti jatkossa kaikki tulevatkin vaalit. Yhtenäinen Venäjä oli niin voimakas, ettei se tarvinnut muiden puolueiden tukea ja siitä tuli poliittinen vaikuttaja, joka asemansa puolesta muistutti Neuvostoliiton kommunistipuoluetta. Puolue on tästä asti toiminut presidentin ja hallituksen tukijana.¹²² Muiden puolueiden rooli kansallisessa politiikassa on pieni, ja ne keskittyvät enemmän paikallisissa vaaleissa pärjäämiseen. Poliitikotkin ovat huomanneet, että poliittisen uran edistämiseksi on hypättävä valtapuolueen kelkkaan.¹²³

Yhtenäisen Venäjän voiton lisäksi ei duuman kokoonpanoon nähdä tulevan juuri muitakaan muutoksia. Sinikukka Saari ennustaa, ettei duumaan ole tulossa uusia puolueita, vaan duumassa edustettuna olevat puolueet – Yhtenäinen Venäjä, kommunistit, Vladimir Žirinovskin liberaalidemokraatit ja mahdollisesti Oikeudenmukainen Venäjä – tulevat seuraavallakin kaudella jatkamaan ”*hiljaista yhteiseloaan*”.¹²⁴ Suomen Kuvalehdessä annetaan samanlainen ennustus: ”*valtapuolue Yhtenäisen Venäjän lisäksi*

---

¹¹⁹ Greene 2014, 85.

¹²⁰ Greene 2014, 85.

¹²¹ Remington 2010, 173–174.

¹²² Juntunen 2012, 46–47.

¹²³ Remington 2010, 187.

¹²⁴ FIIA Comment 10/2011 ”Vakaudesta pysähtyneisyyteen” Sinikukka Saari <www.fia.fi> [luettu 9.1.2018]

*todennäköisesti vain kommunistit, Vladimir Žirinovskin kansallismieliset populistit ja mahdollisesti myös Oikeudenmukainen Venäjä”.*¹²⁵

Kaija Virta ennustaa, että Yhtenäisen Venäjän lisäksi kommunistit ja Vladimir Žirinovskin populistit, jotka molemmat ovat duumassa olleet Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen, tulevat olemaan duumassa jatkossakin. Oikeudenmukainen Venäjä -puolueen kohdalla Virta sekä myös Kangaspuro esittivät kuitenkin epäilyjä pääsystä duumaan.¹²⁶ Virta kirjoittaa, että kuitenkin ”mikään ei viittaa siihen, että joulukuun vaalit muuttaisivat duumaa merkittävästi”.¹²⁷ Lopulta kaikki neljä puoluetta, myös Oikeudenmukainen Venäjä jatkoivat duumassa.

Kuten ei venäläinen puoluejärjestelmä, ei venäläinen oppositiokaan ole kuin lännessä. Hanna Smith on jakanut Venäjän oppositiopuolueet kolmeen eri ryhmään: Kremlille lojaalit, puolilojaalit ja oman periaatteen puolueet. Lojaaleihin puolueisiin kuuluvat duumaan päässeiden Oikeudenmukaisen Venäjän ja Žirinovskin liberaalidemokraattien lisäksi Oikea asia. Nämä puolueet tukevat presidentin ja hallituksen ohjelmaa, tuoden kuitenkin samalla politiikkaan uusia nimiä ja painottaen eri asioita.¹²⁸ Saari kutsuukin Oikea asia puoluetta tyypilliseksi esimerkiksi ”järjestelmän luomasta näennäisoppositiosta”¹²⁹, ja Kangaspuro kuvailee Oikeudenmukainen Venäjä -puoluetta ”Kremlää uskollisesti tukeneena” puolueena.¹³⁰ Suomen Kuvalehdessä Jaakko Iloniemi kirjoittaa, ettei valtapuolueella tule olemaan vaikeuksia rakentaa parlamentaarista enemmistöä, sillä kommunistien ja muiden oppositiopuolueiden kirjoitetaan ”perinteisen toimintalinjansa” mukaan kannattaneen Putinin linjaa.¹³¹

Puolilojaaleihin kuuluvat duumaan päässeet kommunistit sekä demokraattisena oppositiona hallitukselle itseään pitävä Jabloko. Nämä puolueet kritisoivat äänekkäämmin hallitusta ja sen politiikkaa sekä tuovat esiin asioita, joihin ei ole niiden mielestä tarpeeksi kiinnitetty huomiota. Nämä puolueet eivät ole uhka valtaeliitille, mutta Kremlin on silti pidettävä valppaasti huolta, ettei minkään näistä kansansuosio nouse liian

---

¹²⁵ SK 46/2012 ”Kremlin muovaama puoluekenttä” pääkirjoitus

¹²⁶ HS 5.9.2011 ”Näitä vaaleja ei tarvitse jännittää” Kaija Virta; Idäntutkimus 2/2011 ”Kuninkaantekijä Putin” Markku Kangaspuro

¹²⁷ HS 5.9.2011 ”Näitä vaaleja ei tarvitse jännittää” Kaija Virta

¹²⁸ Smith 2011 a, 103.

¹²⁹ FIIA Comment 10/2011 ”Vakaudesta pysähtyneisyyteen” Sinikukka Saari <www.fiia.fi> [luettu 9.1.2018]

¹³⁰ Idäntutkimus 2/2011 ”Kuninkaantekijä Putin” Markku Kangaspuro

¹³¹ SK 51-51/2011 ”Putin tiikerin selässä” Jaakko Iloniemi

korkeaksi.¹³² Teppo Tiilikainen arvioikin, että juuri Jablokun, periaatteessa sallitun puolueen kohdalla viranomaiset tulevat kuitenkin lopulta pitämään huolen, että ei toivotun puolueen kannatus jää seitsemän prosentin äänikynnyksen alapuolelle.¹³³

Oman periaatteen puolueiden puolestaan on vaikea edes rekisteröityä puolueiksi, sillä Kreml haluaa varmistaa, ettei niillä ole edes mahdollisuutta nousta uhaksi valtaeliitille.¹³⁴ Tiilikainen kirjoittaakin ”*viranomaisten mustalla listalla*” olevan puolueita, joita ei ole edes hyväksytty puolurekisteriin, ja kuinka ”*ehdokkaista pyyhitään mielivaltaisesti*” sallittujenkin puolueiden listoilta. Tiilikainen kirjoittaa myös TV-kanavien olevan ”*valjastettu Yhtenäisen Venäjän propagandavälineeksi*”.¹³⁵ Myös Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa kirjoitetaan poliittisia ryhmiä suljetun vaalien ulkopuolelle, ja valtakansalaisten kirjoitetaan hallitsevan uutistarjontaa.¹³⁶ Vallanpitäjien vastustamaton kontrolli vaaleissa korostuu kuvailtaessa vallanpitäjien hallintaa niin puoluekentällä karsimalla ja muokkaamalla kilpailua itselleen suotuisaksi kuin tiedonvälityksessään.

Sen lisäksi, että duuman vaaleissa jo ennakoasetelmassa vallanpitäjien toimesta kilpailijoita on karsittu pois, jotta valtapuolueen voitto varmistuisi, on voitto voitu viime kädessä varmistaa väärennöksillä. Jukka Pietiläinen kirjoittaa Venäjän vaaleissa esiintyneen ”*todennäköistä manipulointia*”, jonka todetaan olevan osa vuoden 2000 jälkeen syntynyttä ”*venäläistä poliittista kulttuuria*”. Pietiläinen kirjoittaa myös, että laajamittaista vaalitulosten väärentämistä olisi todennäköisesti esiintynyt ainakin vuodesta 2007 alkaen. Kuitenkin Pietiläisen mukaan vaalitulosten manipuloinnissa saavutettiin uusi huippu peukaloinnin ollessa laajamittaista myös Moskovassa ja muissa suurissa kaupungeissa.¹³⁷

Idäntutkimuksessa myös Kangaspuro kirjoittaa duuman vaalien kohdalla tapahtuneesta ”*vallanpitäjien manipulaatiosta ja ilmeisistä vaaliväärennöksistä*”. Vaalien vilpillisyyttä ja epärehellisyyttä Kangaspuro selittää kirjoittaen, kuinka Venäjän nykyjärjestelmässä on mahdotonta valvoa vaalitoiminnan puolueettomuutta opposition ja vaalitarkkailijoiden voimin, sillä vaalivirkailijat ovat Yhtenäisen Venäjän valitsema ja heidän työnsä on

---

¹³² Smith 2011 a, 103.

¹³³ SK 46/2011 ”Varkaiden vaalit” Teppo Tiilikainen

¹³⁴ Smith 2011 a, 105.

¹³⁵ SK 46/2011 ”Varkaiden vaalit” Teppo Tiilikainen

¹³⁶ HS 6.12.2011 ”Putinin puolue kompastui luottamuskiluun” pääkirjoitus

¹³⁷ Idäntutkimus 2/2012 ”Venäjän vaalituloksien rehellisyyttä jäljittämässä” Jukka Pietiläinen

riippuvainen Yhtenäisen Venäjän menestyksestä, mikä tarkoittaa sitä, etteivät vaalien järjestelyt ja toimeenpano ole näin ollen riippumattomia.¹³⁸ Esillä taas siis venäläisen järjestelmän ja poliittisen kulttuurin epädemokraattisuus tai demokratian viallisuus, kun kirjoitetaan vaalien manipuloinnin olevan osa venäläistä järjestelmää, kuuluen olennaisesti venäläiseen tapaan tehdä politiikkaa.

Venäläisten kirjoitetaan olevan perillä vallanpitäjien manipuloinnista ja vaalien vilpillisyydestä, mutta he eivät samalla usko voivansa asiaan vaikuttaa. Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa kirjoitetaan äänestäjien olevan ”hyvin tietoisia tavoista, joilla heidän tahtoaan vääristellään” ja kuinka enemmistö venäläisistä ei usko virallisten vaalitulosten rehellisyyteen, tai että voisivat vaikuttaa politiikassa mitenkään.¹³⁹ Virran mukaan valtaosa yleisöstä sekä kaikki puolueet Yhtenäistä Venäjää lukuun ottamatta epäilevät vaalien rehellisyyttä, ja äänestäjien mielialan kirjoitetaan olevan välinpitämätön.¹⁴⁰

*”Moni naurahtaa koko vaaleille. Ne eivät kiinnosta, tai ainakaan äänestämisessä ei ole järkeä: tulos on jo ennalta kirjoitettu, ylhäältä päätetty. Valtapuolue Yhtenäinen Venäjä vie voiton.”*¹⁴¹

Äänestäminen ei siis kiinnosta, koska tiedetään ettei sillä ole merkitystä, sillä tulos on jo vallanpitäjien piirissä päätetty. Tässä korostuu kansalaisten todellisten vaikutusmahdollisuuksien rajoittuvuus ja jopa olemattomuus sekä vallan vaihtoehtottomuus ja venäläisten välinpitämättömyys merkityksetöntä prosessia kohtaan. Tätä taustaa vasten ei ole yllättävää, että vaalien aiheuttamiin protesteihin suhtauduttiin suurilta osin yllättyneinä, vaikka niitä osattiin myös odottaa. Duumanvaaleista kaikessa vilpillisyydessään ja koko vaalivuoden syksystä tulikin merkittävät juuri siitä syystä, että aikaisempi välinpitämättömyys muuttui: ”Kuluneen syksyn poliittiset käännteet herättivät venäläiset äänestäjät näkemään tämän pelin lävitse. Siksi vaaleista tuli vastalauseen väline.”¹⁴²

---

¹³⁸ Idäntutkimus 4/2011 ”Ääntenlaskun vaikeus” Markku Kangaspuro, pääkirjoitus

¹³⁹ HS 6.12.2011 ”Putinin puolue kompastui luottamuskuihuun” pääkirjoitus

¹⁴⁰ HS 5.9.2011 ”Näitä vaaleja ei tarvitse jännittää” Kaija Virta

¹⁴¹ SK 48/2011 ”Kohti koneiston voittoa” Susanna Niinivaara

¹⁴² HS 6.12.2011 ”Putinin puolue kompastui luottamuskuihuun” pääkirjoitus

Merkittävänä vaaleissa nähdään myös se, että Yhtenäisen Venäjän kannatus laski niin suuresti, vaikka puolue onnistuikin saamaan enemmistön duuman paikoista. Vaikka puolue saikin eniten ääniä, kuvaillaan sen vaalitulosta kuitenkin tappiona. Kangaspuro kirjoittaa, kuinka merkittävin tulos vaaleissa olikin Yhtenäisen Venäjän ”tappio” ja opposition menestys vilpistä huolimatta.¹⁴³ Niinivaara kirjoittaa, kuinka puolueen kannatus ”romahti” vilpistä huolimatta, ja kuinka Aleksanteri-instituutin johtajan Markku Kivisen mukaan vaalitulos on osoitus siitä, ettei Yhtenäinen Venäjä olekaan niin ikuinen järjestelmä kuin uskottu. Hiipuva kannatus saattaa merkitä mahdollisesti jopa sitä, että nämä vaalit jäävät Yhtenäisen Venäjän viimeisiksi, ja puolueen voikin haudata hyödyttömänä.¹⁴⁴

Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa kirjoitetaan myös, kuinka ”Yhtenäinen Venäjä - puolueen kannatus romahti” kannatuksen laskiessa 49,5 prosenttiin edellisten vaalien 64,3 prosentista, ja vaikka enemmistö duuman paikoista meni yhä puolueelle, niin ”arvovaltatappio on hyytävä”.¹⁴⁵

Valtapuolueen kannatuksen jonkinasteinen lasku oli kuitenkin nähtävissä jo ennen vaaleja: Tultaessa vuoden 2011 duuman vaaleihin, Yhtenäisen Venäjän suosio oli ollut laskussa. Jo vuodesta 2008 oli Yhtenäinen Venäjä -puolueen kannatuksesta nähtävissä hiljattainen kannatuksen lasku paikallisvaaleissa, johtuen osin 2008-09 talouskriisistä. Jo vuoden 2011 alussa puolue oli joutunut julkisen poliittisen kritisoinnin kohteeksi.¹⁴⁶ Ulkopoliitikka -lehdessä kirjoitetaan, että vuonna 2008 alkanut talouskriisi on verottanut Putinin ja Yhtenäisen Venäjän suosiota, ja tutkija Nikolai Petrov ennustaakin, että kahden kolmasosan absoluuttinen enemmistö tulee olemaan uhattuna joulukuun duumanvaaleissa.¹⁴⁷

Yhtenäisen Venäjän tappio puolestaan oli merkittävä koko järjestelmän kannalta, sillä duumanvaaleja pidetään tärkeänä Putinin ja tulevien presidentinvaalien kannalta enemmän kuin duumanvaalien itsensä. Venäjän vaalien historiassa duuman vaalit ovatkin usein toimineet eräänlaisena ”esivaalina” presidentinvaaleille.¹⁴⁸ Kaija Virta kirjoittaakin

---

¹⁴³ Idäntutkimus 4/2011 ”Ääntenlaskun vaikeus” Markku Kangaspuro, pääkirjoitus

¹⁴⁴ SK 49/2011 ”Kitkerä voitto” Susanna Niinivaara

¹⁴⁵ HS 6.12.2011 ”Putinin puolue kompastui luottamuskiluun” pääkirjoitus

¹⁴⁶ DeBardeleben 2013, 5.

¹⁴⁷ UP 3/2011 ”Klaanit hallitsevat Venäjää” Joonas Pörsti (haastateltu Nikolai Petrov)

¹⁴⁸ Sakwa 2008, 176.

duuman vaaleilla olevan enemmän merkitystä presidentinvaalien ja Putinin kannalta, ja vaikka duuma ei ole todellinen vallankäyttöelin, ”*Putinin ja koko hänen ohjaamansa järjestelmänsä maineelle olisi tärkeää säilyttää puolueen vaaleissa saama paikkasaalis näyttävänä*”.¹⁴⁹ Duumanvaaleja tärkeämpänä pidetään siis presidentinvaaleja ja duuman vaalien vaikutusta tähän: ”*Joulukuussa pidetään duumavaalit. Niissä ei valita varsinaisia päättäjiä, mutta ne valmistavat tietä ensi kevään presidentinvaaleille.*”¹⁵⁰

Jos duuman vaaleja ei pidetä merkittävänä, niin ei pidetä myöskään Yhtenäistä Venäjää, jota ei nähdä oikeana puolueena tai vallankäyttäjänä, vaan sen välineenä, jonka tehtävänä on toimia demokratian kulissina: ”*Kun Yhtenäinen Venäjä ei ole vallan lähde vaan pikemminkin vallan syöttäläs, se on poliittisena toimijana kuivunut kulissiksi.*”¹⁵¹ Mikael Pentikäinen kuvailee Yhtenäisen Venäjän muun muassa olevan ”*hallitsemista ja vaaleja varten rakennettu poliittinen apparaatti*”¹⁵², ja Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa todetaan, että se ”*ei ole vallan lähde vaan maan johtajien työkalu*”¹⁵³.

Venäjän demokratian tilaa ja laatua tarkastellessa onkin tärkeää arvioida, jos ja kuinka hyvin puolueet keräävät eri ryhmien vaatimuksia ja yhdistävät ne mahdollisiksi hallitusohjelmiksi, määrittää vaihtoehtoja äänestäjille ja pitävät poliitikkoja vastuussa vallankäytöstään. Yhtenäinen Venäjä ei puolueena tarjoa selkeitä poliittisia sitoumuksia äänestäjille. Duumassa se tukee tunnollisesti kaikkia hallituksen tai presidentin lainsäädäntöjä ja myös identifioituu täysin Vladimir Putiniin. Strategiana Putiniin niin tiukasti kiinnittyminen on riskialtista, sillä sen menestyminen on sidoksissa Putinin menestykseen eli se menestyy vain niin kauan kuin Putin on voimakas ja suosittu. Tosin vielä puolue ei ole joutunut kohtaamaan ongelmaa Putinin jälkeisen ajan strategian kannalta.¹⁵⁴

3.4. Putinin paluu

Presidentinvaalit järjestettiin 4. maaliskuuta. Samoin kuin duuman vaaleissa, kevään 2012 presidentin vaaleissa esiintyi demokratian periaatteiden mukaisten vaalien vastaista

¹⁴⁹ HS 5.9.2011 ”Näitä vaaleja ei tarvitse jännittää” Kaija Virta

¹⁵⁰ HS 1.6.2011 ”Rintamalle Putinin puolesta” Kaija Virta

¹⁵¹ HS 5.9.2011 ”Näitä vaaleja ei tarvitse jännittää” Kaija Virta

¹⁵² HS 11.12.2012 ”Vedet valuvat vuorilta Venäjällä” Mikael Pentikäinen

¹⁵³ HS 6.12.2011 ”Putinin puolue kompastui luottamuskiluun” pääkirjoitus

¹⁵⁴ Remington 2010, 173, 178.

toimintaa. OSCE/ODIHR:n vaalitarkkailijoiden mukaan vaalikampanjoinnin olosuhteet suosivat yhtä ehdokasta: pääministeri Putin sai selvästi eniten aikaa mediassa – jatkuvat esiintymiset, kattavia juttuja Putinista sekä pääministerinä että ehdokkaana, dokumentteja, joissa saavutuksia ylistettiin – ja valtion ja julkisia resursseja käytettiin kampanjoinnissa Putinin hyväksi. Myös ääntenlaskuvaiheessa havaittiin puutteita.¹⁵⁵

Toisin kuin parlamenttivaalien kohdalla, presidentinvaaleissa ongelmana ei kuitenkaan niinkään ollut vaalitulosten väärentäminen, vaan erityisesti median yksipuolisuus ja todellisten vaihtoehtojen puuttuminen. Presidentinvaalien tulosten manipuloinnin kirjoitetaankin olleen vähäistä, erityisesti Moskovassa, mihin Pietiläisen mukaan todennäköisesti vaikuttivat rehellisiä vaaleja vaatineet mielenosoitukset, jotka parlamenttivaalien jälkeen alkoivat.¹⁵⁶

Presidentin vaalien tuloksen kohdalla ei ollut epäilystä siitä, etteikö Putin silti suosituin ja selvä voittaja, joten protestojien vaatimukset eivät herättäneet kannatusta niin paljon kotimaassa tai kansainvälisesti, sillä mahdollisella vilpillä ei sinänsä olisi ollut merkittävää vaikutusta tulokseen. Vaaleja edeltävien mielipidemittauksien mukaan Putinin kannatus oli jokseenkin, muttei dramaattisesti alhaisempi kuin vaalien tulos. Kuitenkin Putinin äänisaalis (63,6%) jäi jopa Medvedevin vuoden 2008 (70,3 %) alhaisemmaksi, mikä kertoi myös Putinin kannatuksen laskusta, vaikka tämä nauttikin edelleen vahvasta suosiosta. Putinin voittoon merkittävästi vaikutti myös se, ettei varteenotettavia haastajia ollut.¹⁵⁷

Presidentinvaaleissa oli yksi valtakunnallinen vaalipiiri. Mikäli yksikään ehdokkaista ei olisi ensimmäisellä kierroksella saanut yli 50 prosenttia äänistä, olisi järjestetty toinen kierros kahden eniten ääniä saaneen ehdokkaan välillä.¹⁵⁸ Ehdokkaina presidentinvaaleissa oli Putinin lisäksi neljä muuta ehdokasta: Gennadi Zjuganov, veteraanipoliitikko ja kommunistisen puolueen puheenjohtaja vuodesta 1993; Vladimir Žirinovski, kansallismielisten liberaalidemokraattien ”ärhäkkä” johtaja, joka on tukenut lojaalisti Kremliä; Mihail Prohorov, Venäjän kolmanneksi rikkain liikemies, joka on

---

¹⁵⁵ OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report. Russian Federation. Presidential Election 4 March 2012. 11.5.2012, 1–2. <<https://www.osce.org/odihr/90461>> [luettu 5.10.2018]

¹⁵⁶ Idäntutkimus 2/2012 ”Venäjän vaalituloksien rehellisyyttä jäljittämässä” Jukka Pietiläinen

¹⁵⁷ Juntunen 2012, 6–7.

¹⁵⁸ OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report. Russian Federation. Presidential Election 4 March 2012. 11.5.2012, 4. <<https://www.osce.org/odihr/90461>> [luettu 5.10.2018]

kritisoanut Putinin hallintoa ja yritti profiloitua liberaalin keskiluokan ehdokkaaksi; Sergei Mironov, Oikeudenmukaisen Venäjän puheenjohtaja, joka pitkään tuki Putinia, mutta vaati nyt muutosta.¹⁵⁹

Presidentinvaalien voittajaksi Vladimir Putin selvisi keräämällä 63,6 % äänistä. Toiseksi tullut Gennadi Zjuganov sai 17,18 %, ja seuraavat Vladimir Zirinovski, Sergei Mironov ja Mikhail Prohorov, saivat 6,22%, 3,85% ja 7,98%. Putininkin kannatus oli vähentynyt vuoden 2004 presidentinvaalien 71,2 prosentista, jolloin Putin valittiin toiselle kaudelle. Putinin saamien äänien prosentuaalinen määrä jäi myös Medvedeviä alhaisemmaksi: Dmitri Medvedevin kannatus edellisissä presidentinvaaleissa, vuonna 2008, oli 70,28 %. Putinin voitto oli kuitenkin vastustajiin nähden ylivoimainen. Mielenosoitukset jatkuivat vaalien jälkeen, mutta hallitus kukisti ne kovin ottein. Myös uudelle presidenttikaudelle voimaan astui muutos, jonka johdosta presidenttikausi piteni edellisestä neljästä vuodesta kuuteen vuoteen, mikä tarkoitti sitä, että Putin voisi perustuslain mukaan pysyä vallassa vuoteen 2024 sakka.¹⁶⁰

Kuten duuman vaaleissa, ei presidentinvaaleissakaan suuria yllätyksiä odotettu: ”*Suurin odotettavissa oleva Venäjän joulukuussa järjestettävissä duuman ja ensi maaliskuun presidentinvaaleissa tulee olemaan se, että mitään uutista ei tule.*”¹⁶¹ Presidentin vaalien tuloksesta oli vahvat arviot jo ennen presidentin vaaleja, erityisesti sen jälkeen, kun Putin oli ilmoittanut ryhtyvänsä presidenttiehdokkaaksi, mutta jo ennen sitäkin. Jo ennen Putinin ilmoitusta ryhtyä presidenttiehdokkaaksi, oli keskustelussa yksimielisyys siitä, että Putin tulee päättämään asioista, sillä lopulta Putin on se, jolla on valta käsissään, riippumatta missä asemassa hän on.

Kangaspuro kirjoittaa Putinin johtama kansanrintaman tulevan voittamaan vaalit, minkä jälkeen Putin tulee päättämään myös presidentin ja pääministerin nimet,¹⁶² ja Helsingin Sanomissa niin pääkirjoituksessa kuin Kaija Virran kolumneissa kirjoitetaan, kuinka Putinilla on valta päättää asioista:

---

¹⁵⁹ SK 9/2012 ”Käännepöytä” Susanna Niinivaara ja Teppo Tiilikainen

¹⁶⁰ Juntunen 2012, 52-53.

¹⁶¹ Idäntutkimus 2/2011 ”Kuninkaantekijä Putin” Markku Kangaspuro, pääkirjoitus

¹⁶² Idäntutkimus 2/2011 ”Kuninkaantekijä Putin” Markku Kangaspuro, pääkirjoitus

”Voimakeskus on edelleen Putin, eikä päätöstä ensi vuoden presidentinvaalien voittajasta tehdä ilman häntä.”¹⁶³

”Putinin voi ennustaa pysyvän Venäjän tärkeimpänä vallankäyttäjänä riippumatta siitä, lähteekö hän ehdokkaaksi ensi vuoden presidentinvaaleissa vai ei.”¹⁶⁴

”On ilmeistä, että Putin pysyy vallan keskiössä riippumatta siitä, asettuuko hän ehdolle presidentinvaaleissa.”¹⁶⁵

Jonkin verran hämmennystä ja erilaisia arvioita ennen Putinin presidenttiehdokkuusilmoitusta aiheuttivat spekulatiot Medvedevin mahdollisesta presidenttiehdokkuudesta sekä Putinin ja Medvedevin välirikosta ja jopa valtataistelusta. Suurimmaksi osaksi välirikon tai valtataistelun mahdollisuutta ei aineistossa nähdä todellisena, vaikka kevään aikana kirjoitettiin Helsingin Sanomissa ja Suomen Kuvalehdessä, kuinka vielä ei ole selvillä tuleeko presidentiksi Putin vai Medvedev tai joku muu,¹⁶⁶ ja vielä syyskuussa Niinivaara kirjoitti, kuinka Medvedev oli todella valmis toiseen kauteen ja Putinin ja Medvedevin välillä oli todellinen valtataistelu, mutta Niinivaaran haastatteleman tutkija Aleksei Makarkinin mukaan Medvedev ei lopulta uskonut saavansa tarpeeksi tukea haastaakseen Putinin.¹⁶⁷ Huomionarvoista on, ettei muista vaihtoehtoista juuri kirjoiteta kuin lähinnä Putinista, ja pienemmissä määrin Medvedevin mahdollisesta presidenttiehdokkuudesta.

Putinin ja Medvedevin välisestä kamppailusta tai sen puutteesta oltiin pitkälti samoilla linjoilla eli Medvedevin ja Putinin väliseen valtakamppailuun ei kuitenkaan suurimmaksi osaksi uskota, eikä Medvedeviä nähdä todellisena haastajana Putinille vaan osana Putinin järjestelmää, jossa Putin määrää:

”Luultavasti ainoa seikka mihin Medvedev voi enää vaikuttaa, on se, kuuluuko hän myös itse sisäpiiriin vai ei. Toistaiseksi kaikki, mitä hän on

---

¹⁶³ HS 23.3.2011 ”Medvedev linjaa, Putin politikoi” pääkirjoitus

¹⁶⁴ HS 29.4.2011 ”Ruorimies Putin näytti kurssin” Kaija Virta

¹⁶⁵ HS 5.9.2011 ”Näitä vaaleja ei tarvitse jännittää” Kaija Virta

¹⁶⁶ HS 21.3.2011 ”Putin uurasti vaaliveturina”; SK 12/2011 ”Tandemin tora” Susanna Niinivaara

¹⁶⁷ SK 39/2011 ”Paluu menneeseen” Susanna Niinivaara

julkisuudessa esittänyt, viittaisi siihen, että hän haluaa olla jatkossakin Putinin joukkueessa.”¹⁶⁸

Kangaspuro ei näe Medvedevillä olevan mitään motiivia haastaa Putin lähtemällä presidenttiehdokkaaksi: Medvedev on saanut kaiken Putinin ansiosta ja valtarakenteiden horjuttaminen johtaisi hänen itsensä vallasta syrjäytymiseen. Lisäksi, vaikka molempien kannatus on mielipidekeskusteluissa ollut lähes yhtä korkealla, on Kangaspuron mukaan Putin kuitenkin *”kaksikon vahva mies”*. Kangaspuron mukaan Putinilla ja Medvedevillä on takana niin pitkä yhteinen historia ja aivan liian paljon pelissä, että he vaarantaisivat sen välirikolla. Sen sijaan Kangaspuro selittää, että ennemminkin odotukset ja toiveet kaksikon välirikosta ovat ohjanneet tiedostusvälineiden uutisointia, ja kyseessä on ollut pikemminkin sävyerot kuin poliittinen eriseuraus.¹⁶⁹

Sinikukka Saari puhuu *”poliittisesta saippuaopperasta”* ja *”keinotekoisista juonenkäänteistä”*, kirjoittaessaan näennäisestä valtakamppailusta Putinin ja Medvedevin välillä: *”Hyvän aikaa jännitystä ylläpidettiin asetelmalla ”Putin vai Medvedev?”.* *Läntisetkin tiedostusvälineet nielaisivat syötin sellaisenaan.”¹⁷⁰* Kirjoitetaan siis keinotekoisesta asetelmasta, jota hallinto on pitänyt yllä osana sitä kulissia, jollaiseksi Venäjän demokratia pitkälti keskustelussa rakentuu. Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa Putinin ja Medvedevin julkisia erilaisia kannanottoja ei myöskään pidetä todellisina, eikä todellista valtakamppailua pidetä todennäköisenä, sillä todellista valtakamppailua säästäisi verinen kamppailu tukiryhmistä ja asemista koko hallinnossa, eikä sellaista näy.¹⁷¹ Sen sijaan kirjoitetaan Medvedevistä Putinin valitsemana *”sijaishallitsijana”*, ja kuinka Putinin ja Medvedevin linjaeroja tarkoituksellisesti korostettiin¹⁷², mikä vahvistaa yhä kuvaa Venäjän politiikasta teatterina.

Spekulaatiot loppuivat syyskuussa 2011 Putinin ja Medvedevin ilmoitettua etukäteen suunnitellusta paikkojen vaihdostaan eli Putinin ilmoitettua asettuvansa presidenttiehdokkaaksi, ja vallitsi viimeistään yksimielisyys siitä, että Putin tulee olemaan seuraava presidentti. Jos Putinia jo pitkälti pidettiin todellisena johtajana ja

¹⁶⁸ Idäntutkimus 2/2011 ”Kuninkaantekijä Putin” Markku Kangaspuro, pääkirjoitus

¹⁶⁹ Idäntutkimus 2/2011 ”Kuninkaantekijä Putin” Markku Kangaspuro, pääkirjoitus

¹⁷⁰ FIIA Comment 10/2011 ”Vakaudesta pysähtyneisyyteen” Sinikukka Saari <www.fiia.fi> [luettu 9.1.2018]

¹⁷¹ HS 23.3.2011 ”Medvedev linjaa, Putin politikoi” pääkirjoitus

¹⁷² HS 26.9.2011 ”Venäjällä vallanjaosta päättää valta itse” pääkirjoitus

vallankäyttäjän presidenttiehdokkuudesta riippumatta niin ehdokkuus viimeistään vahvasti Putinin olevan tulevaisuudessa myös virallisesti maan johtaja, ja kevään 2012 vaaleja lähestyessä Putinin voittoa vaaleista pidettiin todennäköisenä: Arkady Moshes kirjoittaa, että ”*Putin tulee kuitenkin mitä luultavimmin palaamaan presidentin virkaan*”¹⁷³ ja Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa kirjoitetaan Putinista ”*todennäköisenä voittajana*”¹⁷⁴; samaa ennustavat Niinivaara ja Tiilikainen.¹⁷⁵

Putinin voitto nähdään selkeänä pääasiassa kolmesta eri syystä. Ensinnäkin tuodaan esille, kuinka Putinilla on käytettävissään enemmän valtaa ja resursseja: ”*liki rajattomat taloudelliset ja viestinnälliset voimavarat, myös käytännössä toimivaksi osoittautunut vääristelykoneisto*”¹⁷⁶, Putin on valjastanut niin valtion kuin mediankin omaan käyttöönsä¹⁷⁷ ja suuremman osan näkyvyydestä uutislähetyksissä¹⁷⁸. Tässä kohtaa korostuu vaalien demokraattisuuden puute, kun yksi ehdokas saa käyttöönsä enemmän resursseja kuin muut, hyödyntäen omaa asemaansa maan johdossa.

Toisena syynä katsotaan olevan Putinin suosio, vaikka Putinista kirjoitetaan paljon kansan entistä avoimemman tyytymättömyyden kohteeksi joutuneena, jokseenkin järjestelmän epädemokraattisuutta ilmentämän johtajana, muistutetaan usein myös hänen todellisesta suosiostaankin. Niinivaara ja Tiilikainen muun muassa kirjoittavat Putin olevan kritiikistä ja oppositiosta huolimatta edelleen ”*ylivoimaisesti suosituin poliitikko*”¹⁷⁹, ja Virta muistuttaa Putinin olevan ”*kiistatta suositumpia kuin ketkään muut poliitikot*”¹⁸⁰.

Viimeisenä ja usein esiin tuotuna syynä katsotaan olevan, ettei Putinille lopulta ole vaihtoehtoja tai vastustajaa:

---

¹⁷³ FIIA Comment 1/2012 ”Putinin Venäjällä eletään iltaruskon aikaa” Arkady Moshes suom. Juha Mäkinen <www.fiia.fi> [luettu 9.1.2018]

¹⁷⁴ HS 18.2.2012 ”Venäjän uudenlaiset mediavaalit” pääkirjoitus

¹⁷⁵ SK 4/2012 ”Keisarilla ei ole vaatteita” Teppo Tiilikainen; SK 9/2012 ”Käännekohta” Susanna Niinivaara ja Teppo Tiilikainen

¹⁷⁶ FIIA Comment 1/2012 ”Putinin Venäjällä eletään iltaruskon aikaa” Arkady Moshes suom. Juha Mäkinen <www.fiia.fi> [luettu 9.1.2018]

¹⁷⁷ SK 10/2012 ”Putin voi yllätyä” pääkirjoitus

¹⁷⁸ HS 18.2.2012 ”Venäjän uudenlaiset mediavaalit” pääkirjoitus

¹⁷⁹ SK 9/2012 ”Käännekohta” Susanna Niinivaara ja Teppo

¹⁸⁰ HS 5.9.2011 ”Näitä vaaleja ei tarvitse jännittää” Kaija Virta

”Niin läpinäkyvää kuin kaikki onkin, Putinin kansansuosio ja uskottavien vaihtoehtojen puuttuminen riittävät ilmeisesti näinkin yksinkertaisen manööverin toteuttamiseen.”¹⁸¹

”Valtapuolueen kannatuksen romahdus ei muuta ensi maaliskuun presidentinvaalien tuloksia. Niissä paluun presidentiksi tekee Putin. Hänellä ei ole uskottavaa vastustajaa.”¹⁸²

”Jotkut [protestiliikkeen] kannattajat saattoivat lopulta jopa äänestää Putinia, koska uskottavia vaihtoehtoja ei ollut.”¹⁸³

Yleisesti tutkijat ovat olleet sitä mieltä, että Putinin valinta presidentiksi ja kansalaisilta saatu kannatus vaaleissa johtuivat kansalaisten rationaalisesta ajattelusta tilanteessa, jossa varteenotettavia vaihtoehtoja ei ollut: mielipidekyselyjen mukaan Putinia ei pidetty 2012 ihanteellisena poliitikkona, mutta hän sopi kuitenkin presidentiksi muita paremmin.¹⁸⁴

Vaihtoehtojen puute ennen kaikkea vaalien ongelmana tuodaankin esille vahvasti. Vaihtoehtojen puutteen korostaminen jälleen vahvistaa kuvaa Venäjän demokratian puutteesta: vaalikampanjoinnin epätasa-arvoisten lähtökohtien ja vaalivilpin lisäksi vaihtoehdottomuus näyttäytyy Venäjän demokratian ongelmana, erityisesti kun vaihtoehdottomuus on pitkälti vallanpitäjien luoma tilanne: Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa kirjoitetaan Putinin vastustajien listan olleen vaaleissa *”etukäteen karsittu Putinin kannalta ongelmattomaksi”*.¹⁸⁵ Saaren mukaan Putinin nykyinen kannatuskin perustuu pääasiassa juuri vaihtoehtojen puutteelle.¹⁸⁶ Suomen Kuvalehdessä kirjoitetaan *”demokratiavajeesta”*, joka näkyy juuri vaihtoehtojen puutteena:

”Demokratian keskeinen piirre on kansalaisten oikeus vaihtaa johtajaansa määräajoin. Tämä puuttui Venäjän presidentinvaaleista, jo ehdokasasettelusta puuttuivat todelliset vaihtoehdot.”¹⁸⁷

---

¹⁸¹ Idäntutkimus 2/2011 ”Kuninkaantekijä Putin” Markku Kangaspuro, pääkirjoitus

¹⁸² SK 49/2011 ”Kitkerä voitto” Susanna Niinivaara

¹⁸³ HS 6.3.2012 ”Putin tarvitsisi nyt poliittista rohkeutta” pääkirjoitus

¹⁸⁴ Seppänen 2014, 246–247.

¹⁸⁵ HS 6.3.2012 ”Putin tarvitsisi nyt poliittista rohkeutta” pääkirjoitus

¹⁸⁶ FIIA Comment 10/2011 ”Vakaudesta pysähtyneisyyteen” Sinikukka Saari <www.fiia.fi> [luettu 9.1.2018]

¹⁸⁷ SK 10/2012 ”Putin voi yllätyä”

Vaihtoehtojen puutteen kirjoitetaan johtuvan kuitenkin myös siitä, että Putinia kritisoinut katuoppositio ei myöskään ole onnistunut nostamaan joukostaan omaa ehdokasta haastamaan Putinia.¹⁸⁸ Erityisesti ongelmana nähdään olevan, ettei Putinille ole demokraattisempaa ja liberaalisempaa vaihtoehtoa, ei edes voimistuneen opposition joukossa. Eli mikäli Putin ei kelpaa kasvavalle keskiluokalle, ei Putinille löydy vastustajien joukosta vaihtoehtoaakaan.

*”Putinin hallinnolle ei näytä nykyisin olevan uskottavaa liberaalia vaihtoehtoa. Jos Putinin luoma valtakoneisto romahtaa, vaarana on, että maa suistuu epäjärjestykseen tai sen johtoon nousee kansallismielisiä tai kommunistisia ääriaineksia.”*¹⁸⁹

*”Protestiliikkeen johtajat ehkä toivovat pystyvänsä kesyttämään kansallismielisistä siistejä, maltillisia isänmaan ystäviä. Jyrkät nationalistit eivät kuitenkaan ole aitoja demokratian ja tasavertaisuuden kannattajia. Taktinenkin liitto heidän kanssaan murentaa liberaaleja periaatteita.”*¹⁹⁰

Myös presidentti Halonen muistuttaa Suomen Kuvalehden haastattelussa, että Venäjän nykyisen vallan vaihtoehtona ei Venäjällä ole olemassa länsimaista sosiaalidemokraattista tai liberaalia puoluetta vaan kommunistinen tai kansallismielinen.¹⁹¹ Siitäkin huolimatta siis, että suomalaisessa keskustelussa Putinia ja Venäjän nykyvaltaa kritisoidaan, ei näille nähdä myöskään todellista vaihtoehtoa, ei ainakaan mitään sen demokraattisempaa tai parempaa kuin nykyinen.

Putinin paluu ei siis ehkä tullut kenellekään lopulta yllätyksenä, mutta jokseenkin pettymyksenä. Putinin paluusta kirjoitetaan paluuna vanhaan sekä pysähtyneisyytenä: Moshes kirjoittaa, kuinka valtaan palaa ”*vanhastaan tuttu Putin*”: Putinin vaalikampanja jo osoitti, ettei hänellä ole tarjottavana mitään uutta vakuuttavaa viestiä tai ohjelmaa, puheiden sisällön ollessa ”*sekoitus korruptionvastaista retoriikkaa, kritiikkiä länsimaita*

---

¹⁸⁸ HS 3.3.2012 ”Venäjällä vallan lauhkeus voi vaalien jälkeen loppua”; HS 8.2.2012 ”Kansallismielisyys on Venäjällä väärä vaaliase”

¹⁸⁹ HS 7.2.2012 ”146 prosenttia vapautta” Elina Grundström

¹⁹⁰ HS 8.2.2012 ”Kansallismielisyys on Venäjällä väärä vaaliase” pääkirjoitus

¹⁹¹ SK 12/2011 ”Tandemin tora” Susanna Niinivaara

kohtaan ja vetoomuksia vakauden puolesta.”¹⁹² Sisällöltään siis ”kuin neljän vuoden takaa”.¹⁹³

Putinia verrataan myös Brežneviin vanhenevana johtajana, joka ei luovu vallasta, ja Putinin paluuta verrataan Brežnevin loppuajan pysähtyneisyyteen.¹⁹⁴ Jo ennen presidentin vaaleja Arto Luukkanen arvioi, että presidentinvaaleissa tullaan valitsemaan Venäjän suunta: pysähtyneisyys tai eteenpäin meneminen, joista ensimmäistä Putin edustaa:

”Vuoden 2012 presidentinvaaleissa näyttää olevan kyse ennen kaikkea siitä, pääseekö Venäjä irti sekurokratian pysähtyneisyydestä uuden tai uusvanhan presidentin johdolla. Kuten Neuvostoliiton entinen presidentti Mihail Gorbatšov on todennut, siinä tulevaisuudessa ei saisi olla tilaa Putinille.”¹⁹⁵

Sen lisäksi, että Putinia paluuta pidetään paluuna vanhaan ja perustana pysähtyneisyydelle, Putinin paluuta ei nähdä hyvänä asiana Venäjälle ja sen tulevaisuudelle, sillä Putinia ei pidetä hyvänä erityisesti Venäjän demokratiakehitykselle, vaan Venäjän demokratian huono tilanne liitetään Putiniin ja tämän valtakauden tuotoksiin:

”Talouden epävarmuuden lisäksi pitkä putinistinen kausi on rämettänyt oikeuslaitoksen, syventänyt korruptiota ja näivettänyt aidon sananvapauden – Venäjä on siinä sijalla 140 maailmassa.”¹⁹⁶

Markku Lonkinla muun muassa kirjoittaa, kuinka Venäjän demokratiakehitys on Putinin ja Medvedevin kausilla ollut ”huolestuttavaa”, viitaten kansalaisjärjestöjen toiminnan vaikeuttamiseen ja kansalaisyhteiskunnan tarkkailuun ja ohjailuun lisäkeinoja antaviin lakiuudistuksiin, korruptioon, Yhtenäisen Venäjän dominoivaan asemaan duumassa,

---

¹⁹² FIIA Comment 1/2012 ”Putinin Venäjällä eletään iltaruskon aikaa” Arkady Moshes suom. Juha Mäkinen <www.fia.fi> [luettu 9.1.2018]

¹⁹³ HS 3.12.2011 ”Venäjän vaalit koettelevat vallan itsevarmuutta” pääkirjoitus

¹⁹⁴ HS 31.10.2011 ”Apatiaa tai ei – vitsit pysyvät” Jussi Niemeläinen

¹⁹⁵ HS 10.9.2011 ”Medvedevin kauden perintö jäi ohueksi” Arto Luukkanen

¹⁹⁶ SK 10/2012 ”Putin voi yllättyä” pääkirjoitus

opposition tukahduttamiseen ja valtion kontrolliin kansallisissa TV-kanavissa.¹⁹⁷ Pietiläinen puolestaan kirjoittaa, kuinka nimenomaan Putinin aikana ”*vaalien tulos on tullut vaali vaalilta odotetummaksi*”.¹⁹⁸ Niinivaara kirjoittaa myös tutkija Aleksei Makarkinin arviosta, jonka mukaan jo Putinin presidenttiehdokkuus on askel taaksepäin demokratian kehityksessä, muun muassa sen johtaessa vaalien muuttumiseen entistä enemmän ylhäältä ohjatuiksi.¹⁹⁹

Käsitys Putinin huonosta vaikutuksesta korostuu myös Putinin yhdistymisessä ohjattuun demokratiaan. Ohjatusta demokratiasta puhutaan yleisesti kuvatessa Putinin aikana kehittyntä venäläistä nykyjärjestelmää, johon kuuluvat muun muassa valtiojohtoiset rajoitukset ja kontrollit, ja esimerkiksi vallanvaihdokset tapahtuvat vaaleista huolimatta tavalla, jota voi kuvailla ylhäältä ohjatuksi.²⁰⁰ Pietiläinen kirjoittaakin Putinin aikana näytettävän siirryttäneen ohjattuun demokratian järjestelmään, jossa ”*vallanpitäjät pyrkivät ohjaamaan demokraattista prosessia niin, että vallanpitäjille epämieluisa tulos pyritään estämään muuten kuin väkivaltaan turvautumalla*”.²⁰¹ Toisaalta Ulkopolitiikka-lehdessä Matti Anttonen antaa myös pidemmän aikavälin arvion, jonka mukaan Venäjä on kahdenkymmenen viimevuoden aikana mennyt myönteiseen suuntaan ja uskoo modernimpaan suuntaan menevän kehityksen myös jatkuvan.²⁰²

Putinista rakennetaan kuvaa paitsi vanhaan jääneestä, myös hyökkäävästä presidentistä, mikä tuodaan esille muun muassa vertaamalla Putinia Medvedeviin, jonka presidenttikauden ”*uudistusmieliset irtiotot on unohdettu*”²⁰³ jo Putinin vaalikampanjan myötä. Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa kirjoitetaan: ”*Lännessä Medvedevin presidenttikausi on pehmentänyt Venäjän kuvaa, mikä on ollut maalle eduksi. Kun ulkopolitiikan johtoon astuu taas Putin, sanankäyttö tiukkenee*.”²⁰⁴ Sean Roberts taas

---

¹⁹⁷ Idäntutkimus 2/2011 ”Sananvapaus, sosiaalinen media ja kansalaisaktivismi Venäjällä” Markku Lonkila; HS 10.4.2011 ”Sosiaalinen media demokratisoi Venäjääkin” Markku Lonkila

¹⁹⁸ Idäntutkimus 2/2012 ”Venäjän vaalitulosien rehellisyyttä jäljittämässä” Jukka Pietiläinen

¹⁹⁹ SK 38/2011 ”Paluu menneeseen” Susanna Niinivaara; SK 48/2011 ”Kohti koneiston voittoa” Susanna Niinivaara

²⁰⁰ Colton & McFaul 2003, 16; DeBardeleben 2013, 4.

²⁰¹ Idäntutkimus 2/2012 ”Venäjän vaalitulosien rehellisyyttä jäljittämässä” Jukka Pietiläinen

²⁰² UP 1/2012 ”Jättiläisen harteilla” Joonas Pörsti (haastateltu Matti Anttonen)

²⁰³ HS 3.12.2011 ”Venäjän vaalit koettelevat vallan itsevarmuutta” pääkirjoitus

²⁰⁴ HS 26.9.2011 ”Venäjällä vallanjaosta päättää valta itse” pääkirjoitus

kirjoittaa: ”Sovittelevasti presidenttikautensa päättäneeseen Dmitri Medvedeviin verrattuna Vladimir Putinin asenne presidenttinä vaikuttaa uhmakkaalta.”²⁰⁵

Vaikka Putin ja Medvedev olivatkin yhtenäinen voima, niin ainakin ulospäin heidän välillään oli kuitenkin näkemyserojakin: Medvedevin on yleisesti katsottu olleen uudistushaluisempi ja valmiimpi pieneen poliittiseen liberalisaatioon kuin Putin.²⁰⁶ Medvedevin tullessa presidentiksi Putin ja Medvedev näyttivät edustavan eri maailmoja: eri sukupolvea ja linjaa: Putin edusti kovaa ja konfliktinhakuista linjaa, konservatiivista linjaa, kun taas Medvedev vaikutti liberaalimmalta ja valmiilta kompromisseihin; Putin arvosti kokemuksen kasvattamana turvallisuutta ja vakautta, kun taas Medvedev oli avoimempi uudelle; Putin oli lojaali televisiolle, Medvedeviin yhdistetään internet ja Twitter. He siis edustivat erilaisia tyylejä ja maailmoja, huolimatta siitä, että ovat olleet monesta asiasta samaa mieltä. Medvedeviä kuvattiin lännessä muun muassa rennoksi ja rauhalliseksi, rationaaliseksi ja helposti pidettäväksi, jopa eurooppalaiseksi.²⁰⁷

Medvedeviä pidettiin uudenlaisena presidenttinä, ja huolimatta siitä, että hän oli ollut Putinin apulainen, toivottiin maan ulkopuolella Venäjän hänen johdollaan demokratisoituvan. Medvedevistä ei kuitenkaan tullut uudistajaa, vaan hän noudatti presidenttinä Putinin politiikka niin sisä- kuin ulkopolitiikassa.²⁰⁸ Hanna Smith onkin tiivistänyt Medvedevin tehtävän presidenttinä olleen luoda kuvaa uudesta, mutta samalla säilyttää vanhaa.²⁰⁹

Monet ovat kuitenkin myös kyseenalaistaneet asetelman Medvedevin ja Putinin poliittisesta kilpailusta ja käsityksen Medvedevistä liberaalina ja länsimielisenä ja Putinista Venäjän kovanaamana, sekä kyseenalaistaneet, onko Medvedev oikeasti erilainen kuin Putin, liberaalimpi vaihtoehto Putinin hallinnolle. Ennen vaaleja ilmestyneessä Medvedeviä käsittelevässä teoksessaan Luukkanen pohti, olisiko ajatus hyvästä Medvedevistä ja pahasta Putinista Medvedevin tultua presidentiksi voinut kuvastaa kuitenkin vain läntisten tarkkailijoiden toiveita Venäjän tulevaisuudesta.²¹⁰

---

²⁰⁵ FIIA Comment 7/2012 ”Putinin ensimmäiset sata päivää kiristävät ruuveja Venäjällä” Sean Roberts suom. Tuomas Kortteinen <www.fia.fi> [luettu 9.1.2018]

²⁰⁶ DeBardeleben 2013, 7.

²⁰⁷ Smith 2011 a, 83–85.

²⁰⁸ Juntunen 2012, 52.

²⁰⁹ Smith 2011 b, 137.

²¹⁰ Luukkanen 2011, 17.

Kuten aikaisemmin todettiin, suhtautuminen Putinin ja Medvedevin todelliseen kamppailuun on keskustelussa suurelta osin skeptinen, ja Teppo Tiilikainen tuo esille myös Novaja Gazeta -lehden toimituspäällikkö Sergei Sokolovin näkemys, ettei Medvedev ole länsimaiden kuvittelusta huolimatta Putinia vapaamielisempi vaan ”tandem-ilmion” tarkoituksena nimenomaan on ollut luoda kuvitelma aidosta politiikasta.²¹¹ Saaren mukaan medialta on myös jäänyt huomaamatta olennaisin asia eli ettei Putinin ja Medvedevin välisellä valinnalla edes olisi juurikaan merkitystä järjestelmän demokraattisuuden kannalta: *”Niin Putin kuin Medvedevkin edustavat epädemokraattista järjestelmää, ja Medvedevin tarjoama vaihtoehto on ollut lähinnä retorinen.”*²¹²

Putinista rakentuu kuitenkin selkeästi kovempi kuva. *”Ulkoisten uhkien liioittelun”* kirjoitetaan olevan *”taattua vanhaa Putinia”*²¹³ ja hänen lähestymisensä oppositioon kirjoitetaan olevan hyökkäävämpää, syyttelyä ja mustamaalausta.²¹⁴ Putinista kirjoitettaessa korostuu hänen hyvin negatiivinen suhtautumisensa niin oppositioon kuin muutokseen ja uudistumiseen. Putin kuvataan niin yhteistyöhaluttomana kuin uudistusvastaisenakin. Moshes kirjoittaa, kuinka *”Putin suhtautuu oppositioon kuin aitoihin vihollisiin”*²¹⁵ ja kuinka *”Sillanrakennus opposition kannattajien ja Putinin välillä olisi mahdotonta, eikä Putin mitä todennäköisimmin aio edes yrittää.”*²¹⁶ Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa puolestaan kirjoitetaan, kuinka vaalien perusteella huolena on, että Putin jatkaa vaalikampanjan aikana tutuksi tullutta uhkailua ja pelottelua.²¹⁷

*”Putin voisi pitää protestiliikkeen syntyä itsensäkin kannalta myönteisenä häilytyksenä ja mahdollisuutena muuttaa politiikan toimintatapoja Venäjällä. Heti vaalien jälkeen ei näyttänyt lainkaan varmalta, että hän pitää sitä sellaisena.”*²¹⁸

---

²¹¹ SK 46/2011 ”Varkaiden vaalit” Teppo Tiilikainen

²¹² FIIA Comment 10/2011 ”Vakaudesta pysähtyneisyyteen” Sinikukka Saari <www.fiia.fi> [luettu 9.1.2018]

²¹³ HS 23.2.2012 ”Ehdokas Putin on sama vanha Putin” pääkirjoitus

²¹⁴ HS 3.3.2012 ”Venäjällä vallan lauhkeus voi vaalien jälkeen loppua” pääkirjoitus

²¹⁵ FIIA Comment 1/2012 ”Putinin Venäjällä eletään iltaruskon aikaa” Arkady Moshes suom. Juha Mäkinen <www.fiia.fi> [luettu 9.1.2018]

²¹⁶ HS 30.4.2012 ”Lännen on oltava suora Venäjää kohtaan” Arkady Moshes

²¹⁷ HS 6.3.2012 ”Putin tarvitsisi nyt poliittista rohkeutta”

²¹⁸ HS 6.3.2012 ”Putin tarvitsisi nyt poliittista rohkeutta” pääkirjoitus

Kirjoitetaan myös epäilevästi siitä, että protestimieliset edes saavat jatkaa mielenosoituksia vaalien jälkeen yhtä lauhkeasti kuin vaalikampanjan aikana.²¹⁹ Putinin ei siis uskota ottavan opposition kritiikkiä huomioon tai yritä keskustelun kautta viedä Venäjää eteenpäin. Kokonaisuudessaan presidentinvaaleista ja Putinista kirjoitettaessa korostuu siis demokratian puutteellisuus, vaalien ja Putinin ollessa osoituksia demokratian ongelmista.

4. Ilmapiirin ja yhteiskunnan muutos

Kuitenkin 2011 ja 2012 vaaleja pidettiin merkittävänä: Pietiläinen muun muassa kirjoittaa vuosien 2011 ja 2012 vaalien olleen ”*käännöksen Venäjän poliittisessä kehityksessä*”²²⁰ ja Niinivaara puolestaan kirjoittaa duumanvaalien ja niitä seuranneiden protestien olleen ”*käännekohta Venäjän politiikassa*”.²²¹ Yleisesti ennen vaaleja ei vaaleissa nähty olevan mitään uutta, mutta merkittävää tuntuu suomalaisessa keskustelussa olleen juurikin Yhtenäisen Venäjän – manipuloinnista huolimatta – ja Putinin saama yllättävän alhainen tulos sekä venäläisten vahva reagoiminen vaaleihin, laaja kansalaisyhteiskunnan aktivoituminen sekä opposition aikaansaamat ennenäkemättömän suuret mielenosoitukset vallanpitäjiä vastaan.

Venäläisten gallupien mukaan yli puolet venäläisistä ovat kannattaneet varovaisuutta ja vastustaneet nopeita muutoksia, johtuen Venäjän lähimenneisyyden epäonnistuneista gorbatshevilaistista ja jeltsiniläisistä muutoshankkeista ja niiden seurauksista, jotka muistuttavat venäläisiä hätköityjen toimien vaarallisuudesta ja riskeistä: Mihail Gorbatšovin perestroika, pyrkimys demokratisointiin ja uudistuksiin, päättyi sosiaaliseen, poliittiseen ja taloudelliseen katastrofiin sekä Neuvostoliiton romahdukseen ja kommunismin kuolemaan. Sitä seurannut Boris Jeltsinin uuden Venäjän sekava alkujakso ajoi Venäjän sisällissodan partaalle, puhumattakaan taloudellisista tappioista länsimaisten markkinatalouden oppien soveltamisen epäonnistuttua; valtion omaisuuden yksityistäminen johti omaisuuden siirtymiseen oligarkeille.

---

²¹⁹ HS 3.3.2012 ”Venäjällä vallan lauhkeus voi vaalien jälkeen loppua” pääkirjoitus

²²⁰ Idäntutkimus 2/2012 ”Venäjän vaalitulosien rehellisyyttä jäljittämässä” Jukka Pietiläinen

²²¹ SK 4/2012 ”Venäjän katujen mieli” Susanna Niinivaara

Muistetaan, kuinka Gorbatšovin ja Jeltsinin demokratisoitusyritykset johtivat epävakauteen ja kaaokseen. Tämän historian vuoksi venäläisistä moni hyväksyy valtiojohtoisuuden ja vahvan keskusjohdon, sillä ne ovat tuoneet vakautta talouteen ja yhteiskuntaan, vaikkakin demokratian kehittymisen kustannuksella; Putinin luomaa vakautta pidetään parempana vaihtoehtona, vaikka se on tuonut ongelmia, ja muutoksella on venäläisten mielissä ollut paha sointi.²²² Tämän katsottiin kuitenkin 2011 ja 2012 osittain muuttuneen.

Suomalaisessa keskustelussa nousee esiin yhteiskunnallinen ja ilmapiirin muutos Venäjällä, jossa korostuu erityisesti kansalaisten ja oppositioliikkeen aktivoituminen ja politiikkaan herääminen, jonka taustalla on venäläisten kyllästyminen nykyiseen ja halu muutokseen, jotka vaalit saivat tulemaan esiin. Muutokseen liittyen esiin nousee myös internetin ja sosiaalisen median merkitys yhteiskunnallisen muutoksen välineenä sekä protesti-ilmapiirin levittäjänä.

4.1 Kasvava tyytymättömyys hallintoon

*”Vaaliprotestit ovat osoittaneet, että venäläiset ovat pettyneitä maan tämänhetkiseen poliittiseen tilanteeseen”.*²²³

*”Järjestetyt mielenosoitukset osoittavat, että koulutettu keskiluokka on kyllästynyt korruptoituneeseen hallintoon ja näennäiseen demokratiaan.”*²²⁴

Kansalaisyhteiskunnan aktivoitumisen ja protestiliikkeen taustalla oli venäläisten kasvava tyytymättömyys ja kyllästyminen venäläiseen politiikkaan ja järjestelmään sekä sen johtajiin. Pettyneisyyden ja tyytymättömyyden kasvu johti ilmapiirin muutokseen, mikä puolestaan näkyi julkisina tyytymättömyyden osoituksina: protesteina ja avoimena kritiikkinä internetissä. Tilannetta verrataan aikaisempaan venäläisten hiljaiseen hyväksyntään, joka kuitenkin nyt näyttäisi loppuneen, vallankäyttäjien korruptoituneisuuden kasvaessa ja tullessa yhä näkyvämmäksi.

---

²²² Seppänen 2010, 558; Seppänen 2012, 250; Juntunen 2012, 53; Vihavainen & Ketola 2015, 273,288.

²²³ Idäntutkimus 2/2012 ”Venäjän keskiluokan kapina” Laura Lyytikäinen ja Suvi Salmenniemi

²²⁴ SK 9/2012 ”Käännepaikka” Susanna Niinivaara ja Teppo Tiilikainen

*”Venäläisten johtajiaan kohtaan tuntema tyytymättömyys käy ilmeisemmäksi päivä päivältä. - - Venäjällä kansalaiset suhtautuvat johtajiinsa yleensä kunnioittavasti tai ainakin pelokkaasti, mutta nyt ilmapiiri tuntuu muuttuneen.”*²²⁵

Pentikäinen kirjoittaa vaalituloksien - viitaten odotettua huonompiin tuloksiin vaalivilpistä huolimatta –olevan selkeä viesti Putinille ja kumppaneille, että *”ärtymys on lisääntynyt, ja Venäjän poliittiseen elämään halutaan muutos”* ja että *”vallanpitäjien kunnioitus on vähentynyt”*, monien saadessa kyllikseen Putinin ja lähipiirin rakennelmasta, jossa politiikka on valjastettu pienen porukan rikastumisen välineeksi.²²⁶ Venäläisten kirjoitetaan kyllästyneen viranomaisten epärehellisyyteen, korruptioon sekä *”vuodesta toiseen vallassa pysyviin naamoihin.”*²²⁷

Tilanteen kirjoitetaan siis muuttuneen, siitä kun aikaisemmin vallanpitäjät on hiljaa hyväksytty, mutta nyt ilmapiiri ja suhtautuminen ovat muuttuneet ja ärtymystä osoitetaan näkyvästi ja äänekkäästikin. Kansalaiset eivät arastele syyttää johtajiaan vilpistä ja varkaudesta omalla nimellään kameroiden edessä, mielenosoituksissa, minkä Jaakko Iloniemi kuvailee Venäjällä olevan *”uutta ja ihmeellistä”*.²²⁸ Niinivaara ja Tiilikainen kirjoittavat, kuinka Venäjällä aiemmin *”yhteiskuntaelämää näivettänyt pelko”* on suureksi osaksi kadonnut ja myös Putinin on pitänyt totutella entistä *”avoimempaan kritiikkiin”*.²²⁹ Tämä kritisointi tapahtui erityisesti huumorin kautta; ilmapiirin ja asenteiden muutos tulee esiin internethuumorissa: *”Johdolle naureskelusta on tullut internetissä suosittua viihdettä, eikä Putinin julkinen uhmaaminenkaan ole enää tavatonta.”*²³⁰

Moshes kirjoittaa venäläisten tyytymättömyyden näkyvän internetissä vallanpitäjiä kritisoivana poliittisena satiirina²³¹, ja Niemeläinen kirjoittaa, kuinka syksyn mittaan poliittiset vitsit, erityisesti Putinia ja Medvedeviä koskevat, ovat myös raaistuneet ja tulleet röyhkeämmiksi, kun kesällä ja alkusyksystä molempia kohdeltiin vielä kiltimmin.

²²⁵ HS 3.12.2011 ”Kriittisyys Putinia kohtaan kasvaa kaikkialla” Arkady Moshes

²²⁶ HS 11.12.2012 ”Vedet valuvat vuorilta Venäjällä” Mikael Pentikäinen

²²⁷ UP 3/2011 ”Klaanit hallitsevat Venäjää” Joonas Pörsti (haastateltu Nikolai Petrov)

²²⁸ SK 14-15/2012 ”Taistelu Venäjästä” Jaakko Iloniemi

²²⁹ SK 9/2012 ”Käännepätkä” Susanna Niinivaara ja Teppo Tiilikainen

²³⁰ HS 3.12.2011 ”Venäjän vaalit koettelevat vallan itsevarmuutta” pääkirjoitus

²³¹ HS 3.12.2011 ”Kriittisyys Putinia kohtaan kasvaa kaikkialla” Arkady Moshes

Muutos korostuu myös verrattaessa tilannetta Neuvostoliittoon, ja kuinka ajat nyt eroavat Brežnevin ajoista: ”nykyisin internetissä voi pilkata ylintäkin johtoa”.²³²

Kasvava tyytymättömyys ja pettymys järjestelmään ja johtajiin sekä niiden osoittaminen avoimesti protesteissa ja internetissä olivat siis merkkejä poliittisesta ja yhteiskunnallisesta murroksesta ja käänteestä. Tässäkin esiin tulee vertaus menneisyyteen, vertaamalla Venäjän protesti-ilmapiiiriä ja tilannetta Neuvostoliiton hajoamisen tuomaan poliittiseen murrokseen sekä tyytymättömyyteen johtajiin:

*”Tunnelmat Moskovassa ovat nyt vähemmän dramaattiset kuin 1990-luvun alussa, mutta itänaapuri näyttää olevan jälleen yhden murroksen edessä. - Venäjällä ei ole järjestetty yhtä suuria poliittisia kokoontumisia sen jälkeen kun väki protestoi Moskovassa kesällä 1993 presidentti Jeltsinin kauden ankeita oloja.”*²³³

Tärkeänä tekijänä protestimielialan roihahtamisessa katsotaan olleen vaalien näkyvä vilpillisuus sekä Putinin ja Medvedevin syksyn 2011 ilmoitus tulevasta paikkojen vaihdosta. Syyskuun 2011 lopussa Yhtenäisen Venäjän puoluekokouksessa silloinen presidentti Medvedev ilmoitti tukensa Putinin presidenttiehdokkuudelle, vetäytyen itse samalla mahdollisesta ehdokkuudesta ja potentiaalisesta kilpailusta Putinin kanssa. Putin hyväksyi mandaatin ja samalla ilmaisi, että Medvedevin tulisi johtaa Yhtenäistä Venäjää duuman vaaleissa. Putin myös viittasi sopimukseen, jossa tulevasta järjestelystä oli päätetty, ja joka oli tehty jo vuosia aikaisemmin. Julkisesti asiasta ei Putinin mukaan kerrottu aikaisemmin, koska se ei olisi ollut poliittisesti tarkoituksenmukaista.²³⁴

Näin kävi ilmi, että Medvedev oli ollut vain kulissihallitsija, presidentti vain jotta Putin voisi noudattaa perustuslain rajoitusta kahdesta peräkkäisestä kaudesta. Yhtenäinen Venäjä ja hallitseva eliitti hyväksyivät suunnitelman, mutta äänestäjät eivät.²³⁵ Myös Venäjän oppositio, jolta harvoin Venäjän valtiojohto on saanut tukea, piti Medvedeviä kuitenkin parempana vaihtoehtona kahdesta pahasta, ja oli valmis äänestämään Medvedeviä, joten tandemien paikkojen vaihto oli pettymys myös oppositiolle.²³⁶

---

²³² HS 31.10.2011 ”Apatiaa tai ei – vitsit pysyvät” Jussi Niemeläinen

²³³ UP 1/2012 ”Jättiläisen harteilla” Joonas Pörsti (haastateltu Matti Anttonen)

²³⁴ DeBardeleben 2013, 5.

²³⁵ Juntunen, 52.

²³⁶ Smith 2011 a, 111,101.

Arkady Moshes arvioi, että vaalien lisäksi erityisesti juuri tapa, jolla Putinin ja Medvedevin vaihdoksesta ilmoitettiin, oli kimmokkeena kansan kääntymisessä vallanpitäjiä vastaan: Venäjän nykyhallinnon oikeutus kansalaisten silmissä rapautui jo vaalien myötä, ja Putinin ja Medvedevin jo kauan suunniteltu vaihdos suututti monet Medvedeviä vuonna 2008 äänestäneet, jotka ymmärsivät tulleen käytetyksi vain ennalta suunnitellun vallansiirron toimeenpanon välikappaleina.²³⁷ Teppo Tiilikainen kirjoittaa Putinin ja Medvedevin paikkojen vaihtoilmoituksen johtaneen siihen, että heidän uskottavuutensa ”romahti lopullisesti”.²³⁸

Myös Lonkila kirjoittaa ensimmäisen ”tulitikun ruutitynnyn” olleen Putinin ilmoitus jatkaa uudelle kaudelle, toisen ollessa duuman vaalien suuren mittakaavan väärentäminen.²³⁹ Vaihdoksen ilmoituksen ajankohta ja miten se tehtiin eivät olleet parhaat mahdolliset, mutta ilmoitus oli kuitenkin siinä kohtaa tarpeellinen, sillä Putin vai Medvedev spekulointia alkoi olla jo liikaa, eikä eliitille haluttu antaa liikaa mahdollisuutta jakautua Putinin ja Medvedevin välillä. Medvedevin haluttiin myös johtavan Yhtenäistä Venäjää duuman vaaleissa.²⁴⁰

Putinin ja Medvedevin vaihdosilmoitus ja vilpilliset vaalit olivat kuitenkin vain viimeinen tekijä, joka sytytti protestiliikkeen liekin. Kyseessä ei ollut yllättävästä nopeudesta huolimatta yhtäkkinen ilmestys. Suurten joukkojen kaduille lähtemisen todetaan olleen yllätys, mutta kuitenkin myös odotettavissa.²⁴¹ Ilmapiirin muutoksen ja mielenosoitusten taustalla nähdään olevan ”pitempiäaikainen kehitys”²⁴² ja talven mielenosoitusten kirjoitetaan olleen ”pitkäkestoisen prosessin osa”²⁴³. Kirill Rogov kirjoittaa Idäntutkimuksessa, kuinka 2000-luvun kuluessa venäläisten enemmistö on siirtynyt vallan keskittämisen kannattamisesta monipuoluejärjestelmän kannattamiseen, ja kartoitettaessa mitä venäläiset pitävät tärkeämpänä: järjestystä valtiossa vai ihmisoikeuksia, on 1990-luvun 60 % - 27 % suhde koko ajan tullut pienemmäksi ja tasaisemmaksi ja tänä päivänä ryhmät ovat tasavahvoja. 1990-luvun lopulla ihmiset

---

²³⁷ HS 3.12.2011 ”Kriittisyys Putinia kohtaan kasvaa kaikkialla” Arkady Moshes

²³⁸ SK 46/2011 ”Varkaiden vaalit” Teppo Tiilikainen

²³⁹ <www.politiikasta.fi> 18.4.2012 ”Sosiaalinen media ja Venäjän opposition protestit” Markku Lonkila [luettu 9.1.2018]

²⁴⁰ DeBardeleben 2013, 7

²⁴¹ SK 50/2011 ”Odotettu protesti” Susanna Niinivaara

²⁴² <www.politiikasta.fi> 18.4.2012 ”Sosiaalinen media ja Venäjän opposition protestit” Markku Lonkila [luettu 9.1.2018]

²⁴³ Idäntutkimus 2/2012 ”Talven johtopäätökset” Kirill Rogov suom. Tomi Huttunen

halusivat järjestystä ja vahvaa johtajaa, mikä johti Putinin nousuun ja putinismiin, mutta järjestys ei kuitenkaan enää ole dominoiva arvo yhteiskunnassa.²⁴⁴

Keskustelussa nousee esiin vallanpitäjien ja kansan välillä tapahtuva hajaannus, jossa korostuu hallinnon kykenemättömyys vastata kansan tarpeisiin. Kansalaisten ja yhteiskunnan vaatimukset ovat muuttuneet, eikä valtiolle haluta uskoa enää samanlaista valtaa kuin aikaisemmin. Hallinto on menettänyt kansalaisten tyytyväisyyden ja luottamuksen.

Tähän asti järjestelmän kirjoitetaan perustuneen vallanpitäjien ja kansalaisten väliseen kirjoittamattomaan yhteiskuntasopimukseen, jossa valtio takaa kansalaisille vakaan talouden ja paremman elintason, jonka vastineeksi kansalaiset ovat luopuneet tietyistä poliittisista oikeuksista ja vapauksista eivätkä puutu politikointiin tai vaalien järjestämiseen.²⁴⁵ *”Vanha sopimus näyttää nyt tulevan vähitellen tiensä päähän, kun kansalaisten tyytymättömyys hallintoon kasvaa.”*²⁴⁶

Valtio ei ole onnistunut pitämään omaa osuuttaan sopimuksesta: Lyytikäinen ja Salmenniemi kirjoittavat, kuinka Putin-Medvedev ajan taloudellisesta vakaudesta on tullut hauras ja haavoittuvainen, ja vakauden alle kätkeytyvät köyhyys, korruptio, talouskriisi ja väkivaltaisuudet ovat heikentäneen kansalaisten luottamusta valtion kykyyn ylläpitää tätä vakautta, ja näin ollen *”protestit voidaan nähdä Putin-Medvedev kautta leimanneen yhteiskuntasopimuksen kyseenalaistamisena”*.²⁴⁷

Moshes kirjoittaa tyytymättömyyden ja kyllästymisen näkyvän myös siinä, että ihmiset eivät enää samaistu järjestelmään vaan ottavat siihen etäisyyttä.²⁴⁸ Myös Lyytikäinen ja Salmenniemi kirjoittavat kansalaisten erkaantumisesta eliitistä sekä kasvavasta kuilusta eliitin ja muun Venäjän välillä, johtuen juuri kansalaisten kyllästymisestä demokraattisen järjestelmän vaatimusten puutteisiin:

”Viimeaikaiset vaaliprotestit ovat kuitenkin todistaneet, että myös poliittisten oikeuksien loukkaaminen voi saada kansalaiset kaduille. Niin

---

²⁴⁴ Idäntutkimus 2/2012 ”Talven johtopäätökset” Kirill Rogov suom. Tomi Huttunen

²⁴⁵ UP 3/2011 ”Klaanit hallitsevat Venäjää” Joonas Pörsti (haastateltu Nikolai Petrov); Idäntutkimus 2/2012 ”Venäjän keskiluokan kapina” Laura Lyytikäinen ja Suvi Salmenniemi

²⁴⁶ UP 3/2011 ”Klaanit hallitsevat Venäjää” Joonas Pörsti (haastateltu Nikolai Petrov)

²⁴⁷ Idäntutkimus 2/2012 ”Venäjän keskiluokan kapina” Laura Lyytikäinen ja Suvi Salmenniemi

²⁴⁸ HS 3.12.2011 ”Kriittisyys Putinia kohtaan kasvaa kaikkialla” Arkady Moshes

sosiaalisia oikeuksia puolustavat kuin rehellisiä vaaleja vaativatkin kansalaisliikkeet arvostelevat yhteiskunnallista eriarvoisuutta, joka näkyy eliitin ja tavallisten kansalaisten todellisuuden yhä syvempänä erkanemisena toisistaan. Eliitin ja muun Venäjän välinen kuilu on vähitellen muuntunut poliittiseksi kysymykseksi. -- Kansalaiset ovat kyllästyneet siihen, ettei heidän äänensä kuulu eivätkä heille tärkeät asiat nouse politiikan asialistalle.”²⁴⁹

4.2. Putinin hiipuva hohto

”Mielialojen muutos näkyi Vladimir Putinin kannatuksen laskuna”²⁵⁰, kirjoittaa Rogov. Ilmapiiirin ja vaatimusten muutos sekä tyytymättömyys näkyivät siis kansalaisten suhtautumisen muutoksena aikaisemmin kansalaisten vaatimuksia vastanneeseen Putiniin kannatuksen laskuna, vaikka suurta suosiota yhä nauttikin. Putinin tullessa valituksi presidentiksi ensimmäisen kerran vuonna 2000, Venäjän kansa kaipasi vahvaa johtajaa ja Putin näytti olevan juuri sitä. Putinista odotettiin Venäjällä Venäjän yhteiskunnallista yhdistäjää ja pelastajaa, joka uudistaa Venäjän ja tekee siitä paremman.²⁵¹ Jeltsinin kaoottisen valtakauden ja sekavien olojen jälkeen enemmistö venäläisistä koki Putinin ennen kaikkea turvallisuuden takuumiehenä. Kansalaiset luottivat uuteen johtajaan ja näkivät hänessä vahvan johtajan, joka olisi kykenevä saamaan aikaa yhteiskunnassa järjestyksen, jota gorbatševilais-jeltsiniläisen sekavan ajan jälkeen kaivattiin.²⁵²

Putinin ensimmäisten vuosien positiivisesta suhtautumisesta vuoteen 2012 tultaessa tapahtui kansalaisten arvioissa kuitenkin muutos, josta osoituksena suuret vaalien jälkeen ja virkaanastujaiden yhteydessä järjestettävät joukkomielenosoituksetkin olivat, ja uuden modernisaatioaallon myötä myös kansalaisten usko johtajaansa alkoi horjua. Vuonna 2012 tehtyjen mielipidemittausten mukaan Putinin kansallisena johtajana näkevien, ja hartaudella puolustavien kansalaisten osuus oli vähentynyt vajaaseen neljännekseen väestöstä. Putinin kansansuosion vähetessä väheni myös pääministeri Medvedevin sekä valtapuolue Yhtenäisen Venäjän kannatus. Vuoteen 2012 tultaessa Putinin kuva

---

²⁴⁹ HS 12.4.2012 ”Eriarvoisuus uhkaa järjestystä Venäjällä” Suvi Salmenniemi ja Laura Lyytikäinen

²⁵⁰ Idäntutkimus 2/2012 ”Talven johtopäätökset” Kirill Rogov suom. Tomi Huttunen

²⁵¹ Luukkanen 2008, 70–71.

²⁵² Seppänen 2014, 237.

kansalaisten mielissä oli siis huomattavasti heikentynyt, eikä häntä nähty enää kansakunnan tiennäyttäjänä ja auktoriteettina kuten ennen.²⁵³

Venäjän muutos ja sen myötä tapahtunut kasvaminen ulos Putinista korostuvat kirjoitettaessa Putinin kokemasta kansansuosion heikkenemisestä ja vaalien jälkeisestä pettymyksestä myös monien venäläisten suunnalta. Vaikka Putinilla ei nähdä olevan varteenotettavia vastustajia ja hänen suosionsakin tunnustetaan, kirjoitetaan kuitenkin, kuinka tästä huolimatta Putinin suosio on heikentynyt, mikä on johtanut myös hänen asemansa kyseenalaistamiseen²⁵⁴, ja hänen valtansa on alkanut horjua²⁵⁵. Putinin arvovallan heikkeneminen puolestaan liittyy siihen, kuinka ihmiset ja aika ovat Venäjällä muuttuneet niin, ettei kansan suosikki Putin enää olekaan muuttuvalla Venäjällä samassa asemassa kuin aikaisemmin. Keskustelussa tuodaan esille vanhan Putinin ja uuden Venäjän kasvavaa kuilua, kun Putin ei ole kyennyt muuttumaan Venäjän mukana, eikä näin ollen ehkä selviä ilmapiirin muutoksesta.

Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa kirjoitetaan, kuinka vielä puoli vuotta sitten Putin saattoi odottaa, että Venäjä tulee makaamaan niin kuin hän on sen kahdentoista johtovuotensa aikana opettanut. Venäjän kirjoitetaan kuitenkin muuttuneen, ja vaikka Putin yhä onkin suosituin poliitikko, ovat äänestäjät hänen rakentamaansa järjestelmään ”tyytymättömämpi kuin vuosikausiin”. Jo duumanvaalien vilpillisyysepäilyjen myötä monien kansalaisten mielissä epäluulo syveni kiukuksi, joka purkautui katuprotesteina niin järjestelmää kuin Putiniakin vastaan.²⁵⁶ Suosiostaan huolimatta Putinista kirjoitetaan siis asemiaan ja arvostusta menettäneenä johtajana, jolla ei enää olekaan samaa roolia kuin aikaisemmin Venäjän muuttuessa, eikä Putin ole muuttunut mukana:

*”Venäjän presidentillä on tuttu nimi, mutta maan yhteiskunnassa ja politiikassa hänelle tarjoutuva rooli on muuttunut viime kuukausina dramaattisesti. Vladimir Putin ei enää ole kansan johtaja.”*²⁵⁷

---

²⁵³ Seppänen 2014, 243–245.

²⁵⁴ HS 3.12.2011 ”Venäjän vaalit koettelevat vallan itsevarmuutta” pääkirjoitus

²⁵⁵ SK 4/2012 ”Keisarilla ei ole vaatteita” Teppo Tiilikainen

²⁵⁶ HS 3.3.2012 ”Venäjällä vallan lauhkeus voi vaalien jälkeen loppua” pääkirjoitus

²⁵⁷ HS 30.4.2012 ”Lännen on oltava suora Venäjää kohtaan” Arkady Moshes

”Venäjä muuttuu nopeasti, mutta Putin ei näytä tietävän miten suhtautua muutokseen. - - Poliittisia suuntaviivoja piirtäessään Putin tuntuu käyvän aivan toista keskustelua kuin hänen yleisönsä.”²⁵⁸

Putinin kirjoitetaan olevan ristiriidassa sen kanssa, mitä Venäjällä tunnutaan haluavan, eikä Putinin nähdä olevan kykenevä vastaamaan uusiin vaatimuksiin. Pynnöniemi kirjoittaa Putinista, joka yhä puhuu yhä 1990-luvun sekasorrosta, muttei lainkaan 2000-luvun ongelmista, kun taas Venäjän julkisessa keskustelussa vertaillaan nykytilannetta 2008 finanssikriisiä edeltävään aikaan ja ulkomaihin.²⁵⁹ Putin ei onnistu tarjoamaan uusia, suoria vastauksia nyky-Venäjän ongelmiin: *”Putinin vastaus tyytymättömyyden haasteeseen on ollut tarmoton”²⁶⁰*, ja tämä onkin Putinin ongelma.

”Putinilla on tarjottavanaan vain samoja vanhoja ratkaisuja. Kansalaisten enemmistö haluaa jotakin muuta: ennustettavuutta, oikeudenmukaisuutta – eikä ainakaan vanhojen virheiden toistamista, vaikka vallanpitäjät kutsuisivatkin sitä ”vakaudeksi”.”²⁶¹

”Putin sai kaksitoista vuotta sitten tehtäväkseen panna 1990-luvun sekasortoisen Venäjän järjestykseen. Hänestä tuli turvallisuuspalvelun opeilla suuren valtion johtaja, eikä hän ole päässyt tottumuksistaan irti, vaikka aika on toinen.”²⁶²

Putinista rakennetaan siis kuvaa menneisyyden johtajana, joka ei enää sovi tähän aikaan, muuttuneeseen Venäjään. Moshes kirjoittaakin, kuinka Putinia tutkimusten mukaan *”arvostetaan enemmän menneiden saavutustensa kuin tulevaisuudensuunnitelmiansa vuoksi”²⁶³*. Putinin nykytilannetta verrataankin hänen ensimmäiseen kauteensa, jolloin Putin olikin se, mitä Venäjä silloin kaipasi:

---

²⁵⁸ FIIA Comment 1/2012 “Putinin Venäjällä eletään iltaruskon aikaa” Arkady Moshes suom. Juha Mäkinen <www.fia.fi> [luettu 9.1.2018]

²⁵⁹ FIIA Comment 3/2012 “Putinin suunnitelmat kärsivät uskottavuuden puutteesta” Katri Pynnöniemi suom. Juha Mäkinen <www.fia.fi> [luettu 9.1.2018]

²⁶⁰ Helsingin Sanomat 3.12.2011 ”Venäjän vaalit koettelevat vallan itsevarmuutta”

²⁶¹ FIIA Comment 3/2012 “Putinin suunnitelmat kärsivät uskottavuuden puutteesta” Katri Pynnöniemi suom. Juha Mäkinen <www.fia.fi> [luettu 9.1.2018]

²⁶² HS 3.3.2012 ”Venäjällä vallan lauhkeus voi vaalien jälkeen loppua” pääkirjoitus

²⁶³ HS 24.9.2012 ”Putinin tilanne alkaa käydä tukalaksi” Arkady Moshes

*”2000-luvun alussa Vladimir Putin näyttäytyi nuorena ja dynaamisena johtajana, jollaista venäläiset olivat kaivanneet. - - Enää Putin ei ole se karismaattinen johtaja, joka nousi parrasvaloihin vuosituhannen vaihteessa.”*²⁶⁴

Kangaspuro kirjoittaa, kuinka Putinin ensimmäisellä kaudella Putinin politiikka, konservatiivinen vakauden ja järjestyksen palauttaminen riitti ihmisille, ja vuoteen 2008 asti jatkuneen nousukauden ajan Putinin poliittinen linja vastasi juuri sitä, mitä enemmistö väestöstä piti hyvänä politiikkana²⁶⁵, ja Iloniemi kirjoittaa, kuinka Putinin ensimmäisen presidenttikauden aikana venäläiset olivat innoissaan saadessaan viimein ”täysin toimintakuntoisen” johtajan.²⁶⁶ Kuitenkin vuoden 2008 talouskriisi ja siitä alkanut talouskasvun hidastuminen ovat verottaneet Venäjän johdon suosiota.²⁶⁷ Lisäksi Putinin ensimmäisen kauden tuoman vakauden myötä myös poliittiset vaatimukset alkoivat muuttua, eikä vakaus enää ollutkaan se tärkein.²⁶⁸

Keskustelussa korostuu Putinin ja nyky-Venäjän välinen kuilu kirjoitettaessa Putinin menneisyyden kulta-ajasta ja kuinka sen tuoma hohto alkaa kansalaisten mielissä hiipua:

*”Kun Vladimir Putin sai vähemmän kuin puolet Moskovan äänistä, se teki hänestä kuolevaisen kuolevaisten joukossa. Hohto, joka liittyi hänen ensimmäiseen presidenttikauteensa, on mennyt.”*²⁶⁹

*”Vladimir Putin ei ole koskaan aiemmin ollut Venäjällä yhtä epäsuosittu. - - Putin on ollut vallassa liian kauan, että kansa voisi suhtautua häneen samanlaisena toivona tuovana presidenttinä kuin valtakauden alussa. Hän on myös selvästi menettänyt ”teflon-Vladimirin” sädekehänsä, jonka ansiosta häntä ei heti yhdistetty maan moniin epäkohtiin ja katastrofeihin.”*²⁷⁰

---

²⁶⁴ FIIA Comment 10/2011 ”Vakaudesta pysähtyneisyyteen” Sinikukka Saari <www.fia.fi> [luettu 9.1.2018]

²⁶⁵ Idäntutkimus 2/2012 ”Putinin toinen kerta” Markku Kangaspuro, pääkirjoitus

²⁶⁶ SK 14-15/2012 ”Taistelu Venäjästä” Jaakko Iloniemi

²⁶⁷ Idäntutkimus 2/2012 ”Putinin toinen kerta” Markku Kangaspuro; UP 3/2011 ”Klaanit hallitsevat Venäjää” Joonas Pörsti (haastateltu Nikolai Petrov)

²⁶⁸ Idäntutkimus 2/2012 ”Venäjän vaalitulosien rehellisyyttä jäljittämässä” Jukka Pietiläinen

²⁶⁹ SK 14-15/2012 ”Taistelu Venäjästä” Jaakko Iloniemi

²⁷⁰ HS 24.9.2012 ”Putinin tilanne alkaa käydä tukalaksi” Arkady Moshes

Entinen kansan suosikki, vahva johtaja ja Venäjän pelastaja ei siis enää olekaan sitä muuttuvalla Venäjällä. Sen sijaan nyky-Venäjällä Putin yhdistetään vanhaan ja pysähtyneisyyteen, eikä hänellä nähdä sijaa Venäjän uudenaikaisessa tulevaisuudessa.²⁷¹ Moshes kirjoittaaakin asenteenmuutoksen – viitaten kyselytutkimuksiin, joiden mukaan vain 22 prosenttia vastaajista halusi Putinin vielä seuraavissakin eli 2018 vaaleissa presidentiksi, ja 49 prosenttia halusi presidentiksi uuden kasvon – osoittavan Venäjän olevan ”*psykologisesti valmis elämään ilman Putinia*”.²⁷²

Kaikkiaan Putinista rakennetaan siis kuvaa 2000-luvun alun vanhana johtajana, jolla ei kuitenkaan enää muuttuneessa yhteiskunnassa ole samaa roolia kuin ennen, eikä pysty vastaamaan uusiin vaatimuksiin, ei siis ole pysynyt ajan mukana. Putinin ei nähdä olevan enää niin tärkeä Venäjälle suosiostaan huolimatta, vaan muuttuvalla Venäjällä ei ole sijaan vanhalle Putinille; Venäjä on liikkumassa Putinin Venäjästä poispäin.

Putinin kannatus oli alhaisimmillaan juuri ennen 2012 vaaleja ja Putinin kolmannen kauden alussa vielä melkein puolet venäläisistä oli sitä mieltä, että johtajaa olisi seuraavissa vaaleissa vaihdettava. Jo vuoden 2013 lopussa ja vuonna 2014 mielialat alkoivat kuitenkin muuttua erityisesti propagandan ansiosta, jossa muun muassa lännenvastaisuus on ollut tärkeänä teimana.²⁷³

4.3. Aktivoituva kansalaisyhteiskunta ja oppositio

Venäläistä kansalaisyhteiskuntaa on pidetty yleensä heikkona. Yleisesti tutkimuskirjallisuudessa sen ongelmiksi on katsottu, että venäläisillä on hyvin alhainen motivaatio poliittiseen osallistumiseen ja mobilisaatioon, ja valtio myös pyrkii usein nämä tukahduttamaan. Muun muassa suurten julkisten protestien järjestäminen on tehty lähes mahdottomaksi. Jo Putinin alkuaikoina kehitettiin lainsäädäntöä, joka antoi viranomaisille laajat oikeudet estää erilaiset mielenosoitukset. Uuden lainsäädännön mukaan mielenosoituksiin tarvittiin lupa, mutta luvan kieltämiseen ei tarvittu mitään sen kummempia perusteluja. Sen lisäksi Kremlin tai Punaisen aukion läheisyydessä sai protestoida vain itse presidentin luvalla. Myöhemmin, vuonna 2007, Moskovan duuma kielsi lisäksi protestoinnin ”potentiaalisesti vaarallisilla” paikoilla kuten pääkatujen,

---

²⁷¹ HS 10.9.2011 ”Medvedevin kauden perintö jäi ohueksi” Arto Luukkanen

²⁷² HS 24.9.2012 ”Putinin tilanne alkaa käydä tukalaksi” Arkady Moshes

²⁷³ Vihavainen 2014, 62.

oikeustalojen tai tehtaiden läheisyydessä. Sääntöä onkin usein käytetty oppositiomarssien estämiseksi Moskovan pääkaduilla.²⁷⁴

Vuosien 2011–2012 protestien seurauksena käytäntöjä on yhä tiukennettu: mielenosoitusten jälkeen käynnistettiin välittömästi lainsäädännöllisiä toimenpiteitä, protestien järjestämisen vaikeuttamiseksi, rajoittamiseksi ja estämiseksi.²⁷⁵

Hallinnon toimet eivät kuitenkaan yksin olleet syynä. Vaikka sanan- ja kokoontumisvapautta on rajoitettu, ovat ne kuitenkin laajempia kuin esimerkiksi Neuvostoliitossa, mutta tästä huolimatta kansalaisyhteiskunta on Venäjällä ollut Neuvostoliittoon verrattuna heikompi ja aikaansaamattomampi. Venäläiset ymmärtävät venäläisen politiikan näennäisyyden, eivätkä siten ymmärrä, miksi politiikkaan tulisi osallistua, kun vaikuttaminen on vain näennäistä. Monille venäläisille tästä syystä esimerkiksi vaalit ovat merkityksettömiä.

Ennen vuosien 2011–2012 protesteja venäläisillä ei juuri myöskään ole ollut tapana mobilisoitua ja järjestäytyä eikä osallistua julkisiin laajoihin protesteihin. Tämä ei toki ole johtunut siitä, että kaikki venäläiset olisivat olleet siinä uskossa, että Venäjällä on täydellinen demokratia ja vaalit olisivat vapaat ja rehelliset; kaikki eivätkä myöskään ole olleet tyytyväisiä hallinnon harjoittamaan politiikkaan. Kuitenkaan ihmiset eivät ole samalla tavalla osoittaneet tyytymättömyyttään aikaisemmin kuten 2011 ja 2012 vaalien aikana.²⁷⁶

Venäjän historia ja erityisesti Neuvostoliiton perintö ovat vaikuttaneet venäläiseen kansalaisyhteiskuntaa, ja edelleen vaikuttavat. Jo Neuvostoliiton aikana kehittyneet kansalaisyhteiskunnan rakenteet ja normit ovat muokanneet ja määrittäneet kansalaisyhteiskunnan kehitystä Neuvostoliiton jälkeisellä ajalla, ja yhä määrittävät pitkälti venäläistä kansalaisyhteiskuntaa. Neuvostoaikaan kansalaisyhteiskunta oli tiukassa valtion kontrollissa, kuten kaikki sosiaalinen, taloudellinen tai poliittinen toiminta, mikä johti siihen, ettei kommunistisen puolueen ulkopuolella ollut juurikaan mahdollisuuksia yhteiskunnalliseen liikehdintään tai osallistumiseen. Ei ainakaan siinä

---

²⁷⁴ Greene 2014, 92,61,86.

²⁷⁵ Seppänen 2014, 317.

²⁷⁶ Greene 2014, 3–4,10,15.

määrin kuin läntisissä kansalaisyhteiskunnissa. Läntisten, liberaalien termien mukaan kansalaisyhteiskuntaa ei ollut.

Toki Neuvostoliitossakin jossain määrin oli mahdollisuuksia yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja joitain pieniä itsenäisiä ja valtiota vastustavia aktivistiryhmiä oli olemassa, mutta käytännössä valtiosta erillistä kansalaisyhteiskuntaa ei ollut, vaan kansalaistoiminta tapahtui pitkälti valtion instituutioiden rajoissa. Neuvostojärjestelmä jätti jälkeensä yhteiskunnallisen rakenteen, jossa valtion ja kansalaisyhteiskunnan välinen suhde on epätasa-arvoinen, jossa valtio on kansalaisyhteiskunnan yläpuolella, ja tämä järjestely on toiminut pitkälti pohjana myös nykyiselle venäläiselle kansalaisyhteiskunnan mallille. Vaikka Neuvostoliiton romahdettua valtion kontrolli helpotti ja kansalaisyhteiskunta sai enemmän tilaa kasvaa ja toimia, neuvostoajan kulttuuriset ja sosiaaliset mallit aiheuttivat epäonnistumisia kansalaisyhteiskunnan aktivoimisessa, eikä kansalaisyhteiskunta onnistunut asettumaan sille kuuluvalla paikalla valtion ja kansan välissä.²⁷⁷

Erityisesti Putinin toinen presidenttikausi vaikutti siinä määrin Venäjän poliittiseen kenttään, että lännessä alkoi jo usko Venäjän opposition olemassaoloon hiipua. Medvedevin presidenttikausi toi kuitenkin aktiivisuutta Venäjän oppositioksi määriteltäviin voimiin²⁷⁸ ja 2010-luvun alussa kansalaisyhteiskunta alkoi yhteiskunnan demokratiakehityksen myötä nousemaan yhteiskunnallisesti merkittäväksi tekijäksi, joka vallanpitäjienkin oli pakko ottaa huomioon. Kysymyksenä kuitenkin on ollut, onko mahdollista saada kansalaiset luottamaan demokratian perusarvoihin ja rakenteisiin, ja saada enemmistö kansalaisista mukaan yhteiskunnalliseen ja poliittiseen toimintaan muodostamaan aktiivisen kansalaisyhteiskunnan, pois apaattisesta olotilastaan.²⁷⁹

Venäläisten poliittisen toiminnan apaattisuus ja innottomuus tuodaankin esille keskustelussa. Lyytikäisen ja Salmenniemen mukaan venäläiset esitetään usein *”poliittisesti apaattisina ja haluttomina osallistumaan kansalaisyhteiskunnan toimintaan”*, ja *”kyynisyyden”* ja *”epäpoliittisuuden”* arvioidaan olevan jopa suurempi ongelma kuin valtiovallan sensuurin ja sorron. Venäjää verrataan tässä asiassa myös länsimaihin: venäläisten kirjoitetaan vierastavan politiikkaa ja osallistutaan

---

²⁷⁷ Ljubownikow et al. 2013, 154–160.

²⁷⁸ Smith a, 101.

²⁷⁹ Seppänen 2014, 278.

kansalaisyhteiskunnan toimintaan huomattavasti vähemmän kuin esimerkiksi länsieurooppalaiset. Venäläisten vähäisen osallistumisen takana puolestaan kirjoitetaan olevan ”syvään juurtunut poliittisen voimattomuuden tunne”.²⁸⁰ Syy löytyy siis ainakin osittain venäläisten omista ominaisuuksista.

Siksi mielenosoitukset nähdäänkin yhtenä merkkinä yhteiskunnallisesta muutoksesta ja murroksesta: vastoin historiaa ja vallitsevia käsityksiä venäläiset lähtivät kaduille osoittamaan mieltään. Kangaspuro kirjoittaa joulukuun mielenosoitusten osoittavan ”ihmisten ärsytyskynnyksen ylittyneen ja jonkin psykologisen esteen poliittiselle osallistumiselle murtuneen”.²⁸¹

*”Venäjän joulukuisista parlamenttivaaleista alkanut protestiaalto on kuitenkin yllättänyt monet ja saanut tarkistamaan arvioita venäläisten poliittisesta apaattisuudesta.”*²⁸²

*”Nyt nähdään, että venäläisiä pitkään vaivannut poliittinen apatia on ainakin suurkaupungeissa mennyt aikaa, varsinkin valistuneen keskiluokan osalta. Hallintoalamaisista on tulossa kansalaisia, jotka tiedostavat oikeutensa eivätkä vain odota vaan vaativat johtajiltaan todellisia tuloksia.”*²⁸³

Aikaisemmin poliittisesti apaattisiksi kuvailluista kansalaista kirjoitetaan nyt jonkin tietyn murtumispisteen ylityttyä kuoriutuneen aktiivisia, omat oikeutensa tiedostavia kansalaisia. Moshes kirjoittaa, kuinka joulukuun 2011 tapahtumat ”muuttivat Venäjää”, ja vaalivilpillisyyttä vastustavat mielenosoitukset ovat osoitus venäläisten asennemuutoksesta poliittiseen osallistumiseen: ”pelon kynnyks on ylitetty eivätkä kansalaiset enää tyydy passiivisesti alistumaan ”ohjattuun demokratiaan””.²⁸⁴ Myös Suomen Kuvalehdessä kirjoitetaan, ettei Venäjä ole enää entisensä: ”sisäpiirissä tehdyt päätökset ja ”ohjattu demokratia”” eivät enää toimikaan ja venäläisten poliittinen

---

²⁸⁰ Idäntutkimus 2/2012 ”Venäjän keskiluokan kapina” Laura Lyytikäinen ja Suvi Salmenniemi

²⁸¹ Idäntutkimus 4/2011 ”Ääntenlaskun vaikeus” Markku Kangaspuro, pääkirjoitus

²⁸² Idäntutkimus 2/2012 ”Venäjän keskiluokan kapina” Laura Lyytikäinen ja Suvi Salmenniemi

²⁸³ SK 14-15/2012 ”Taistelu Venäjästä” Jaakko Itoniemi

²⁸⁴ FIIA Comment 1/2012 ”Putinin Venäjällä eletään iltaruskon aikaa” Arkady Moshes suom. Juha Mäkinen <www.fiia.fi> [luettu 9.1.2018]

käyttäytyminen on muuttunut: ”venäläiset yhtäkkiä innostuivat politiikasta ja uskaltautuivat kaduille protestoimaan”.²⁸⁵

Internetissä ja kaduilla toimivan oppositioliikkeen kuvaillaan koostuvan ”ääripäistä ja kaikesta siltä väliltä.” Mukana on niin rekisteröityjä kuin rekisteröimättömiä järjestöjä ja puolueita, ja liikkeellä kirjoitetaan olevan kymmenkunta johtohahmoa, mutta liikkeen ydin ovat kuitenkin kansalaiset: ”He eivät ole tulleet mielenosoituksiin yhden yksittäisen ryhmän tai johtajan takia. He ovat päättelleet itse, että nykymenoon pitää saada muutos.”²⁸⁶

Vaikka oppositioliikkeellä ei varsinaisesti johtajaa ollutkaan, eivätkä yksittäiset henkilöt ole keskiössä liikkeessä, joitain johtohenkilöitä nostetaan kuitenkin esille, muun muassa Boris Nemtsov, Garri Kasparov, Aleksei Navalnyi, Eduard Limonov ja Ilja Jašin, jotka esiintyvät useamman kerran. Erityisesti korruptiopaljastuksia internetiin kirjoittelulla tunnetuksi tullut lakimies Aleksei Navalnyi, entinen varapääministeri ja duumanjäsen, sittemmin aktiivinen Putin-kriitikko ja oppositioaktivisti Boris Nemtsov sekä venäläinen šakkimestari ja viime vaalien alla Erimielisten marssi -mielenosoitusten keulakuvana toiminut Garri Kasparov nousevat useimmin esiin, ja heidät esitellään myös viiden vaikutusvaltaisen oppositiohenkilön joukkoon kuuluvina Suomen Kuvalehdessä.²⁸⁷

Erityisesti hallintoon olivat pettyneet ja kaduille lähteneet keskiluokan edustajat. Protestiliikkeen takana kirjoitetaan olevan uuden, kasvavan keskiluokan kasvu ja muutos, ja nostetaan esille koulutetun, urbaanin keskiluokan sekä nuorison vahva edustus protestiliikkeessä.

*”Putinin todellisena haastajana oli ja on Venäjän uuden keskiluokan ympärille kasvanut protestiliike, joka ei enää hyväksy jähmettynyttä autoritaarista ja korruptoitunutta poliittista kulttuuria.”*²⁸⁸

---

²⁸⁵ SK 9/2012 ”Käännepaikka” Susanna Niinivaara ja Teppo Tiilikainen

²⁸⁶ SK 9/2012 ”Käännepaikka” Susanna Niinivaara ja Teppo Tiilikainen

²⁸⁷ Idäntutkimus 4/2012 ”Oppositio” Markku Kangaspuro; Idäntutkimus 2/2012 ”Venäjän keskiluokan kapina” Laura Lyytikäinen ja Suvi Salmenniemi; SK 46/2011 ”Varkaiden vaalit” Teppo Tiilikainen; SK 28/2011 ”Riemunkirjava venäläinen oppositio”

²⁸⁸ HS 6.3.2012 ”Putin tarvitsisi nyt poliittista rohkeutta”

*”Venäjällä on noussut Putinin vallassaoloaikana ennennäkemätön protesti Putinia ja hänen lähipiiriään vastaan. Ihmiset, nyt myös aiemmin hiljainen keskiluokka, ovat raivoissaan Putinin hallinnon ympärille kasvaneesta korruptiosta ja vallan väärinkäytöksistä.”*²⁸⁹

Kangaspuro kirjoittaa uudesta ilmiöstä, uudesta keskiluokan ryhmän syntymisestä, johon kuuluu vallasta riippumattomia tai siitä piittaamattomia, jotka eivät työskentele suoraan valtiojohtoisissa yrityksissä tai julkisella sektorilla. Juuri tämän uuden ryhmän edustajien kirjoitetaan olevan protestiliikkeen takana. Mielenosoituksissa on Kangaspuron mukaan näkyvästi esillä erityisesti opiskelijoita, ”älymystöintelligentsijaa” kuten kirjailijoita ja taiteilijoita sekä ”uutta luovaa keskiluokkaa, itsenäisiä yrittäjiä ja ammatinharjoittajia”²⁹⁰ ja Lyytikäinen ja Salmenniemi kuvailevat vaaliprotesteja ”selvästi luokkapohjaiseksi kapinaksi”, jossa kaduille on erityisesti lähtenyt urbaani ja nuori keskiluokka.²⁹¹

Protestien takana erityisesti oleva koulutettu keskiluokka on kyllästynyt korruptoituneeseen hallintoon ja näennäiseen demokratiaan, ja odottamaan, että Venäjästä tulisi oikea markkinatalousmaa ja oikeusvaltio.²⁹² Tämä ryhmä ei enää siedä vallan väärinkäytöksiä, korruptiota, eriarvoisuutta lain edessä ja autoritaarista hallitsemistapaa vaurastumisen hintana vaan katsoo vallanpitäjien olevan kehityksen ja edistyksen esteenä.²⁹³

Vaikka yleisesti osan asiantuntijoista mukaan todistettiin poliittisesti aktiivisen ja osallistuvan keskiluokan nousua, jossa nuori ja koulutettu osa kansalaisia oli saavuttanut riittävän materiaalisen turvallisuuden tason ja alkanut vaatia poliittista vastuuvellvollisuutta hallinnolta, toiset analyysit ovat myös muistuttaneet, että kyseinen Venäjän keskiluokka on kuitenkin melko pieni kooltaan; pelkällä keskiluokalla ei ole tarpeeksi poliittista edustusta, ja suureksi osaksi se saattaa olla myös konservatiivisesti suuntautunutta. Opposition koostumuksessa huomattavaa oli myös se, että vaikka eniten

---

²⁸⁹ HS 14.12.2011 ”Nukke-ehdokka vai aito vaihtoehto”

²⁹⁰ Idäntutkimus 2/2012 ”Putinin toinen kerta” Markku Kangaspuro

²⁹¹ HS 12.4.2012 ”Eriarvoisuus uhkaa järjestystä Venäjällä” Suvi Salmenniemi ja Laura Lyytikäinen

²⁹² SK 9/2012 ”Käännekohta” Susanna Niinivaara ja Teppo Tiilikainen; HS 7.2.2012 ”146 prosenttia vapautta” Elina Grundström

²⁹³ Idäntutkimus 2/2012 ”Putinin toinen kerta” Markku Kangaspuro

tyytymättömyyttä esiintyy nuorissa, urbaaneissa ja varakkaissa, ei oppositio toki rajoittunut vain näihin ryhmiin.²⁹⁴

4.4. Sosiaalinen media ja internet

Vaalien yhteydessä media oli tärkeässä roolissa ja se nousee esille pääasiassa kahdella tavalla: ensinnäkin kirjoitetaan median, erityisesti tv-kanavien puolueellisuudesta ja käytöstä valtaeliitin hyväksi vaalikampanjoinnissa, kuten vaaleja käsittelevissä luvuissa jo tuli ilmi, ja toisena kirjoitetaan uuden median eli internetin ja sosiaalisen median käytöstä opposition ja mielenosittajien apuvälineenä niin mielenosoitusten järjestämisessä, kuin uutena, tiedonvälityksen monopolia rikkovana tiedonvälityskanavana sekä myös vaalivilpin dokumentoimisen välineenä.

Poliittisen opposition lisäksi Venäjällä vahvaksi yhteiskunnalliseksi voimaksi ovat nousseet bloggarit, jotka haluavat yhteiskunnallista muutosta sekä antaa todellisen kuvan Venäjän päättäjistä ja virkakoneistosta. Television ja osan sanomalehdistä epäonnistuessa vapaassa tiedonvälityksessä, internetistä tiedon välittäjänä on tullut tärkeämpi; erityisesti nuorten keskuudessa blogeista on tullut suosittu tapa keskustella ja saada tietoa ajankohtaisista kysymyksistä, yhteiskunnan epäkohdista ja politiikasta, asioista, joista ei muuta kautta saa tietoa, sillä tällainen keskustelu ja erilaiset näkemykset eivät tule perinteisessä mediassa esille. Bloggareista on tullut valvojia Venäjän viranomaisten mielivaltaiselle toiminnalle, ja tuovat ne esiin tavallisille kansalaisille, jotka ovat alkaneet vääristelyihin kyllästyä.²⁹⁵ Internet on siis ollut tärkeässä roolissa ilmapiirin ja yhteiskunnan muutoksessa.

Televisio on tärkein media Venäjällä, ja on ollut siitä asti, kun siitä tuli dominoiva media 1990-luvulla. Sen rooli on monista syistä säilynyt suhteellisen haastamattomana: ensinnäkin Venäjän koosta huolimatta kansalliset televisiokanavat saavuttavat 99% kansalaisista ja melkein kaikilla kotitalouksilla on televisio. Toiseksi kansalliset sanomalehdet ovat kalliimpia ja kaikilla ei ole varaa tilata niitä. Kolmanneksi, internet ei

---

²⁹⁴ DeBardleben 2013, 14–15; Seppänen 2014, 285.

²⁹⁵ Smith 2011 a, 108–110.

ole vielä onnistunut haastamaan television roolia, sillä telekommunikaatioinfrastruktuuri ei Venäjällä ole ollut länsimaiden tasolla.²⁹⁶

Kuten aikaisemmissa luvuissa on todettu, median puolueellisuus on ollut ongelma venäläisissä vaaleissa kautta niiden historian, eivätkä 2011 ja 2012 vaalit olleet poikkeus, erityisesti presidentinvaaleissa median puolueellisuus oli suuri ongelma. Venäjällä media, erityisesti televisio, on Kremlin ohjauksessa, eli siltä osin Venäjän hallinto hallitsee mediaa.²⁹⁷ Putinin ensimmäisten presidenttikausien aikana kausien suuret TV-kanavat ostettiin valtion kontrolliin: päätelevisioasemien NTV:n ja Channel 1:n kansallistamisella on pyritty lujittamaan keskusvallan ja eliitin asemaa, jottei näiden valtaa päästä uhkaamaan hallinnon ulkopuolelta. TV-asemien ottaminen valtion kontrolliin ei tarkoita kokonaisvaltaista valtion harjoittamaa median sensuuria: itsenäisiä ääniä on yhä jäljellä muissa, myös perinteisissä medioissa, kuten joissain sanomalehdissä.

298

Kuitenkin Putinin aikaisia valtion pyrkimyksiä kontrolloida tiedotusvälineitä pidetään iskuna demokratiaa ja sananvapautta vastaan ja televisiokanavien ottamista valtion kontrolliin voidaan pitää siirtymisenä demokratiasta ohjattuun demokratiaan.²⁹⁹ Lisäksi joidenkin asiantuntijoiden mukaan venäläisen journalismin isoin ongelma on itsesensuuri, isompi kuin varsinainen sensuuri. Itsesensuuri näkyy yleisenä ymmärryksenä esimerkiksi siitä, keille poliitikoille annetaan enemmän näkyvyyttä vaikkei varsinaista virallista ohjeistusta tai suoria ohjeita olisikaan. Halutaan miellyttää, ei haluta menettää asemiaan, ja halutaan elää rauhassa.³⁰⁰

Pääasiassa perinteisestä mediasta vaalien yhteydessä kirjoitettaessa kirjoitetaan sananvapauden rajoittuneisuudesta ja siitä, kuinka media on valtaeliitin kontrollissa: tv-kanavia erityisesti kuvaillaan ”*Kremlin propagandavälineiksi*”³⁰¹ ja ”*valtaeliitin propagandakanaviksi*”³⁰². Lonkila kuvailee Venäjän sananvapauden tilannetta Vladimir Gel’manin ”puolivapaan sanan” käsitteellä tarkoittaen sitä, että poliittisen hallinnan

---

²⁹⁶ Salminen 2009, 31–32; Pietiläinen, Fomicheva & Resnianskaia 2010, 41.

²⁹⁷ Karppinen 2006, 299.

²⁹⁸ Greene 2014, 61, 85.

²⁹⁹ Salminen 2009, 41.

³⁰⁰ Khuvostunova & Voinova 2009, 195–196.

³⁰¹ SK 46/2011 ”Varkaiden vaalit” Teppo Tiilikainen

³⁰² Idäntutkimus 2/2011 ”Sananvapaus, sosiaalinen media ja kansalaisaktivismi Venäjällä” Markku Lonkila

kannalta tärkein tiedonvälityskanava – kansalliset tv-kanavat – ovat valtion suorassa tai vähintään epäsuorassa kontrollissa, joukkotiedotusvälineiden käsiteltäväksi valitaan vain sellaiset yhteiskunnalliset kysymykset, joista on hyötyä valtaeliitille, ja tietyt asiat on suljettu tiedotusvälineiden käsittelyn ulkopuolelle, eivätkä epätoivotut henkilöt tai mielipiteet pääse esille.

Lonkila muistuttaa kuitenkin myös, ettei Venäjän tiedotusvälineitä voi luonnehtia täysin sensuroiduiksi, nostaen esille muun muassa riippumattoman sanomalehden Novaja Gazetan sekä kriittiset nettisivustot. Kuitenkin puolisananvapauteen kirjoitetaan kuuluvan, että kriittisiin medioihin ja journalisteihin kohdistetaan aika ajoin rangaistuksia, joiden on tarkoitus toimia myös varoituksena muille, ja joka johtaa itsesensuuriin oman toiminnan ja olemassaolon jatkuvuuden takaamiseksi.³⁰³

Myös Teppo Tiilikainen kirjoittaa vapaita ja riippumattomia sanomalehtiä Venäjällä julkaistavan, esimerkkinä myös Novaja Gazeta, mutta samalla kirjoitetaan, kuinka tällaisesta riippumattomuudesta joutuu maksamaan kovan hinnan, viitaten murhattuihin toimittajiin.³⁰⁴ Perinteisen median kirjoitetaan siis olevan suurelta osin valtion kontrollissa, ja vapaankaan median kohdalla ei voida puhua täydestä vapaudesta, vaan muistutetaan niitakin rajoitettavan rangaistuksen ja väkivallan uhalla. Periaatteessa vapaa mediakaan ei siis käytännössä ole täysin vapaata, ja sananvapauden rajoittuneisuus korostuu keskustelussa venäläisestä mediasta.

Internetin leviäminen on tuonut tähän järjestelmään kuitenkin muutosta ja internetin ja sosiaalisen median kasvun merkitys korostuu keskustelussa paljon. Internetin ja sosiaalisen median merkityksen kirjoitetaan piilevän juurin uutena itsenäisenä tiedonvälityskanavana, erityisesti sellaisessa valtiossa kuin Venäjä, jossa sananvapautta ja kansalaisoikeuksia on rajoitettu. Kun lähtökohtana on Venäjän puutteellinen sananvapaus, sekä rajoitettu ja manipuloitu, merkittävältä osalta valtion kontrollissa oleva media, internetillä ja sosiaalisella medially katsotaan olevan tärkeä rooli demokratian ja sen kehityksen kannalta.³⁰⁵

---

³⁰³ Idäntutkimus 2/2011 ”Sananvapaus, sosiaalinen media ja kansalaisaktivismi Venäjällä” Markku Lonkila

³⁰⁴ SK 46/2011 *Varkaiden vaalit* Teppo Tiilikainen

³⁰⁵ Idäntutkimus 2/2011 ”Sananvapaus, sosiaalinen media ja kansalaisaktivismi Venäjällä” Markku Lonkila

Vastoin vallanpitäjien hallitsemaa perinteistä tai ns. vanhaa mediaa, uuden median kanavat ovat askeleita demokraattisempaan suuntaan. Sosiaalisen median sovelluksien ja kanavien sekä itsenäisen nettijournalismin kirjoitetaan luoneen Venäjälle ”*vallanpitäjistä riippumattoman julkisen keskustelun foorumin*”³⁰⁶ ja ”*vapaan tiedonvälityksen vyöhykkeen*”³⁰⁷. Internetiä pidetään vaihtoehtoisena julkisen keskustelun ja tiedonvälityksen välineenä valtion kontrolloimille välineille, ja niiden merkityksen lisääntyminen tiedonlähteinä on johtanut siihen, ettei vallanpitäjillä ole enää samanlaista otetta tiedonvälityksessä.

Internetin ja sosiaalisen median merkitys tiivistyvät erityisesti vallanpitäjien epädemokraattisen järjestelmän murtajana, sen vastustaessa vallitsevaa tiedonvälityksen monopolia. Rogov kirjoittaa, kuinka ”*Internetin leviäminen on rikkonut Kremlin monopolin tiedonvälityksessä*”³⁰⁸ ja Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa kirjoitetaan internetin ja sosiaalisen median merkityksen lisääntymisen tiedonlähteinä johtaneen siihen, että jo yleensäkin vallan monipoli on alkanut näyttää uhatulta, kun ”*Venäjän johtajilla ei enää ole julkisen keskustelun monopolia*”.³⁰⁹ Myös Niinivaara kirjoittaa sosiaalisen median murtaneen Venäjällä aikaisemmin vallinneen tiedonvälityksen monopolin, aktivistien ollessa luovia sosiaalisen median käyttäjiä.³¹⁰

Internetin ja sosiaalisen median käyttäjinä nousevatkin esiin nimenomaan venäläinen oppositio ja kansalaiset. Siinä missä perinteinen media on valtaeliitin vallankäytön väline, internetin ja sosiaalisen median merkitys korostuu nimenomaan opposition välineenä:

*”Ylhäältä johdetuissa poliittisia kansalaisoikeuksia rajoittavissa oloissa digitaalinen viestintäteknologia ja sosiaalinen media tarjoavat väylän järjestelmää vastustavan protestin purkautumiselle ja vastarinnan mobilisoimiselle, kuten Venäjän 2011 duumanvaalien ja presidentinvaalien jälkeiset tapahtumat osoittavat.”*³¹¹

---

³⁰⁶ <www.politiikasta.fi> 18.4.2012 ”Sosiaalinen media ja Venäjän opposition protestit” Markku Lonkila [luettu 9.1.2018]

³⁰⁷ Idäntutkimus 2/2012 ”Talven johtopäätökset” Kirill Rogov suom. Tomi Huttunen

³⁰⁸ Idäntutkimus 2/2012 ”Talven johtopäätökset” Kirill Rogov suom. Tomi Huttunen

³⁰⁹ HS 18.2.2012 ”Venäjän uudenlaiset mediavaalit” pääkirjoitus

³¹⁰ SK 50/2011 ”Odotettu protesti” Susanna Niinivaara

³¹¹ <www.politiikasta.fi> 24.8.2012 ”Venäjä on digiaktiivisuuden koe-eläinpuisto” Jarmo Rinne [luettu 9.1.2018]

”Puolivapaan sanan oloissa Internetin ja sosiaalisen median merkitys kasvaa, ja niiden eri sovelluksia käytetään sekä kriittisen keskustelun foorumeina että kansalaistoiminnan mobilisoimiseen.”³¹²

Kansalaisaktivisteille internet ja sosiaalinen media ovat olleet tärkeä keskusteluareena ja työkalu opposition ja protestiliikkeiden tapahtumien organisoimisessa: opposition mielenosoituksia voidaan organisoida nopeasti ja niiden hajottamisesta voidaan raportoida lähes reaaliajassa. Sosiaalisesta mediasta myös esimerkiksi hallinnon väärinkäytökset ja skandaalit leviävät ja ovat vuotaneet myös perinteiseen mediaan.³¹³

Seppänen (Janne) ja Väliverronen kutsuvat tätä osallistumisen kulttuuriksi. Ennen internetiä ja sosiaalista mediaa – tai niiden merkityksen kasvua – perinteisen median, television, radion ja printtimedian, aikana yleisöön kuuluvilla ei juuri ollut mahdollisuuksia osallistua sisällön tuottamiseen. Internetin ja tietoverkkojen yleistyttyä tuli muutos ja median rakennemuutoksen myötä muutos myös valta-asemiin, kun syntyi ns. *osallistumisen kulttuuri*. Poliitikassa osallistuminen tarkoittaa kansalaisten kiinnostumista poliittisesta vaikuttamisesta muutenkin kuin äänestäjinä, sekä osallistumista mielipiteiden sanomista silloinkin, kun sitä ei ole erikseen kysytty. Vallan yhteistoiminnallista ulottuvuutta hyödynnetään tavoittelemalla lisää vaikutusvaltaa esimerkiksi mobilisoitumalla kansanliikkeeksi. Sosiaalisessa mediassa toimivat joukkoliikkeet pystyvät esimerkiksi vaikuttamaan hallituksen tai yritysten toimintaan paljastamalla niiden toiminnan epäkohtia tai väärinkäytöksiä.³¹⁴

Internet ja sosiaalinen media eivät olleet vain opposition välineitä vaan ylipäätään mahdollistivat koko oppositioliikkeen synnyn ja toiminnan. Internetillä ja sosiaalisella medalla kuvaillaan olleen oppositioliikkeen organisoitumisessa *”käänteentekevä merkitys”*³¹⁵, ja ilman sosiaalista mediaa suuria protestimarsseja olisi jopa ollut mahdotonta järjestää.³¹⁶ Lonkila kirjoittaa sosiaalisen median alustoiden toimineet alustoina paikallisten oppositio- ja sosiaalisten liikkeiden mobilisaatiolle sekä *”luoneet verkostoja, joita pystyttiin joulukuun mielenosoituksissa aktivoimaan”*. Protesteille oli

---

³¹² Idäntutkimus 2/2011 ”Sananvapaus, sosiaalinen media ja kansalaisaktivismi Venäjällä” Markku Lonkila

³¹³ Idäntutkimus 2/2011 ”Sananvapaus, sosiaalinen media ja kansalaisaktivismi Venäjällä” Markku Lonkila

³¹⁴ Seppänen & Väliverronen 2012, 191–192.

³¹⁵ SK 9/2012 ”Käännekohta” Susanna Niinivaara ja Teppo Tiilikainen

³¹⁶ HS 18.2.2012 ”Venäjän uudenlaiset mediavaalit” pääkirjoitus

siis olemassa sosiaalisen median kautta luotu verkosto ja oppositio oli olemassa, mikä mahdollisti laajat protestit heti, kun hallitus tarjosi protesteille laukaisevan tekijän.³¹⁷

Lyytikäinen ja Salmenniemi puolestaan kirjoittavat, kuinka erityisesti internet uutena uutisvirtana, elintason kohoamisen ohella, on ylipäättään mahdollistanut protestimielialan synnyn.³¹⁸ Sen ohella, että internet ja sosiaalinen media toimivat opposition järjestäytymisen ja mielenosoitusten järjestämisen välineenä sekä tiedonvälityskanavana, toimi se myös protestimielialan ilmaisun ja levittämisen välineenä toimimalla mielipiteiden, erityisesti hallinnonvastaisten mielipiteiden ilmaisun välineenä, mikä yleensä Venäjällä on ollut vähäistä ja vaikeaa ellei mahdotonta. Tästä esimerkkinä aikaisemmin mainittu johtajille naureskelu internetissä.

Internetin ja sosiaalisen median merkitystä ja mahdollisuuksia Venäjän yhteiskunnallisessa muutoksessa korostetaan vertaamalla Venäjän tilannetta myös Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän kansannousuihin, joissa internetin ja sosiaalisen median merkitys ja hyödyntäminen kasvoivat, ja pohtimalla, kuinka pitkälle se voi Venäjällä mennä:

”Internetin ja sosiaalisen median rooli Pohjois-Afrikan, erityisesti Egyptin kansannousuissa houkuttaa kysymään, voisiko Venäjän sosiaalinen media toimia nykyyhallintoa vastustavan laajemman protestin välineenä.”³¹⁹

”Tämä informaatiopadon murtumisen mekanismi kertoo internet-aikakauden politiikasta ja lähentää Venäjän tapahtumia arabimaiden vallankumouksiin.”³²⁰

Keväällä 2010 Pohjois-Afrikassa käynnistyi kansalaisliike, joka pakotti diktaattorit pois vallasta, protestiaalto levisi nopeasti Lähi-Itään ja se oli verrattavissa kommunismin kaatumiseen, joka samoin vyöryi Itä-Euroopan läpi. Kyseessä oli suurin demokraattisen innostuksen purkautuminen alueella sitten Etelä-Afrikan apartheid-hallinnon

---

³¹⁷ <www.politiikasta.fi> 18.4.2012 ”Sosiaalinen media ja Venäjän opposition protestit” Markku Lonkila [luettu 9.1.2018]

³¹⁸ Idäntutkimus 2/2012 ”Venäjän keskiluokan kapina” Laura Lyytikäinen ja Suvi Salmenniemi

³¹⁹ Idäntutkimus 2/2011 ”Sananvapaus, sosiaalinen media ja kansalaisaktivismi Venäjällä” Markku Lonkila

³²⁰ Idäntutkimus 2/2012 ”Talven johtopäätökset” Kirill Rogov suom. Tomi Huttunen

korvaantumisen demokraattisesti valitulla hallituksella ja demokratia näytti olevan taas vauhdissa. Arabimaiden kansannousussa sosiaalisella medially ja erityisesti vastavalvonnalla oli tärkeä osuus: kansalaisaktivistit muun muassa hyödynsivät sosiaalista mediaa ja internetiä jakaessaan viranomaisten väkivallasta kertovia kuvia nähtäville julkisesti, ja paljastaessaan poliisien harjoittamaa väkivaltaa ja kidutusta, josta perinteisessä mediassa ei puhuttu.³²¹

Vuoteen 2014 mennessä demokratisoitumisiike oli jo laantunut: monin paikoin demokratisointi jäi puolitiehen ja tilanteet olivat huonontuneet monin tavoin.³²² Vielä 2011 ja 2012 vertaus viittasi kuitenkin juuri demokratisoitumisaaltoon ja sen potentiaaliseen vallankumouksellisuuteen sekä sosiaalisen median korostuneeseen rooliin tässä. Toisaalta jälkikäteen tarkasteltuna, myös Venäjällä asiat eivät lopulta edenneet ainakaan siinä määrin kuin ehkä uskottiin, joten näin tarkasteltuna vertaus sitenkin osuva.

Kaikki tutkijat eivät ole olleet vakuuttuneita osallistumisen kulttuurin uutta luovasta voimasta. On esimerkiksi huomautettu, että osallistumisen käytännöt eivät ole vasta sosiaalisen median synnyttämiä uusi asioita, vaan esimerkkejä löytyy myös perinteisessä mediassa, kuten merirosvoradiot. Pelkkä osallistumisen mahdollisuus ei myöskään vielä synnytä uutta kulttuuria. Jotkut tutkijat suhtautuvat kriittisesti teknoutopistisiin ennustuksiin, joissa uuden median ennustetaan syrjäyttävän vanhan ja ylistetään uuden median demokraattista potentiaalia kritiikittömästi.³²³ Seppäsen (Esa) mukaan sosiaalisen median voimaa ei tule liioitella, eikä myöskään vähätellä. Sosiaalisen median merkitys on kasvussa, samalla kun sen käyttö on kasvussa, mutta sosiaalinen media ja internet eivät kuitenkaan Seppäsen mukaan riitä kehittämään riittävää vastavoimaa tai yhdistämään hajanaista oppositiota vallanpitäjiä vastaan.³²⁴

Varauksellisuus sosiaalisen median vallankumouksellisuuden suhteen tuleekin myös esille. Lonkilan arvion mukaan merkittävyystään huolimatta, alustavien huomioiden perustella ei Venäjän sosiaalinen media todennäköisesti tulisi toimimaan nykyhallintoa vastustavan laajemman protestin välineenä, johtuen muun muassa siitä, että Kreml on myös tietoinen sen potentiaalista. Sosiaalisen median avulla mobilisoitu, valtakunnan

---

³²¹ Shapiro 2015, 191; Seppänen & Välierronen 2012, 200–201.

³²² Shapiro 2015, 191

³²³ Seppänen & Välierronen 2012, 192–194.

³²⁴ Seppänen 2014, 281.

laajuinen protesti vaikuttaa Venäjällä lähiaikoina epätodennäköiseltä Lonkilan mukaan myös siksi, että Venäjän nykyhallinto nauttii yhä merkittävää kannatusta.³²⁵ Toisaalta muistutetaan myös siitä, miten internet-aikakaudella näiden prosessien ymmärtäminen ja ennakoiminen voi olla vaikeaa: tilanteet voivat nopeastikin muuttua ja tulokset voivat olla arvaamattomia.³²⁶

5. Venäjän tulevaisuus

Mikael Pentikäinen kirjoittaa vuoden 2011 lopussa, kuinka duuman vaalien ja eri puolilla maata tapahtuvien mielenosoitusten myötä Venäjällä ”on käynnistynyt arvaamaton muutos, jonka tulosta on vaikea ennakoida”.³²⁷ Seuraavana keväänä Niinivaara kirjoittaa, kuinka sen lisäksi, että duumanvaalit ja niitä seuranneet mielenosoitukset ovat käännekohta Venäjän politiikassa, selvää on myös ”ettei kukaan tiedä, mitä tästä kaikesta seuraa”.³²⁸ Muutokset ilmapiirissä ja yhteiskunnassa ovat tehneet Venäjän tulevaisuudesta epävarman.

Mihin Venäjä on menossa, on ollut kiinnostava kysymys monille bisneksentekijöistä poliittisen historian tutkijoihin, ja vastaukset ovat aina vaihdelleet, eikä Venäjän tulevaisuuden ennustaminen ole ollut helppoa, edes venäläisten itse.³²⁹ Erilaisia skenaarioita demokratisaatiosta hajoamiseen ja epäjärjestykseen on Venäjän tulevaisuudesta Venäjä-tutkimuksessa esitetty. Luukkanen on aikaisemmin tuonut esille Venäjän tapauksessa esitetyn ajatuksen kahdesta mahdollisesta tulevaisuudesta: mikäli Venäjää voidaan pitää demokraattisena valtiona, ei hajoamista tapahdu; mikäli Venäjää ei voida pitää aidosti demokraattisena, on sillä edessä kriisi, sillä maan aito demokratisoituminen johtaisi hajoamiseen.³³⁰

Erään Seppäsen esittelemän näkemyksen mukaan Venäjällä on kolme tulevaisuusskenaariota: (1) pessimistinen, jossa Venäjän valtio hajoaa itsenäisiksi, suvereenisiksi valtioiksi; (2) neutraali, jossa Venäjä pysähtyy paikoilleen pyrkiessään

---

³²⁵ Idäntutkimus 2/2011 ”Sananvapaus, sosiaalinen media ja kansalaisaktivismi Venäjällä” Markku Lonkila

³²⁶ Idäntutkimus 2/2012 ”Talven johtopäätökset” Kirill Rogov suom. Tomi Huttunen; Idäntutkimus 2/2011 ”Sananvapaus, sosiaalinen media ja kansalaisaktivismi Venäjällä” Markku Lonkila

³²⁷ HS 11.12.2012 ”Vedet valuvat vuorilta Venäjällä” Mikael Pentikäinen

³²⁸ SK 4/2012 ”Venäjän katujen mieli” Susanna Niinivaara

³²⁹ Luukkanen 2001, 234.

³³⁰ Luukkanen 2001, 247.

säilyttämään nykykehitystä muistuttavaa horjuvaa tasapainoa; (3) optimistinen, jossa Venäjä muuttuu radikaalisti, mahdollisesti väkivaltaisten mullistusten kautta, vuosisatoja vanhojen perinteisen venäläisen sivilisaation periaatteiden pohjalta kokonaan uudeksi valtioksi ja syntyy kokonaan uusi yhteiskuntajärjestys. Mikäli modernisoituminen pääsee Venäjällä kunnolla vauhtiin, on neutraalin skenaarion todennäköisyys pieni. Seppänen ei kuitenkaan usko, että nähtävissä olevassa Venäjän tulevaisuudessa tultaisiin näkemään suurta, radikaalia, sisäistä mullistusta, nykyisistä yhteiskunnallisista muutoksista huolimatta.³³¹

Skenaariot tai tulevaisuudenkuvat ovat keskeinen käsite niin historian tutkimuksessa kuin tulevaisuudentutkimuksessa. Historiantutkimuksessa menneitä tulevaisuuksia arvioidaan suhteessa toteutuneisiin kehityskulkuihin. Menneisyyden tulevaisuuskuvat ovat mielenkiintoisia siinä, että menneisyyden kehityskulkuihin sisältyneiden epävarmuuksien ja avoimien tulevaisuuksien – mahdollisten, mutta sittemmin ainakin osittain toteutumattomien, vaihtoehtojen kartoittaminen auttaa ymmärtämään myös menneisyyttä. Erityisesti esimerkiksi sotien jälkeiset murrokset ovat olleet avoimien ja epävarmojen tulevaisuuksien hetkiä, monien yhteiskunnallisten ilmiöiden järjestäytyessä uudelleen, sekä esimerkiksi kylmän sodan jälkeinen maailma, mutta muutenkin jokainen menneisyyden hetki on sisältänyt avoimia tulevaisuuksia ja omana aikanaan varmojakin ennustuksia tulevaisuudesta.³³²

Tulevaisuudentutkimukseen yleensä kuuluu ajatus monista tulevaisuuksista (*futures*), useista mahdollisista, vaihtoehtoisista kehityspoluista, yhden tulevaisuuden (*future*) sijaan. Tulevaisuuskuvia luodessa tulisikin kartoittaa useita mahdollisia tulevaisuuksia, joiden todennäköisyyttä ja haluttavuutta voidaan arvioida. Tulevaisuusskenaarioita muotoillessa käytetään usein kolmen skenaarion sarjaa, jolloin skenaarioita ovat uhkaskenaario, nykyisen kehityksen jatkuminen sekä haluttu skenaario eli visio.³³³

Myös Jaakko Iloniemi arvioi, että Venäjällä on edessään nyt kolme tulevaisuuden vaihtoehtoa: (1) vanhan vallan jatkuminen; (2) epäjärjestyksen kausi: Venäjällä saattaa olla edessään vaikea aika, jopa niin kutsuttu sotkuinen aikakausi, jossa ”*yhteiskunta ei toimi edes kohtalaisesti*”, ja jollaista ei kenenkään kuitenkaan tulisi Iloniemen mukaan

---

³³¹ Seppänen 2014, 311–312, 320.

³³² Hakoniemi & co. 2018, 7–11.

³³³ Malaska 2013, 17–19; Niiniluoto 2013, 25; Jarva 2013, 159.

toivoa; (3) Putin etsii kompromissia tyytymättömien kanssa. Sekään ei kuitenkaan ole varma tie vaan saattaa sekin johtaa kumoukseen. Iloniemi tarkastelee tilannetta Suomen näkökulmasta, jolloin järjestykseen johtava tai sen säilyttävä vaihtoehto nähdään parhaana:

*”Sisäisesti hajanainen naapuri olisi hankala naapuri, ehkä vaarallinenkin. Järjestys, vaikka vähän huonompikin, olisi meillekin parempi vaihtoehto.”*³³⁴

Pentikäinen katsoo Venäjän epävakauden todennäköisesti kasvavan ja arvioi tämän myös vaikuttavan Suomeen:

*”Meidän on hyvä pohtia, miten Venäjän arvaamaton muutos vaikuttaa Suomeen. - - Jos epävakaus kasvaa Venäjällä, kuten voi olettaa, se heijastuu väistämättä Suomeen, vaikka se ei sotkisi kahdenvälisiä suhteitamme.”*³³⁵

Epäjärjestys ja epävakaus eivät siis ole toivottavia, erityisesti Suomen kannalta. ”Muutosta sekavaan tilanteeseen on tuskin lähiaikoina odotettavissa.” kirjoitetaan Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa, mutta todetaan, että odotellessa ”sekä EU:n että Suomen tulee kaikin tavoin tukea oikeusvaltion kehitystä Venäjällä.”³³⁶

Tulevaisuuden spekuloinnit nousevat keskustelussa esiin erityisesti Venäjän hallinnon ja katujen opposition kannalta. Esiin tuodaan sekä hallinnon sekä opposition heikkouksia, miten ne tulevat vaikuttamaan, ja miten näiden tulevaisuudessa tulisi toimia. Keskustelussa korostuu Venäjä nykyjärjestelmän kestävyys, ulkoisten paineiden ja sisäisen hajaannuksen alla, ja hallinnon tarve uudistua ja kuunnella kansalaisten vaatimuksia, taatakseen säilyvyytensä, mutta toisaalta epäilyt sen kyvystä tähän. Opposition kohdalla puolestaan korostuu hallinnon asettamien rajoitusten aiheuttamien ongelmien lisäksi sen hajanaisuuden ongelma ja, tarve järjestäytyä, jotta se voisi tarjota varteenotettavan vaihtoehdon.

---

³³⁴ SK 51-51/2011 ”Putin tiikerin selässä” Jaakko Iloniemi

³³⁵ HS 11.12.2012 ”Vedet valuvat vuorilta Venäjällä” Mikael Pentikäinen

³³⁶ HS 7.7.2012 ”Ihmisoikeudet koetuksella Venäjällä” pääkirjoitus

5.1 Putinin hallinnon tulevaisuus

Putinin ja valtapuolueen suosion hiipumisen myötä keskustelussa nousee esiin koko Venäjän nykyjärjestelmän säilymisen kyseenalaistaminen. Putinin suosion laskun ja aseman kyseenalaistamisen niin kansan kuin eliitinkin piirissä nähdään johtavan hallinnon kriisiin ja mahdolliseen hajoamiseen. Moshes ennustaa jo ennen presidentin vaaleja, että ”*Putinin Venäjällä eletään iltaruskon aikaa*”: Moshes kirjoittaa, että vaikka Putin tulee voittamaan maaliskuun presidentinvaalit, hänen valtansa legitimeetti murenee, ja tämän legitimeetin menetys puolestaan merkitsee sitä, että ”*kysymys ei enää ole siitä, pysyykö hallinto pystyssä vai ei, vaan siitä, milloin se kaatuu.*”³³⁷ Putinin suosion hiipussa Putinin ympärille rakentuneella järjestelmällä ei nähdä olevan tulevaisuutta muuttuneella Venäjällä.

Osaltaan vaalien vilpillisyys potentiaalisesti uhkaa hallinnon tulevaisuutta. Kangaspuro uskoo opposition väärinkäytössyytösten tulevan tutkimatta jätettynä jättämään ”*pysyvän varjon valitun duuman legitiimiyden ylle*”³³⁸ ja myös Grundström kirjoittaa vaalivilpin vähäisyydestään huolimatta vähentävän valtion johdon uskottavuutta, saattaen näin ”*suistaa maan sekasortoon*”.³³⁹

Ulkoisten paineiden ja Putinin aseman ja suosion heiketessä, eliitin ei nähdä mahdollisesti kestävän yhtenäisenä, vaan kirjoitetaan eliitin alttiudesta hajaantumiselle, mikä on uhka koko järjestelmän kestävyydelle. Ulkopolitiikka-lehden haastatteleva tutkija Nikolai Petrov ennustaa, että ”*Venäjän hallintoon kohdistuu yhä kasvavia paineita, jotka purkautuvat ennen pitkää jonkinasteisena kriisinä*”, johtuen taloudellisista ongelmista sekä valtaryhmittymien välisen kamppailun kiristyessä: vallanjaosta on pystytty aikaisemmin eri ryhmittymien välillä valtaeliitin keskuudessa sopimaan, mutta nyt ”*niiden välinen kilpailu on koventumassa*”.³⁴⁰

Saari kirjoittaa, kuinka poliittisen eliitin piirissä on esitetty uudenlaista kritiikkiä Putinia kohtaan: Putinin ilmoitus presidenttiehdokkuudesta sai yllättävän monet eliitin jäsenet

---

³³⁷ FIIA Comment 1/2012 ”Putinin Venäjällä eletään iltaruskon aikaa” Arkady Moshes suom. Juha Mäkinen <www.fiia.fi> [luettu 9.1.2018]

³³⁸ Idäntutkimus 4/2011 ”Ääntenlaskun vaikeus” Markku Kangaspuro

³³⁹ HS 7.2.2012 ”146 prosenttia vapautta” Elina Grundström

³⁴⁰ UP 3/2011 ”Klaanit hallitsevat Venäjää” Joonas Pörsti (haastateltu Nikolai Petrov)

ilmaisemaan tyytymättömyytensä julkisesti.³⁴¹ Rogov kirjoittaa, kuinka Medvedevin uudistuksiin ja edistykseen viittaava retoriikka teki eliittiin vaikutuksen, joten ”*paluu putinilaiseen huomattavasti arkaaisempaan voiman ja epäluottamuksen retoriikkaan masensi eliitin*”.³⁴² Venäjän valtaeliitistä löytyi myös Medvedevin tukijoita, ja jotka olisivat suoneet Medvedevin presidenttiyden jatkuvan Putinin sijaan.³⁴³

Eliitin sisällä olevat taustaryhmät ovat tärkeitä, ja Venäjän johtaja tarvitsee valtaeliitin sisällä vahvan tuen saadakseen asioita eteenpäin. Lisäksi asemansa legitimoidakseen ja saadakseen yleisen hyväksynnän, johtajalla on oltava kansan kannatus.³⁴⁴ Valtaeliitin tuki Putinille oli siis hänen hallintonsa tulevaisuuden kannalta tärkeää. Putinin kirjoitetaankin olevan hyvin riippuvainen tukiryhmiensä luottamuksesta, sillä nyky-Venäjällä valta nousee ensisijassa hallinnon, turvallisuuskoneiston ja talouden voimaryhmien kirjoittamattomista sopimuksista: ”*Jos Putin alkaa uudella presidenttikaudellaan näyttää kuluneen talven tapaan heikolta, tukipiirit alkavat etsiä toista valtajärjestelyä.*”³⁴⁵

Rogov arvioi, että eliitin pettyminen Putinin paluuseen Medvedevin jälkeen, Putinin kannatuksen lasku kansan keskuudessa sekä Putin-vastaisten mielialojen tuominen ilmi informaatiopadon murruttua ovat osa prosessia, jonka seurauksena ”*aurotitäärisen*” johtajan aseman heikkeneminen ”*tulee väkisinkin johtamaan eliitin hajaantumiseen,*” kun pettynyt eliitti auttaa opposition rakentumisessa ja alkaa ”*varautua korvaamaan rappeutuvaa valtarakennetta.*”³⁴⁶

Kangaspuro arvioi: ”*Moniaineksinen Yhtenäinen Venäjä on potentiaalisesti altis hajaannukselle*”, johtuen sen heterogeenisyydestä. Kangaspuron mukaan voidaan olettaa, että niin kauan kuin ”*Venäjän talous pysyy vakaana, sosiaaliset ongelmat eivät kärjisty nykyisestään ja kansalla säilyy usko Putinin johdolla tapahtuvaan elintason nousuun, on todennäköistä että Venäjää hallitsevat lunastavat kansan suostumuksen valtaansa*”, jolloin myös eliitin hajoaminen olisi ”*epätodennäköistä*”. Kuitenkin näin ollen erityisesti talouden ongelmat olisivat uhka poliittisen eliitin yhtenäisyydelle:

---

³⁴¹ FIIA Comment 10/2011 ”Vakaudesta pysähtyneisyyteen” Sinikukka Saari <www.fia.fi> [luettu 9.1.2018]

³⁴² Idäntutkimus 2/2012 ”Talven johtopäätökset” Kirill Rogov suom. Tomi Huttunen

³⁴³ Smith 2011 a, 98.

³⁴⁴ Smith 2011 a, 101.

³⁴⁵ HS 3.3.2012 ”Venäjällä vallan lauhkeus voi vaalien jälkeen loppua” pääkirjoitus

³⁴⁶ Idäntutkimus 2/2012 ”Talven johtopäätökset” Kirill Rogov suom. Tomi Huttunen

”Se puolestaan voisi johtaa poliittisten voimien uudelleen ryhmittäytymiseen ja horjuttaa nykyistä tandemkratiaa, joka muuten voi periaatteessa jatkua vielä ainakin seuraavat 12 vuotta Putinin kahden presidenttikauden ajan.”³⁴⁷

Järjestelmässä, joka on niin vahvasti keskittynyt yhden vahvan johtajan ja tämän tukijoiden varaan, tämän vallanpitäjien joukon hajaantuminen tarkoittaisi siis nykyisen järjestelmän purkaantumista ja uutta järjestystä. Tällaisia järjestelmän uhkakuvia on esitetty aikaisemminkin: esimerkiksi vuonna 2009 ilmestyneessä teoksessaan Luukkanen arvioi jo, että vakaalta näyttävän Venäjän poliittisen järjestelmän ainoana uhkana ovat sisäiset ristiriidat. Putinin järjestelmän valtaeliitti on hyvin heterogeeninen ja sen sisään kuuluvilla on ristiriitaisiakin tavoitteita; hallitseva, suljettu eliitti ei ole turvassa sisäisiltä kriiseiltä. Luukkanen myös ennusti ajan myötä järkevää hallintoa etsivän Venäjän kansan ja kasvavan keskiluokan kyseenalaistavan nykyisen hallinnon toiminnan.³⁴⁸

Venäjän katsotaan olevan tilanteessa, jossa sen on valittava suuntansa, ja selviytymisen kannalta välttämättömänä nähdään muutos. Putinin rakentama järjestelmä ei ole enää se, mitä Venäjä haluaa tai tarvitsee, vaan on aika mennä eteenpäin. Rogov esimerkiksi kirjoittaa, kuinka *”on erittäin tärkeää, että eliitti -- tiedostaa muutoksen ja uuden ohjelman välttämättömyyden ja alkaa valmistautua siihen”*.³⁴⁹ Luukkanen puolestaan kirjoittaa, kuinka *”Venäjän on modernisoiduttava selvitäkseen, ja tähän modernisaatioon kuuluu myös poliittisen järjestelmän muutos.”*³⁵⁰

Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa Venäjälle parhaana vaihtoehtona nähdään myös aikaisemman järjestelmän jättäminen menneisyyteen:

*”Venäjälle on nyt avoinna muitakin teitä kuin muuttumaton jähmeys. Olisi maalle parasta, että suunnan määräisivät tulevaisuuden vaatimukset, eivät menneisyyden mallit.”*³⁵¹

---

³⁴⁷ Idäntutkimus 3/2011 ”Tandemkratia” Markku Kangaspuro

³⁴⁸ Luukkanen 2009, 458,448.

³⁴⁹ Idäntutkimus 2/2012 ”Talven johtopäätökset” Kirill Rogov suom. Tomi Huttunen

³⁵⁰ HS 10.9.2011 ”Medvedevin kauden perintö jäi ohueksi” Arto Luukkanen

³⁵¹ HS 3.3.2012 ”Venäjällä vallan lauhkeus voi vaalien jälkeen loppua” pääkirjoitus

”Venäjää on kaksitoista vuotta johdettu vallankeskeytyksen, salailun ja vaihtoehdottomuuden keinoin. Sunnuntain duumavaalien tuloksen viesti oli selvä: Vladimir Putiniin henkilöityvä järjestelmä ei voi jatkaa entisenlaisena.”³⁵²

Modernisoituminen ja järjestelmän muutosta pidetään siis välttämättömänä selviytymisen kannalta. Nykyinen järjestelmä edustaa pysähtyneisyyttä ja muuttumattomuutta, mikä ei ole Venäjälle hyväksi. Korostuu, kuinka Venäjän on mentävä eteenpäin, eikä sen pidä jäädä menneisyyteen. Eteenpäin meneminen ja modernisoituminen puolestaan tarkoittavan demokratisoitumista, niiden demokratiavajeiden ja epäkohtien korjaamista, jotka nyky-Venäjän ohjattua demokratiaa ja Putinin Venäjää määrittävät.

Modernisaatiosta ja sen tarpeesta on Venäjällä puhuttu pitkään. Sitä ovat ajaneet niin Medvedev ja Putin kuin edeltäjätkin: kaikilla Venäjän johtajilla on ollut edessään kysymys siitä, miten parhaiten vahvistaa ja viedä maata eteenpäin, ja siksi modernisaatioteemaan törmää useilla eri aikakausilla ja hyvin erilaistenkin johtajien Venäjällä. Modernisaation käsite on kuitenkin hankala, eikä yhtä yhtenäistä näkemystä tunnu löytyvän siitä, mitä se pitää sisällään tai miten se tulisi toteuttaa. Venäjän sisällä Yhtenäinen Venäjä puhuu *”konservatiivisesta modernisaatiosta”*, kun taas oppositio puhuu *”liberaalista modernisaatiosta”*; Medvedevin julistuksissa modernisaation tuli perustua demokratian arvoihin ja instituutioihin. Modernisaation tarpeesta ollaan siis Venäjällä yhtä mieltä, mutta sen tavoitteista ja hinnasta, tai parhaasta toteutustavasta ei niinkään.³⁵³

Venäjällä ei siis ole päästy selvyyteen siitä, mitä modernisaatiolla tarkoitetaan tai miten se toteutetaan. Seppäsen mukaan selvää on kuitenkin se, että modernisaation synnyttää koko valtakunta, johto ja kansalaiset yhdessä.³⁵⁴ Smith toteaa Putin-Medvedev tandem toistaneen menneisyyden virheitä siinä, että modernisaatiota tarjotaan kansalaisille valtion projektina; ylhäältä käsin ohjattuna, käyttäen enemmän keppiä kuin porkkanaa. Venäjän modernisaatioille on ollut tunnusomaista, että projekti on valtion ei kansalaisten.³⁵⁵

---

³⁵² HS 6.12.2011 ”Putinin puolue kompastui luottamuskriisiin” pääkirjoitus

³⁵³ Smith 2011 b, 137,140; Seppänen 2014, 253.

³⁵⁴ Seppänen 2014, 255.

³⁵⁵ Smith 2011 b, 141.

Kuitenkin Venäjällä vanhat voimat, jotka toisaalta pitävät yhteiskuntaa koossa, myös toisaalta haittaavat uusia voimia ja jarruttavat Venäjän muuttumista ja modernisaatiota.³⁵⁶ Venäjän modernisaatiossa onkin ollut se paradoksi, että uudistusten toteuttamiseen on tarvittu vahvaa valtiota, joka kuitenkin on myös osoittautunut perusteellisen uudistamisen esteeksi. Modernisaatio ei myöskään onnistu pelkästään valtion projektina, vaan siihen tarvitaan tuki myös yhteiskunnasta, jolloin herää kysymys, kuinka tämä onnistuu ylhäältä ohjatussa modernisaatiossa. Modernisaatioprosesseja on kritisoitu siitä, että poliittinen järjestelmä on jätetty uudistusten ulkopuolelle. Venäjän modernisaatiota on aina vaivannut rakenteellinen ongelma: uudistukset ovat välttämättömiä, mutta ne tulisi saada aikaan ilman, että valtaeliitin asemaa horjutetaan.³⁵⁷

Putinin Venäjällä hallinnossa valta on henkilöitynyt Putiniin, joka pyrkii pitämään kaikki langat omissa käsissään.³⁵⁸ Vallanjaossa mukaan tulisi päästä nyt kuitenkin myös muita. Nikolai Petrovin mukaan Venäjällä katsotaan olevan vaihtoehtoina joko palata jatkuviin puhdistuksiin ja rangaistuksiin perustuvaan stalinistiseen järjestelmään tai siirtyä moderniin yhteiskuntaan, joka perustuu avoimuuteen ja vapaisiin vaaleihin. Koska kukaan Venäjän nykyisen eliitin jäsenistä ei ole kiinnostunut palaamaan stalinismiin, *”hallinnolle ei jää muuta vaihtoehtoa kuin sallia jonkinasteinen poliittinen kilpailu”*.³⁵⁹

Moderniin ja demokraattiseen järjestelmään siirtymiseksi Venäjän hallinnolta peräänkuulutetaan demokratian perusasioita, kuten vapaat vaalit ja poliittinen kilpailu. Tähän kuuluu myös kysymys siitä, kuinka Venäjän hallinnon tulisi reagoida vaalien nostattamaan protestiliikkeeseen ja protestoijien vaatimuksiin. Lonkila kirjoittaa, kuinka sananvapauden merkittävä laajentaminen levittäisi oppositiohenkeä, mitä hallinto ei halua, mutta repressio ja internetin kontrollin lisääminen vieraannuttaisi ennestään sitä suurkaupunkien keskiluokka, jonka tulisi kuitenkin toimia Venäjän modernisaatioprojektin ytimenä.³⁶⁰

Vaikka uudistuminen ja muutos korostuvatkin Venäjän hallinnon ainoana vaihtoehtona, ei tämän toteutumista silti pidetä todennäköisenä, vaan päinvastoin keskustelussa

---

³⁵⁶ Seppänen 2012, 557–558.

³⁵⁷ Smith 2011 b, 141,143,146.

³⁵⁸ Greene 2014, 87.

³⁵⁹ UP 3/2011 ”Klaanit hallitsevat Venäjää” Joonas Pörsti (haastateltu Nikolai Petrov)

³⁶⁰ <www.politiikasta.fi> 18.4.2012 ”Sosiaalinen media ja Venäjän opposition protestit” Markku Lonkila [luettu 9.1.2018]

korostuu nykyhallinnon kykenemättömyys muutokseen. Venäjän hallinnolla nähdään siis olevan mahdollisuuksia muuttua, mutta sen ei kuitenkaan lopulta uskota haluavan tai kykenevän muutokseen tai uudistumiseen. Kansalaisten asettamista ja hajaantumisen uhan tuomista paineista huolimatta, Venäjän vallanpitäjien ei uskota kykenevän vastaamaan haasteisiin. Koko nykyjärjestelmä on rakennettu niin, ettei se omien rakenteidensa vuoksi kykene uudistumaan ja muuttumaan positiivisempaan suuntaan. *”Nykyisen kaltainen järjestelmä ei kykene uudistamaan itseään. Se on rakenteeltaan epävakaa”*³⁶¹, arvioi Petrov.

Saari kirjoittaa, kuinka vallanpitäjien toimilla ei tulla ratkaisemaan venäläisen yhteiskunnan perustavia ongelmia, kuten kilpailun ja dynaamisuuden puute, kansalaisten passiivisuus ja kasvava tyytymättömyys huonoon hallintoon, johtuen juurikin sen omista ongelmista: *”Järjestelmä ei kykene kanavoimaan muutospainetta positiiviseksi toiminnaksi, vaan näkee kaiken kilpailun uhkana itselleen”*.³⁶²

Venäjän poliittinen järjestelmä pyrkii vähentämään kilpailua aktiivisesti erottamalla yleisön politiikasta. Näin vallan kontrollointi helpottuu ja keskusvalta vahvistuu, mikä puolestaan auttaa pitämään vakautta yllä.³⁶³ Kyse on siis helpommasta hallittavuudesta ja kontrollista, jotta keskusvallan olisi helpompi pitää yllä vakautta. Poliittisen kilpailun sallimisen pelätään olevan uhka vakaudelle.

*”Järjestelmän heikkous on kuitenkin sen vaihtoehdottomuus, joka voi johtaa yhteiskunnalliseen pysähtyneisyyteen. Vakauden ylläpitämisestä tulee itseisarvo. Kasautuviin ongelmiin ei löydetä ratkaisuja vaihtoehtojen puuttuessa ja koska vallan eri intressiryhmien ristiriitaisten etujen tasapainon säilyttämisestä tulee tärkeämpi tehtävä kuin välttämättömistä uudistuksista. Samalla vallan jatkuvuuden korostaminen tuottaa sen legitimaation ongelman. Kun vallalle ei ole vaihtoehtoja, äänestämisestä tulee ritualisoitunutta demokratiaa, joka ei täytä tehtäväänsä enää edes vallan legitimoimiseksi.”*³⁶⁴

---

³⁶¹ Ulkopolitiikka 3/2011 ”Klaanit hallitsevat Venäjää” Joonas Pörsti (haastateltu Nikolai Petrov)

³⁶² FIIA Comment 10/2011 ”Vakaudesta pysähtyneisyyteen” Sinikukka Saari <www.fiia.fi> [luettu 9.1.2018]

³⁶³ Greene 2014, 90.

³⁶⁴ Idäntutkimus 3/2011 ”Tandemkratia” Markku Kangaspuro

Poliittisessa järjestelmässä johtajat pyrkivät hankkimaan toimilleen legitimitetin eli varmistuksen siitä, että johtajien tekemät päätökset hyväksytään laajalti ei vain väkivallan tai rangaistuksen pelosta tai pakosta. Hallinnon legitimitetti pohjautuu siihen, että kansalaiset uskovat siihen. Legitimitetti on oleellinen osa demokratiaa: vaikka erilaiset poliittiset järjestelmät voivat saada legitimitetin, demokraattinen järjestelmä tarvitsee legitimitettiä enemmän kuin monet muut järjestelmät. Hallituksen jatkuva kyvyttömyys puolestaan käsitellä kysymyksiä, jotka ovat suurelle osalle kansalaisia tärkeitä, vie pohjaa hallinnon legitimitetiltä.³⁶⁵

Hallinnon kykenemättömyys muutokseen ja poliittisen kilpailun sallimiseen, korostuvat sen vastauksissa katuoppositioon. Keskustelussa esiin tuodaan vallanpitäjien kattavat ja liialliset toimet protestiliikettä vastaan. Venäjän järjestelmän demokratian puutteet ja autoritaariset piirteet korostuvat vallanpitäjien vastauksessa mielenosoituksiin ja mielenosoittajiin:

*”Kansalaisjärjestöjen toimintaa rajoitetaan rajusti, oppositiojohtajien koteihin tehdään ratsioita, mielenosoitusten järjestäjiä uhataan jättisakoilla, mielenosoittajia pidätetään, kirkossa performanssin esittänyt feministiryhmä viruu tutkintavankeudessa kuukausia.”*³⁶⁶

Samat esimerkit vallanpitäjien kovista otteista oppositiota ja mielipiteenvapautta kohtaan toistuvat useampaan kertaan: rajut rajoitukset, pidätykset, uhkailut, vangitsemiset ja hyökkäykset oppositiojohtajia vastaan. Tämän kehityksen kirjoitetaan olevan ”huolestuttavaa ja vastoin oikeusvaltion periaatteita”³⁶⁷. Kangaspuro kirjoittaa mielenosoittajien pidätyksien ja mielenosoittamisen rajoittamisen hallinnollisin keinoin olevan osoituksia hallituksen pyrkimyksistä kontrolloida mielenosoituksista seurannutta tilannetta ”kovin ottein”³⁶⁸, ja Lyytikäinen ja Salmenniemi kuvailevat viranomaisten vastatoimien olleen tarpeettoman kovia: ”opposition mielenilmaukset on toistuvasti tukahdutettu, usein väkivaltaisesti”³⁶⁹. Roberts myös kirjoittaa viranomaisten olevan

---

³⁶⁵ Dahl 1971 a, 83–34,127.

³⁶⁶ HS 7.7.2012 ”Ihmisoikeudet koetuksella Venäjällä” pääkirjoitus

³⁶⁷ HS 7.7.2012 ”Ihmisoikeudet koetuksella Venäjällä” pääkirjoitus

³⁶⁸ Idäntutkimus 4/2011 ”Ääntenlaskun vaikeus” Markku Kangaspuro

³⁶⁹ Idäntutkimus 2/2012 ”Venäjän keskiluokan kapina” Laura Lyytikäinen ja Suvi Salmenniemi

*”valmiita käyttämään pelottelua ja pakkovaltaa yrityksissään hiljentää eriäviä mielipiteitä”.*³⁷⁰

Kangaspuro arvioi *”usein ulospäin tarpeettoman kovalta näyttävän toiminnan oppositiota vastaan”* selittyvän hajaannuksen pelolla. Venäjän valtaeliitin kirjoitetaan pelkäävän samanlaista eliitin hajoamista ja kilpailevien ryhmien valtataistelua kuin Neuvostoliiton viime hetkinä, jotka johtivat puolueen ja presidentin otteen kirpoamiseen, ja lopulta Neuvostoliiton hajoamiseen.³⁷¹ Kovat vastatoimet hajoamispelossa eivät ole myöskään mikään uusi ilmiö. Luukkanen arvioi jo 2000-luvun alussa Venäjän näyttävän olevan luukumassa takaisin totalitarismin tielle ja *”hajoavan imperiumin haasteisiin tullaan vastaamaan entisillä keinoilla – väkivallalla ja valvonnalla.”* Tällöin Luukkanen toivoi, että tulevaisuuden muutokset Venäjällä sisältäisivät rauhan ja demokratian aineksia.³⁷² Edellisten arvioiden mukaan Venäjän katsotaan kuitenkin olevan menossa päinvastaiseen suuntaan.

Toisaalta esimerkiksi Niinivaara kirjoittaa myös Moskovan ennen alkuvuoden suurmielenosoitusten sujuneet rauhallisesti, sillä poliisilla ei ole ollut käskyä hajottaa niitä, ja eroaa siinä Putinin toiseen kauteen, jolloin pienetkin mielenosoitukset olisi hajotettu. Näin ei ole kuitenkaan tehty nyt sillä se vaatisi erittäin kovia keinoja ja se veisi venäläisten mielistä viimeisenkin arvostuksen johtajia kohtaan.³⁷³ Tämä oli kuitenkin ennen presidentinvaaleja ja Putinin virallista palaamista valtaan, minkä jälkeen otteet kovenivat.

Vastatoimiin ryhdyttiin myös lainsäädännöllisin keinoin. Rinne kirjoittaa opposition nousun ja uusien keinojen pakottavan valtiovaltaa kiristämään *”perinteistä ja hyväksi havaittua kansalaisvapauksien ja -oikeuksien kontrollia”* myös tiukentamalla lainsäädäntöä, mikä johtaa sen muuttumiseen pikkutarkemmaksi ja absurdimmaksi.³⁷⁴ Viimeisimpien mielenosoitusten jälkeen vallanpitäjät alkoivat myös lainsäädännölliseen vallan vahvistamiseen Yhtenäisen Venäjän johtaman duuman laittaessa alulle uusia mielipiteenvapautta rajoittavia lakialoitteita, kuten uusia internetin käytön rajoituksia,

---

³⁷⁰ FIIA Comment 7/2012 “Putinin ensimmäiset sata päivää kiristävät ruuveja Venäjällä” Sean Roberts suom. Tuomas Kortteinen <www.fia.fi> [luettu 9.1.2018]

³⁷¹ Idäntutkimus 3/2011 ”Tandemkratia” Markku Kangaspuro, pääkirjoitus

³⁷² Luukkanen 2001, 248.

³⁷³ SK 4/2012 ”Venäjän katujen mieli” Susanna Niinivaara

³⁷⁴ <www.politiikasta.fi> 24.8.2012 ”Venäjä on digiaktiivismin koe-eläinpuisto” Jarmo Rinne [luettu 9.1.2018]

herjauksen palauttaminen rikoslakiin ja joukko muutoksia mielenosoituksia koskevaan lainsäädäntöön vuodelta 2004, mukaan lukien huomattavia, jopa tuhansien eurojen suuruisia sakkoja mielenosoitusten järjestäjille sekä niihin osallistujille.³⁷⁵

Protestiliikkeestä pyrittiin vallanpitäjien toimesta luomaan myös huonoa kuvaa. Vallanpitäjien kirjoitetaan vastanneet protestiliikkeeseen rangaistuksilla ja vakoilemalla opposition johtohenkilöitä sekä vangitsemalla ja mustamaalaamalla; leimaamalla rikollisiksi ja ulkomaisiksi agenteiksi.³⁷⁶ Erityisesti kansalaisjärjestöjen toimintaa on pyritty valvomaan ja rajoittamaan lailla ”*ulkomaalaisista agenteista*”, jollaisiksi on kategorisoitu kansalaisjärjestöjä, jotka osallistuvat poliittiseen toimintaan ja saavat rahoitusta ulkomailta.³⁷⁷ Putinin hallinto on käyttänyt hyväkseen myös joidenkin opposition radikaalimpien osien väkivaltaisiksi riistäytyneitä toimia ja pyrkinyt assosioimaan opposition terrorismiin ja huliganismiin sekä luomaan kuvaa vallankumouksellisista yhdistäen tämän Venäjän aikaisempiin verisiin vallankumouksiin.³⁷⁸

Kirjoitetaan kuitenkin myös, etteivät vallanpitäjien vastatoimet kuitenkaan ole nujertaneet oppositiota, vaan kansalaisyhteiskunta on niistä huolimatta vahvistunut.³⁷⁹ Vastatoimien arvioidaan myös johtavan yleisempään tyytymättömyyteen tavallisten ihmisten mielissä³⁸⁰ ja ”*tyytymättömyyden ilmaiset mahdollistavien kanavien tukkiminen voi osoittautua Venäjän johdolle vaaralliseksi*”.³⁸¹

5.2 Opposition tulevaisuus

Oppositiolla kirjoitetaan olevan kuitenkin tulevaisuutensa kannalta myös sisäisiä ongelmia. Oppositiosta kirjoittaessa korostuu sen kirjavuus ja löyhyys: se on järjestäytymätön, tai ainakin hyvin löyhästi järjestäytynyt, joukko ihmisiä ja ryhmiä,

---

³⁷⁵ FIIA Comment 7/2012 ”Putinin ensimmäiset sata päivää kiristävät ruuveja Venäjällä” Sean Roberts suom. Tuomas Kortteinen <www.fiia.fi> [luettu 9.1.2018]

³⁷⁶ Idäntutkimus 4/2012 ”Oppositio” Markku Kangaspuro, pääkirjoitus

³⁷⁷ FIIA Comment 7/2012 ”Putinin ensimmäiset sata päivää kiristävät ruuveja Venäjällä” Sean Roberts suom. Tuomas Kortteinen <www.fiia.fi> [luettu 9.1.2018]; HS 7.7.2012 ”Ihmisoikeudet koetuksella Venäjällä” pääkirjoitus

³⁷⁸ Idäntutkimus 2/2012 ”Venäjän keskiluokan kapina” Laura Lyytikäinen ja Suvi Salmenniemi

³⁷⁹ HS 7.7.2012 ”Ihmisoikeudet koetuksella Venäjällä” pääkirjoitus

³⁸⁰ <www.politiikasta.fi> 24.8.2012 ”Venäjä on digiaktiivisuuden koe-eläinpuisto” Jarmo Rinne [luettu 9.1.2018]

³⁸¹ FIIA Comment 7/2012 ”Putinin ensimmäiset sata päivää kiristävät ruuveja Venäjällä” Sean Roberts suom. Tuomas Kortteinen <www.fiia.fi> [luettu 9.1.2018]

edustaen eri aatteita, mutta joita yhdistää halu muutokseen. Tämä on mahdollistanut suuret mielenosoitukset, mutta siinä piilee myös opposition ongelma: ”*oppositioliikkeen kirjavuudesta ja löyhyydestä on sekä etua että haittaa.*”³⁸² Opposition todellisia vaikutusmahdollisuuksia arvioidessa, katsotaan protestiliikkeellä olevan paljon ongelmia, kuten hajaantuneisuus ja hallinnon vastatoimet. Juuri hajaantuneisuus, sisäiset kiistat ja näkemyserot sekä selkeän johtajan puute arvioidaan muun muassa suurimmiksi ongelmiksi protestiliikkeen sisällä.

Kirjavan luonteensa vuoksi oppositioliikkeen sisään kirjoitetaan mahtuvan porukkaa, joilla voi olla hyvinkin eri näkemykset asioista: yhden syyn hajaantumiseen katsotaan olevan opposition sisäinen kysymys siitä, miten vallanpitäjiä vastaan tulisi taistella: osa kannusti vaalien boikotoimista kokonaan, sillä osallistuminen tarkoittaisi vallanpitäjien vallan legitimoimista, osa puolestaan kehotti äänestämään vain mitä tahansa oppositiopuoluetta,³⁸³ toiset haluavat mielenosoituskeinoissa mennä valtion asettamien rajoitusten mukaan ja toiset taas ovat valmiita järjestämään myös laittomia mielenosoituksia, ja osa saattaisi olla valmiita myös väkivaltaan. Erityisesti erimielisyyksiä on ollut nationalistis-anarkististen ryhmien ja liberaalien, maltillisten ryhmien välillä.³⁸⁴

Moskovan keskiluokkaiset liberaalit karttavat opposition radikaalimpia voimia, jotka eivät kaihda yhteenottoja vallan kanssa. Maltillisemmat liberaalit, johon kuuluu muun muassa liikemiehiä ja poliitikkoja, eivät kannata yhteenottojen lietsontaa ja kompromisseista kieltäytymistä, vaan tavoittelevat ”*tilannetta, jossa Putinin hallinto on pakotettu dialogiin heidän kanssaan.*”³⁸⁵

Hajanaisuus puolestaan johtaa siihen, ettei yksi oppositiojohtaja voi saada koko oppositioliikettä taakseen. Esimerkiksi Aleksei Navalnyi, vaikka voi pitää maltillisena, ei Lyytikäisen ja Salmenniemen mukaan saa koko oppositiota taakseen, sillä tämän nationalismisymptiat ovat osalle liberaalia oppositiota mahdotonta hyväksyä. Opposition hajanaisuus johtaa siis siihen, ettei sen joukosta ole saatu nostetuksi johtajaa, jonka taakse saataisiin tarpeeksi kannatusta, ja joka siten kykenisi haastamaan Putinin:

---

³⁸² SK 9/2012 ”Käännepaikka” Susanna Niinivaara ja Teppo Tiilikainen

³⁸³ Idäntutkimus 4/2011 ”Ääntenlaskun vaikeus” Markku Kangaspuro, pääkirjoitus

³⁸⁴ Idäntutkimus 2/2012 ”Venäjän keskiluokan kapina” Laura Lyytikäinen ja Suvi Salmenniemi

³⁸⁵ Idäntutkimus 4/2012 ”Oppositio” Markku Kangaspuro

*”Opposition ongelmana on, ettei sen riveistä ole noussut esille varteenotettavaa kandidaattia, joka voisi haastaa Putinin ja onnistuisi yhdistämään hajanaisen opposition ja saamaan taakseen laajempia kannattajakuntia.”*³⁸⁶

Todellinen muutos ja opposition menestyminen vaatisivat siis Putinin haastamista, mihin oppositio ei näytä pystyvän. Hajanaisuuden, selkeiden päämäärien ja johtajan puutteessaan mielenosoittajien joukon ei uskota kykenevän tarjoamaan vaihtoehtoa Putin-Medvedev -tandem-hallinnolle.³⁸⁷ Toisaalta Niinivaara ja Tiilikainen kirjoittavat tämän olevan luonnollista, ottaen huomioon opposition tavoitteet:

*”Kun rajoitetun sananvapauden ja harvan totuuden johtamistyyliä haetaan muutosta, ei uskottava vastavoima ole yhden vahvan johtajan luotsaama yksimielinen liike. Siksi ei ole mitenkään ihmeellistä, ettei oppositiosta löydy yhtä yhteistä vastaehdokasta Putinille.”*³⁸⁸

Niinivaara kommentoi myös sitä, kuinka Suomessa jatkuvasti arvostellaan, sitä, ettei mielenosoittajilla ole selkeitä tavoitteita ja yhteisiä mielipiteitä, mikä tarkoittaa sitä, ettei Suomessa ymmärretä *”katujen mieliä”* ja oleellista kansanliikkeissä nimenomaan on, että mukaan on lähdetty monista eri syistä, eikä ole mielekästä vaatia *”näkemysten tyypistymistä yhdeksi ajatukseksi tai poliittiseksi julistukseksi”*.³⁸⁹

Kuitenkin jonkinlaisen selkeän sanoman katsotaan olevan tarpeen. Johtajan puutteen lisäksi opposition pitempiaikainen ja ratkaiseva ongelma on ollut, ettei oppositiolla ole ollut muuta ohjelmaa kuin että se on nykyvaltaa vastaan; siltä puuttuu kansalaisiin vetoava, yhdistävä aate. Opposition puhuu oikeita asioita, mutta lopulta sen ongelma on sama kuin maan johtajillakin, puheet jäävät puheiksi eikä konkreettisia toimia löydy.³⁹⁰ Tärkeimpänä opposition tehtävänä katsotaankin olevan poliittisen ohjelman luominen, jonka taakse saisi laajan kannatuksen. Lonkila kirjoittaa ratkaisevana kysymyksenä opposition kannalta olevan, *”miten hajanainen oppositio pystyy luomaan yhteisen*

---

³⁸⁶ Idäntutkimus 2/2012 ”Venäjän keskiluokan kapina” Laura Lyytikäinen ja Suvi Salmenniemi

³⁸⁷ SK 14-15/2012 ”Taistelu Venäjästä” Jaakko Itoniemi

³⁸⁸ SK 9/2012 ”Käännekohta” Susanna Niinivaara ja Teppo Tiilikainen

³⁸⁹ SK 4/2012 ”Venäjän katujen mieli” Susanna Niinivaara

³⁹⁰ Smith 2011 a, 102; Seppänen 2014, 285.

*positiivisen poliittisen ohjelman” ja ”miten virtuaalinen kannatus saadaan muunnettua poliittisen järjestelmän käyttöön sopivaksi pääomaksi”.*³⁹¹

Myös Kangaspuro kirjoittaa opposition tehtävänä tulevaisuudessa olevan ratkaista, *”miten jatkaa ja luoda vaihtoehtoinen poliittinen ohjelma ja hankkia sille kannatusta väestön keskuudesta”*. Kangaspuron mukaan tulevaisuudessa myöskään vaatimuksiksi *”ei riitä rehelliset vaalit tai nostalgiaan tukeutuvat iskulauseet Venäjästä ilman Putinia ja vallankumouksesta”*.³⁹² Poliittisen opposition tulisi Lyytikäisen ja Salmenniemen mukaan *”päästä yli henkilökohtaisista ristiriidoista ja ottaa kysymykset sosiaalisesta eriarvoisuudesta vakavasti”*, jotta sillä olisi mahdollisuus luoda *”vakavasti otettava poliittinen ohjelma”* ja se voisi pakottaa nykyiset vallanpitäjät vuoropuheluun kansalaisten ja opposition kanssa.³⁹³

*”Yhteiskunnallinen eriarvoisuus ja siihen liittyvät ilmiöt, kuten köyhyys, turvattomuus ja syrjäytyminen, ovat Venäjällä tikittävä aikapommi, johon poliitikkojen on haettava ratkaisua. Se on ydinkysymys sekä Putinin hallinnolle että poliittiselle oppositiolle.”*³⁹⁴

Sekä hallinnon että opposition tulisi siis tarttua yhteiskunnan ongelmiin, ja venäläisten ollessa tyytymättömiä hallintoon, oppositiolla on mahdollisuus haastaa nykyhallinto juuri vastaamalla niihin vaatimuksiin, joihin hallinto ei ole kyennyt vastaamaan.

6. Puutteellisen demokratian ja muutosten Venäjä

Vuosien 2011 ja 2012 duuman ja presidentinvaalien ympärillä käydyssä keskustelussa voidaan katsoa nousevan esiin kaksi rinnakkaista diskurssia: Venäjän demokratian puutteita ja ongelmia korostava diskurssi sekä muutosta ja kehitystä uuteen suuntaan korostava diskurssi.

Puutteellisen demokratian diskurssissa korostuvat venäläisen järjestelmän ja yhteiskunnan demokraattisuutta heikentävät ja sen heikosta laadusta kertovat

---

³⁹¹ <www.politiikasta.fi> ”Sosiaalinen media ja Venäjän opposition protestit” Markku Lonkila 18.4.2012 [luettu 9.1.2018]

³⁹² Idäntutkimus 4/2012 ”Oppositio” Markku Kangaspuro, pääkirjoitus

³⁹³ Idäntutkimus 2/2012 ”Venäjän keskiluokan kapina” Laura Lyytikäinen ja Suvi Salmenniemi

³⁹⁴ HS 12.4.2012 ”Eriarvoisuus uhkaa järjestystä Venäjällä” Suvi Salmenniemi ja Laura Lyytikäinen

ominaisuudet, kuten kansanvallan, vapaiden ja rehellisten vaalien sekä vapaan tiedonvälityksen toteutumattomuus sekä vapauksien ja opposition rajoittaminen. Puutteellisen demokratian diskurssi korostuu kirjoitettaessa vaaleja edeltävistä arvioista, vaaleista ja järjestelmästä yleensä, puoluejärjestelmästä, Vladimir Putinista, valtapuolueen ja Putinin voittojen syistä sekä mediasta ja vallanpitäjien vastauksesta oppositioliikkeeseen.

Puutteellisen demokratian diskurssi korostuu kirjoitettaessa venäläisestä politiikasta ja järjestelmästä, joka on tavallaan demokratia, muttei todellisuudessa kuitenkaan ihan; josta löytyy demokratian aineksia, mutta myös olennaisesti epädemokraattisia. Monella tapaa Venäjä saattaa ulospäin näyttää demokratialta, mutta usein kyseessä on kulissi; näennäinen demokratia, jossa valtakamppailut, näennäisoppositio, sijaishallitsijat sekä vaalit itsessään toimivat demokratian kulisseinä. Vaalit järjestetään, mutta ne ovat vilpilliset, eikä niissä todellisuudessa jaeta valtaa; oppositio ja monipuoluejärjestelmä ovat olemassa, mutta niitä on rajoitettu, eivätkä ne todellisuudessa täytä tehtäväänsä demokratiassa; poliittista kilpailua on, mutta sitäkin vallanpitäjien toimesta rajoitetaan tai sen on vallanpitäjien keinotekoisesti masinoimaa.

Demokratian puutteellisuuden diskurssi korostuu myös vaalien ennakoitavuudessa. Ennen vaaleja ei odoteta mitään yllätyksiä tuloksissa, vaan niin duuman kuin presidentinvaalien tuloksien kirjoitetaan olevan selvät jo etukäteen: Yhtenäinen Venäjä voittaa vaalit eikä duuman kokoonpanoon ole muutenkaan tulossa muutosta, Putin puolestaan voittaa presidentinvaalit lähtiessään ehdolle, ja muussakin tapauksessa hän joka tapauksessa pysyy vallan keskiössä tärkeimpänä vallankäyttäjän. Tulokset ovat ennakoitavissa, sillä ne on etukäteen päätetty: vallanpitäjät pitävät huolen, että valta pysyy edelleen äänestäjistä riippumatta nykyisillä vallanpitäjillä. Hallinto on luonut ennakoasetelman, jossa äänestäjille ei todellisuudessa jätetä vaihtoehtoja, rajoittamalla omien etujensa mukaan ehdokasasettelua.

Hallinnon vaalitulosten kontrollointikeinoihin liittyen tulosten vääristely – joka erityisesti duuman vaaleissa nousee esille – sekä median puolueellisuus nousevat esille vaalien ongelmina. Tapahtuneet vaalitulosten manipuloinnit ja väärennökset esiintyvät osana Venäjän poliittista kulttuuria, ja perinteisestä mediasta, televisiosta ja printtimediasta, kirjoitettaessa korostuvat television puolueellisuus ja rooli vallanpitäjien

propagandavälineenä sekä vapaiden ja riippumattomienkin sanomalehtien epäsuora sensuuri ja rajoittaminen.

Putinin paluu presidentiksi ei siis ole yllätys, huolimatta Medvedevin ehdokkuuden spekuloinnista. Putinille kun ei ole vaihtoehtoa, ei niin Medvedevistä kuin oppositiossakaan eikä ainakaan mitään sen demokraattisempaa tai liberaalimpaa. Putiniin puolestaan henkilöityy koko järjestelmän demokraattisuuden puutteellisuus: Putinin aikana demokratiakehitys on mennyt huonompaan suuntaan ohjailun ja rajoitusten lisääntyessä ja Putinin paluu tarkoittaa askelta taaksepäin demokratiakehityksessä. Putin esiintyy hyökkäävänä ja uhmakkaana niin oppositioliikettä kuin ulkomaitakin kohtaan sekä kykenemättömänä muutokseen ja keskusteluun opposition kannattajien kanssa.

Demokratian puutteet korostuvatkin myös keskustelussa vallanpitäjien vastauksissa katuoppositioon vaalien jälkeen: eriäviä mielipiteitä pyritään hiljentämään tarpeettoman kovin ottein; hallinnon toimenpiteisiin oppositiota vastaan kuuluu hallinnollisia rajoituksia kontrollin lisäämiseksi, uhkailua, pelottelua, pidätyksiä, pakkovaltaa ja jopa väkivaltaa.

Muutosten diskurssissa korostuvat venäläisessä yhteiskunnassa ja ilmapiirissä tapahtuvat muutokset verrattuna aikaisempaan: muutos avoimempaan, aktiivisempaan ja kriittisempään yhteiskuntaan ja ilmapiiriin. Muutosten diskurssi tulee esiin kirjoitettaessa kansalaisten reaktioista vaaleihin ja suhtautumisesta vallanpitäjiin, oppositioliikkeestä, vaalien tuloksista, kansalaisyhteiskunnasta ja internetistä ja sosiaalisesta mediasta.

Suuri joukko venäläisiä ei ollut tyytyväisiä vaalien vilpillisyyteen ja Putinin ja Medvedevin paikkojenvaihtoilmoitukseen. Suhtautumisesta vallanpitäjiin, politiikkaan ja koko järjestelmään: demokratian puutteisiin, autoritaarisiin hallintomenetelmiin, eriarvoisuuteen ja hallinnon ja viranomaisten korruptioon, toistuvat kansalaisten kyllästymisen, tyytymättömyyden ja pettymyksen kasvu. Poliitiikkaan halutaan muutos. Tämä tyytymättömyys on kasvanut niin suureksi, että se on johtanut muutokseen asenteissa: ennen ei ole uskallettu tai välitetty julkisesti osoittaa mieltä ja kritisoida vallanpitäjiä, mutta nyt pelko on hälvennyt ja johtajia kritisoidaan ja pilkataan julkisesti niin kaduilla kuin internetissä.

Tyytymättömyys hallintoon on johtanut siihen, että myös aikaisempi yhteiskuntasopimus näyttää tulleen tiensä päähän: aikaisemmin kansalaiset ovat suostuneet luopumaan tietyistä oikeuksista ja osallistumisesta vastineeksi vakaudesta ja paremmasta elintasosta. Tämä ei kuitenkaan enää toimi valtion epäonnistuessa pitämään kansalaiset tyytyväisinä. Tyytymättömyyden kasvu on johtanut kansalaisyhtesikunnan muutokseen: aikaisemmin poliittisesti apaattisina ja haluttomina osallistumaan yhteiskunnalliseen toimintaan pidetyt venäläiset ovat aktivoituneet ja innostuneet politiikasta, he eivät enää tyydy passiivisuuteen vaan tiedostavat oikeutensa, osallistuvat ja esittävät vaatimuksia. Tämä on osoitus psykologisten esteiden ja kynnysten murtumisista ja ylityksistä.

Muutokset näkyivät myös valtapuolueen ja Putinin kannatusten laskuina, vaikka kumpikin oli tahollaan ylivoimainen voittaja, ja Putin yhä suosituin poliitikko. Yhtenäisen Venäjän kohdalla puhutaan puolueen tappiosta ja kannatuksen romahduksesta aikaisempaan verrattuna, eivätkä Putinin kannatuskaan tai häneen suhtautuminen ole myöskään enää samat kuin aikaisemmin. Putin on menneisyyteen jäänyt johtajana, joka ei enää kykene vastaamaan kansalaisten vaatimuksiin: Putin käy eri keskustelua kuin kansa, puhuu samoista vanhoista asioista, muttei tarjoa uusia ratkaisuja, ei kuuntele kansaa eikä kykene antamaan sille sitä mitä se haluaa. Putin on menettänyt aikaisemman hohtonsa ja sankarin roolinsa, ja tästä johtuu avoin kritiikkikin Putinia kohtaan, jollaista ei aikaisemmin ole julkisesti kuulunut. Muutosten diskurssissa korostuu, kuinka muu venäjä on muuttunut ja mennyt eteenpäin, mutta Putin ei, ja tämä uusi Venäjä ja sen kansa eivät enää tarvitse Putinia siinä roolissa, jossa se aikaisemmin tätä tarvitsi.

Vallanpitäjien kontrolli mediasta on tarkoittanut, ettei Venäjällä ole täysin vapaata ja riippumatonta tiedonvälitystä. Internet ja sosiaalisen median kanavat ovat kuitenkin murtaneet vallanpitäjien tiedonvälityksen ja julkisen keskustelun monopolin. Sosiaalinen media ja internet toimii demokratian edistämiseksi vapaan, julkisen keskustelun ja tiedonvälityksen sekä opposition organisoitumisen työkaluna; mobilisoinnin ja verkostojen luomisen välineenä, mahdollisesti jopa vallankumouksen välineenä. Muutosdiskurssi korostaa sosiaalisen median ja internetin merkitystä koko protestiliikkeen ja protestimielialan synnyssä siinä missä puutteellisen demokratian diskurssi korostaa perinteistä mediaa vallanpitäjien vallankäytön välineenä.

Yhdessä nämä kaksi diskurssia rakentavat kuvaa Venäjästä, jossa yhdistyvät niin puutteellisen demokratian kuin muutosten Venäjä. Toisaalta sitä määrittävät demokratian kulissit ja puutteet, vaihtoehtottomuus ja pysähtyneisyys: demokratiavajeesta kärsivä Venäjä, jossa vaalit eivät toteuta tehtäväänsä kansan vallankäytön välineenä ja vallan jakajana; jossa valta, politiikka ja yhteiskunta ovat vallanpitäjien tiukassa kontrollissa; jossa sananvapaus on rajoittunut ja tiedonvälitys valtion kontrollissa; jossa epädemokraattista järjestelmää edustavat vallanpitäjät ja koneistot, Putin ja Yhtenäinen Venäjä ovat ja pysyvät vallassa; ja jossa apaattiset kansalaiset eivät usko vaikutusmahdollisuuksiinsa.

Toisaalta rakentuu kuva myös Venäjästä, joka on muuttumassa: kansalaisyhteiskunta on herännyt ja ottanut aktiivisemman roolin yhteiskunnassa; kansan tyytymättömyys vallanpitäjiin ja puutteellisen demokratian Venäjään on kasvanut siinä määrin, että se on saanut koko yhteiskunnan ja ilmapiirin muuttumaan ja ihmiset uskaltavat näyttää tyytymättömyyttään julkisesti niin kaduilla kuin internetissä; internet ja sosiaalinen media ovat murtaneet tiedonvälityksen ja julkisen keskustelun monopolin. Venäjästä, joka on muuttumassa avoimemmaksi ja jota edustavat kansalaisten ja oppositioliike, jotka haluavat muutosta nykyiseen politiikkaan.

Vaalien tuomat muutokset ja käänteet vaikuttavat myös Venäjän tulevaisuuskuviin: mielenosoitusten seurauksena Venäjän tulevaisuus on epävarma. Epäjärjestyksen ja epävakauden jatkuminen ja kasvu ovat mahdollisia ja jopa todennäköisiä tulevaisuudessa. Nykyisen valtajärjestelmän jatkuvuus on kyseenalainen: ennustetaan vallan legitimitetin heikkenemisen ja hallintoon kohdistuvien paineiden aiheuttamaa kriisiä ja sekasortoa, eliitin hajaantumista sekä jopa koko hallinnon kaatumista. Valtaeliitin sisäisen kilpailun koveneminen ja erimielisyydet sekä erityisesti Putinin suosion lasku ja talouden ongelmat voivat johtaa eliitin hajaantumiseen ja vanhojen valtarakenteiden korvaamiseen uusilla voimilla.

Vaikka Moshes erityisesti esittää Putinin hallinnon kaatumista hyvinkin varmana tulevaisuuden kuvana, tuodaan esille myös vanhan vallan jatkuvuuden vaihtoehto tulevaisuudessa: on täysin mahdollista, mikäli yhteiskunnalliset ongelmat eivät kärjisty ja talous pysyy vakaana; mikäli kansalaisten tyytymättömyys ei kasva ja usko Putiniin säilyy, että nykyinen valtajärjestely tulee jatkumaan vielä kaksi Putinin kautta.

Muutosten katsotaan kuitenkin olevan toivottavia ja tarpeellisia, välttämättömiäkin venäläisessä nykyjärjestelmässä. Periaatteessa hallinnolla on kaksi vaihtoehtoa: se voi jatkaa muuttumattomuuden tiellä menneisyyden mallien mukaan, palata stalinistisiin jatkuviin puhdistuksiin ja rangaistuksiin, lisätä kontrollia ja repressiota tai valmistautua muutokseen ja uuteen ohjelmaan, modernisoitua, sallia poliittinen kilpailu, mennä kohti avoimuutta ja vapaita vaaleja eli vastata opposition vaatimuksiin. Nämä toimenpiteet ovat toivottavia ja jopa välttämättömiä; nykyisen, Putiniin henkilöityvän poliittisen järjestelmän on muututtava. Toisaalta vaihtoehdottomuuteen perustuvan järjestelmän ei kuitenkaan uskota pystyvän uudistukseen ja poliittisen kilpailun sallimiseen kilpailun ja epävakauden pelossa, mistä opposition kohtelukin kertoo. Vaihtoehdottomuuden vahvistaminen voi johtaa kuitenkin lisääntyvään tyytymättömyyteen ja keskiluokan kasvavaan vieraantumiseen hallinnosta.

Oppositiolla puolestaan on nyt mahdollisuus tarttua tilaisuuteen ja tarjota uskottava vaihtoehto nykyvallalle ja -politiikalle. Sen tulisi luoda yhteinen, vakavasti otettava, positiivinen vaihtoehtoinen poliittinen ohjelma, jossa puututaan tärkeisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin, jotta vallanpitäjät voidaan haastaa ja pakottaa dialogiin kansan ja opposition kanssa. Ongelmana kuitenkin on hallinnon lisääntyvän kontrollin ja rajoitusten lisäksi oppositioliikkeen hajanaisuus ja sisäiset erimielisyydet, jolloin yhteisen, tarpeeksi laajaa kannatusta saavan poliittisen ohjelman luominen on hankalaa. Samoista syistä oppositiosta ei ole löytynyt Putinille vastaehdokasta, jonka taakse hajanainen oppositio yhdistyisi.

Vuonna 2016 Yhtenäinen Venäjä voitti jälleen duuman vaalit ja vuonna 2018 Putin jatkoi uudelle presidenttikaudelle. Molempien kannatus oli noussut. Yhtenäinen Venäjä sai 54,2 prosenttia äänistä ja 343 edustajaa duumaan äänestysprosentin ollessa tosin vain 47 prosenttia,³⁹⁵ ja Putin puolestaan sai 76,69 prosenttia äänistä äänestysprosentin ollessa 67 prosenttia.³⁹⁶

---

³⁹⁵ ElectionGuide. Venäjän duuman vaalit 2016. <<http://www.electionguide.org/elections/id/2694/>> [luettu 10.4.2019]

³⁹⁶ ElectionGuide. Venäjän presidentinvaalit 2018. <<http://www.electionguide.org/elections/id/2695/>> [luettu 10.4.2019]

LÄHTEET

Primääriaineisto

Helsingin Sanomat (HS)	2011-2012
Suomen Kuvalehti (SK)	2011-2012
Idäntutkimus	2011-2012
Ulkopolitiikka (UP)	2011-2012
Politiikasta.fi <www.politiikasta.fi>	2011-2012
FIIA Comments <www.fiia.fi>	2011-2012

Kirjallisuus

Ahtisaari Martti, Iloniemi Jaakko & Ruokanen Tapani, *Miten tästä eteenpäin*. 2. painos. Docendo, Jyväskylä 2016.

Alasuutari Pertti, *Laadullinen tutkimus 2.0*. Vastapaino, Tampere 2011.

Black J. L., Russian Federation parliamentary and presidential election results, 1993 to 2012. Artikkeliteoksessa *Russia after 2012 : from Putin to Medvedev to Putin – continuity, change, or revolution?* Toim. Joseph Laurence Black, Michael Johns & Alanda Theriault. Routledge, New York 2013.

Colton Timothy J. & McFaul Michael, *Popular Choice and Managed democracy : The Russian Elections of 1999-2000*. Brookings Institution Press, Washington 2003.

Dahl Robert A., *Johdatus politiikan tutkimukseen*. Tammi, Helsinki 1971. (a)

Dahl Robert A., *On Democracy*. 2. painos. Yale University Press, New Haven 2015.

Dahl Robert A., *Polyarchy : Participation and opposition*. Yale University Press, New Haven 1971. (b)

DeBardleben Joan, The 2011-12 Russian elections: the next chapter in Russia's post-communist transition. Artikkeliteoksessa *Russia after 2012 : from Putin to Medvedev to Putin – continuity, change, or revolution?* Toim. Joseph Laurence Black, Michael Johns & Alanda Theriault. Routledge, New York 2013.

Greene Samuel A., *Moscow in Movement: Power and Opposition in Putin's Russia*. Stanford University Press, Stanford 2014.

Hakoniemi Elina, Kärriylä Ilkka, Silvan Kristiina & Taavetti Riikka, Ajankohta 2018 katsoo kohti mennyttä tulevaisuutta. Artikkelit teoksessa *Menneet Tulevaisuudet – Ajankohta: Poliittisen historian vuosikirja 2018*. Toim. Elina Hakoniemi, Ilkka Kärriylä, Kristiina Silvan & Riikka Taavetti. Helsingin yliopisto, Poliittinen historia, Helsinki 2018.

Haynes Jeff, *Democracy in the Developing World: Africa, Asia, Latin America, and the Middle East*. Blackwell Publishers, Malden 2001.

Jarva Vuokko, Skenaariodraama – Miten kirjoittaa vaikuttavia tulevaisuuskertomuksia? Artikkelit teoksessa *Miten tutkimme tulevaisuuksia?* 3. uudistettu painos. Toim. Osmo kuusi, Timo Bergman & Hazel Salminen. Tulevaisuuden tutkimuksen seura, Helsinki 2013.

Jokinen Arja, Juhila Kirsi & Suoninen Eero, *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino, Tampere 1993.

Juntunen Alpo, *Venäjän imperiumin paluu*. 2. uudistettu painos. Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki 2012.

Kangaspuro Markku, Review of the Role of Media and Communication in the International Russian Studies. Artikkelit teoksessa *Perspectives to the Media in Russia: "Western" Interests and Russian Developments*. Toim. Elene Vartanova, Hannu Nieminen & Minna-Mari Salminen. Aleksanteri Institute, Helsinki 2009.

Karppinen Antti, *Sirppi, vasara ja tähti : kansallisesta aatteesta uuden Venäjän ideologia*. WSOY, Helsinki 2006.

Khvostunova Olga & Voinova Ekaterina, Media Changes in Russia: Threats, Challenges and Prospects. Artikkelit teoksessa *Perspectives to the Media in Russia: "Western"*

Interests and Russian Developments. Toim. Elene Vartanova, Hannu Nieminen & Minna-Mari Salminen. Aleksanteri Institute, Helsinki 2009.

Kivinen Markku, The political system in contemporary Russia. Artikkeliteoksessa *Witnessing Chance in Contemporary Russia*. Toim. Tomi Huttunen ja Mikko Ylikangas. Aleksanteri Institute, Helsinki 2010.

Klinge Matti, *Vihan veljet ja kansallinen identiteetti*. Siltala, Helsinki 2012.

Ljubownikow Sergej, Crotty Jo, Rodgers Peter W., The state and civil society in Post-Soviet Russia: The development of a Russian-style civil society. *Progress in Development Studies*. Vol. 13, Issue 2, p153-166, Apr. 2013.

Lounasmeri Lotta, Sinivalkoisin vai vaaleanpunaisin lasein? Neuvostoliiton kuva suomalaisessa julkisuudessa Tšekkoslovakian miehityksestä Janajevin Junttaan. Artikkeliteoksessa *Näin naapurista : median ja kansalaisten Venäjä-kuvat*. Toim. Lotta Lounasmeri. Vastapaino, Tampere 2011.

Luukkanen Arto, *Projekti Putin : uuden Venäjän historiaa 1996-2008*. WSOY, Helsinki 2008.

Luukkanen Arto, *Medvedev : Venäjän isäntä vai Putinin renki?* Paasilinna, Helsinki 2011.

Luukkanen Arto, *Hajoaako Venäjä? : Venäjän valtiollisuuden kehitys vuosina 862–2000*. Edita, Helsinki 2001.

Luukkanen Arto, *Muutosten Venäjä : Venäjän historia 862–2009*. Edita, Helsinki 2009.

Malaska Pentti, Tulevaisuustietoisuudesta ja tulevaisuudesta tietämisestä – Tulevaisuus mielenkiinnon kohteena. Artikkeliteoksessa *Miten tutkimme tulevaisuuksia?* 3. uudistettu painos. Toim. Osmo Kuusi, Timo Bergman & Hazel Salminen. Tulevaisuuden tutkimuksen seura, Helsinki 2013.

Niiniluoto Ilkka, Tulevaisuudentutkimus – tiedettä vai taidetta? Artikkeliteoksessa *Miten tutkimme tulevaisuuksia?* 3. uudistettu painos. Toim. Osmo Kuusi, Timo Bergman & Hazel Salminen. Tulevaisuuden tutkimuksen seura, Helsinki 2013.

Ojajärvi Sanna & Valtonen Sanna, Kassakoneen ja karhun naapurissa : journalismin ja kansalaisten venäjät. Artikkeliteoksessa *Näin naapurista : median ja kansalaisten Venäjä-kuvat*. Toim. Lotta Lounasmeri. Vastapaino, Tampere 2011.

Pennanen Henna-Riikka ja Jouhki Jukka, Näkökulmia länteen. Artikkeliteoksessa *Länsi : käsite, kertomus ja maailmakuva*. Toim. Jukka Jouhki ja Henna-Riikka Pennanen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2016.

Pietiläinen Jukka, Venäjä ulkomaan uutisoinnin kohteena : erikoistapaus? Artikkeliteoksessa *Näin naapurista : median ja kansalaisten Venäjä-kuvat*. Toim. Lotta Lounasmeri. Vastapaino, Tampere 2011.

Pietiläinen Jukka, Fomicheva Irina & Resnianskaia Liudmila, Changing media use in Russia. Artikkeliteoksessa *Russian mass media and changing values*. Toim. Arja Rosenholm, Kaarle Nordenstreng ja Elena Trubina. Routledge, New York 2010.

Pietikäinen Sari ja Mäntynen Anne, *Kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino, Tampere 2009.

Raittila Pentti, *Venäjä kansalaismielipiteessä*. Artikkeliteoksessa *Näin naapurista : median ja kansalaisten Venäjä-kuvat*. Toim. Lotta Lounasmeri. Vastapaino, Tampere 2011.

Rasilainen Aki, Lähdekritiikki ja todistusharkinta. Artikkeliteoksessa *Lähihistoria: teoriaan, metodologiaan ja lähteisiin liittyviä ongelmia*. Toim. Timo Soikkanen. Turun yliopisto, Turku 1995.

Remington, Thomas F., *Politics in Russia*. Pentice Hall/Pearson/Longman cop., Boston 2010.

Saari Sinikukka, *Promoting Democracy and Human Rights in Russia : European Organization and Russia's socialization*. Routledge, New York 2010.

Sakwa Rickhard, *Russian Poitics and Society*. 4. painos. Routledge, New York 2008.

Salminen Minna-Mari, International Academic Research on Russian Media. Artikkeliteoksessa *Perspectives to the Media in Russia: "Western" Inerests and Russian Developments*. Toim. Elene Vartanova, Hannu Nieminen & Minna-Mari Salminen. Aleksanteri Institute, Helsinki 2009.

Shapiro Ian, Continuing the Journey? Artikkeliteoksessa *On Democracy*. Robert A Dahl. 2. painos. Yale University Press, New Haven 2015.

Smith Hanna (toim.), *Haasteiden Venäjä*. Puolustusministeriö, Helsinki 2008.

Soikkanen Timo, Historiankirjoituksen ”etulinja” reaaliaikaan! Artikkeliteoksessa *Lähihistoria: teoriaan, metodologiaan ja lähteisiin liittyviä ongelmia*. Toim. Timo Soikkanen. Turun yliopisto, Turku 1995.

Seppänen Esa, *Venäjä vanha tuttu, vaan niin vieras : Suomen naapurikuvan todet, huulot ja harhat*. Tammi, Helsinki 2010.

Seppänen Esa, *Venäjä – myyteille kyytiä!* Helsinki-kirjat, Helsinki 2012.

Seppänen Esa, *Venäjä tienhaarassa*. Art House, Helsinki 2014.

Seppänen Janne & Väliverronen Esa, *Mediayhteiskunta*. Vastapaino, Tampere 2012.

Smith Hanna, Uuden sukupolven presidentti? Artikkeliteoksessa *Medvedevin Venäjä*. Susanna Niinivaara & Hanna Smith. Siltala, Helsinki 2011. (a)

Smith Hanna, Uusi presidentti ja uusi retoriikka. Artikkeliteoksessa *Medvedevin Venäjä*. Susanna Niinivaara & Hanna Smith. Siltala, Helsinki 2011. (b)

Suomela Julitta, Suomalaisten aikakauslehtien kuva Neuvostoliitosta. Artikkeliteoksessa *Venäjän kahdet kasvot : Venäjä-kuva suomalaisen identiteetin rakennuskivenä*. Toim. Timo Vihavainen. Edita, Helsinki 2004.

Tuomi Jouni ja Sarajärvi Anneli, *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi, Helsinki 2009.

Vihavainen Timo, Lähihistorian kirjoittamisen ongelmia. Artikkeliteoksessa *Lähihistoria: teoriaan, metodologiaan ja lähteisiin liittyviä ongelmia*. Toim. Timo Soikkanen. Turun yliopisto, Turku 1995.

Vihavainen Timo, *Vanhan Venäjän paluu : esseitä vanhasta ja uudesta historiasta*. Otava, Helsinki 2014.

Vihavainen Timo, *Ryssäviha : Venäjän-pelon historia*. Minerva, Helsinki 2013.

Vihavainen Timo, Ryssistä neukuiksi ja neukuista venäläisiksi – vallankumous naapurikuvassa. Artikkeliteoksessa *Venäjän kahdet kasvot : Venäjä-kuva suomalaisen identiteetin rakennuskivenä*. Toim. Timo Vihavainen. Edita, Helsinki 2004. (a)

Vihavainen Timo, Muuttuva menneisyys – purkaantuva viholliskuva ja historiankirjoitus. Artikkeliteoksessa *Venäjän kahdet kasvot : Venäjä-kuva suomalaisen identiteetin rakennuskivenä*. Toim. Timo Vihavainen. Edita, Helsinki 2004. (b)

Vihavainen Timo, Uusi asetelma – uusi identiteetti? Artikkeliteoksessa *Venäjän kahdet kasvot : Venäjä-kuva suomalaisen identiteetin rakennuskivenä*. Toim. Timo Vihavainen. Edita, Helsinki 2004. (c)

Vihavainen Timo & Ketola Kari, *Suuri ja mahtava : Venäjän historiaa suomalaisille*. Minerva, Helsinki 2015.

Väliaverronon Esa, *Julkinen tiede*. Vastapaino, Tampere 2016.

Opinnäytteet

Korteniemi Eeva, *Demokratia Putinin retoriikassa*. Valtio-opin pro gradu -työ. Jyväskylän yliopisto 2007.

Peltonen Petra, *Naapurisuhteiden arki ja juhla. Suomen ja Venäjän suhteet Helsingin Sanomissa vuosina 2000-2008*. Poliittisen historian pro gradu -työ. Turun yliopisto 2015.

Sykkö Marko, *Suomalaisasiantuntijoiden suhtautuminen Venäjään Tshetsšenian sodan lehtikirjoitusten perusteella*. Yleisen valtio-opin pro gradu -työ. Turun yliopisto 1999.

Internet-lähteet

ElectionGuide. International Foundation for Electoral Systems. Venäjän duuman vaalit 2016. <<http://www.electionguide.org>>

ElectionGuide. International Foundation for Electoral Systems. Venäjän presidentinvaalit 2018. <<http://www.electionguide.org>>

Idäntutkimuksen verkkosivut. Lehden esittely. <<http://www.helsinki.fi/idantutkimus>>

OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report. Russian Federation. Elections to the State Duma 4 December 2011. Varsova, 12.1.2012. <<https://www.osce.org/odihr/elections/russia>>

OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report. Russian Federation. Presidential Election 4 March 2012. Varsova 11.5.2012. <<https://www.osce.org/odihr/elections/russia>>

Otavamedian verkkosivut. Suomen Kuvalehden esittely. <<https://otavamedia.fi>>

Ulkopolitiikka-lehden verkkosivut. Lehden esittely. <<https://www.ulkopoliitika.fi>>

The Constitution of the Russian Federation. <<http://www.constitution.ru/en/>>